

DZIENNIK URZĘDOWY WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

Łódź, dnia 20 kwietnia 2023 r.

Poz. 3248

Elektronicznie podpisany przez:

Aleksandra Brochocka

Data: 2023-04-20 13:43:24

UCHWAŁA NR LXVI/425/2023 RADY GMINY I MIASTA SZADEK

z dnia 29 marca 2023 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy i Miasta Szadek na lata 2023-2026”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. z 2023 r., poz. 40), z art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 840), po uzyskaniu pozytywnej opinii Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Łodzi, Rada Gminy i Miasta Szadek uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje „Gminny program opieki nad zabytkami Gminy i Miasta Szadek na lata 2023-2026” stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Uchyla uchwałę Nr LXV/413/2023 Rady Gminy i Miasta Szadek z dnia 8 marca 2023 roku w sprawie przyjęcia „Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy i Miasta Szadek na lata 2023-2026”.

§ 3. Wykonanie uchwały powierza Burmistrzowi Gminy i Miasta Szadek.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Łódzkiego.

Przewodnicząca Rady

Janina Ogińska

Załącznik do uchwały Nr LXVI/425/2023

Rady Gminy i Miasta Szadek

z dnia 29 marca 2023 r.

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami Gminy i Miasta Szadek na lata 2023-2026

Spis treści

1. Wstęp
2. Podstawa prawna opracowania programu opieki nad zabytkami.
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kultury.
 - 4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.
 - 4.1.1. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022
 - 4.1.2. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013. Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020.
 - 4.1.3. Koncepcja Przestrzenna Zagospodarowania Kraju 2030.
 - 4.1.4. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030
 - 4.2. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.
 - 4.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030.
 - 4.2.2. Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie łódzkim na lata 2020-2023.
 - 4.2.3. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego.
 - 4.2.4. Strategia rozwoju powiatu zduńskowolskiego na lata 2022-2030.
 - 4.2.5. Strategia promocyjno-informacyjna powiatu zduńskowolskiego na lata 2016-2020.
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego
 - 5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie Gminy (analiza dokumentów programowych gminy).
 - 5.1.1. Strategia Rozwoju Gminy i Miasta Szadek na lata 2014-2023.
 - 5.1.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta Szadek.
 - 5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy
 - 5.2.1. Zarys historii obszaru gminy.
 - 5.2.2. Krajobraz Kulturowy.
 - 5.2.3. Zabytki z gminnej ewidencji zabytków
 - 5.2.4. Zabytki ruchome
 - 5.2.5. Zabytki archeologiczne
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.
7. Założenia programowe.
8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami.
9. Monitoring działania.

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami.

10.1. Dotacje krajowe.

10.1.1. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

10.1.2. Program Narodowego Instytutu dziedzictwa „Wspólnie dla dziedzictwa”.

10.1.3. Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego, konkurs „Łódzkie ratuje zabytki”.

10.1.4. Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego, konkurs „Mała architektura zabytkowa”.

10.1.5. Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Łodzi.

10.1.6. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki wodnej, Program Dobra Jakość Powietrza (Budownictwo energooszczędne. Część 2. Puszczyk – Niskoemisyjne budynki użyteczności publicznej).

10.1.7. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi.

10.1.8. Fundusz Kościelny.

10.1.9. Finansowanie z fundacji.

10.2. Środki europejskie.

10.2.1 Kreatywna Europa.

10.2.2. Program Regionalny Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027.

10.2.3. Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko 2021-2027 (FEnIKS).

11. Wykaz stanowisk archeologicznych na terenie Gminy i Miasta Szadek (Załącznik nr 1).

12. Spis tabel i rysunków.

13. Bibliografia.

1. Wstęp.

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego „Gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy i Miasta Szadek” jest ukierunkowanie polityki Samorządu, służącej podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Zadaniem Programu jest także organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności.

2. Podstawa prawna opracowania programu opieki nad zabytkami.

Podstawą prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i opracowania programu opieki nad zabytkami jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz.U. 2022 r. poz. 840), zwana dalej ustawą.

Ustawa wprowadza obowiązek sporządzania programów przez samorządy, zarówno na szczeblu wojewódzkim, powiatowym, jak i gminnym. Zgodnie z art. 21 ww. ustawy, podstawą do sporządzenia programu opieki nad zabytkami jest ewidencja zabytków (Zarządzenie Nr 20/2021 Burmistrza Gminy i Miasta Szadek z dnia 3 marca 2021 r. w sprawie przyjęcia Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy i Miasta Szadek). W myśl art. 87 ustawy, programy opieki nad zabytkami opracowywane są na 4 lata i mają na celu w szczególności:

- 1) (uchylony);
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje Rada Gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Z realizacji programu wójt (burmistrz, prezydent miasta) co 2 lata sporządza sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy. Kolejne sporządzane programy opieki powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.

Zapisy odnoszące się do ochrony zabytków w Polsce zamieszczono w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku (Dz.U. z 1997, Nr 78, poz. 483 z późn. zm.), która stanowi fundament systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce: „Rzeczpospolita Polska [...] strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju (art. 5), [...] stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju (art. 6. ust. 1) oraz, że każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa (art. 86)”.

Głównym aktem prawnym, regulującym zagadnienia związane z dziedzictwem kulturowym jest wcześniej wspomniana ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. Dz. U. z 2022 r. poz. 840), która uwzględnia podział na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami.

Zgodnie z art. 3 owej ustawy „**zabytek**” to „nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową”.

Mając na uwadze art. 4, który mówi, że ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

Natomiast opieka nad zabytkiem zgodnie z art. 5 jest „sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii kultury”.

W świetle art. 6 ochronie i opiece podlegają:

- **zabytki nieruchome** będące m. in. krajobrazami kulturowymi, układami urbanistycznymi i ruralistycznymi i zespołami budowlanymi, dziełami architektury i budownictwa, obiektami techniki, cmentarzami, parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni, miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- **zabytki ruchome** będące, np. dziełami sztuki i pamiątkami historycznymi, wytworami techniki, materiałami bibliotecznymi, instrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła, przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- **zabytki archeologiczne** będące np. pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyskami, kurhanami, relikami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Ustawa w art. 7 określiła następujące prawne formy ochrony zabytków:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 3) uznanie za pomnik historii;
- 4) utworzenie parku kulturowego;
- 5) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Do kompetencji Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej należy obejmowanie ochroną prawną w drodze rozporządzenia najcenniejszych obszarów i obiektów zabytkowych poprzez uznanie ich za pomnik historii (art. 15 ust.1).

Zadania administracji rządowej w zakresie zachowania dziedzictwa polegają na obejmowaniu ochroną zabytków poprzez wpis do rejestru zabytków na mocy decyzji WKZ, prowadzeniu wojewódzkiej ewidencji zabytków, uzgodnieniu i opiniowaniu dokumentów planistycznych i inwestycyjnych oraz sprawowaniu kontroli nad nimi.

Samorządy ochronę zabytków podejmują poprzez możliwość tworzenia parków kulturowych na mocy uchwały Rady Gminy. Park kulturowy przekraczający granice gminy zgodnie z art.16 ust. 5 może być utworzony i zarządzany na podstawie zgodnych uchwał rad gmin (związku gmin), na terenie których ten park ma być tworzony. Do obowiązków samorządów lokalnych należy również prowadzenie gminnych ewidencji zabytków i opracowanie gminnych i powiatowych programów opieki nad zabytkami.

Samorządy tworzą również ustalenia ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (art. 19).

Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu, co wynika z art. 20 ustawy. Podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy, zgodnie z art. 21 ustawy, jest ewidencja zabytków.

Zgodnie z art. 22: „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

Organami, które zajmują się ochroną zabytków zgodnie z art. 89 ustawy są:

- minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków,

- wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Dodatkowo należy wskazać iż odniesienia z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, zawarte jest w następujących aktach prawnych:

- Ustawa o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 r. (t. j. Dz. U. z 2022 r. poz. 559, 1005, 1079, 1561);
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 503, 1846, 2185);
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (t. j. Dz. U. z 2021 r. poz. 2351, poz. 1986, z 2022 r. poz. 88, 1557, 1783, 1846);
- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t. j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1899, 815, z 2022 r. poz. 1846, 2185);
- Ustawa z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (t. j. Dz. U. z 2022 r. poz. 916, 1726);
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t. j. Dz. U. 2021 r. poz. 1973, 1718, 2269, 2127, z 2022 r. poz. 1079, 1260, 1576, 1747, 2088, 2127, 1504);
- Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t. j. Dz. U. 2020 r. poz. 194, z 2019 r. poz. 2020);
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t. j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1327, 1812, z 2021 r. poz. 2490);
- Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t. j. Dz. U. z 2022 r. poz. 385);
- Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t. j. Dz. U. z 2012 r. poz. 2393).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kultury.

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

4.1.1. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022.

Program jako załącznik do uchwały został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 13 sierpnia 2019 roku (poz. 808). Jego głównym celem jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami. Osiągnięcie głównego założenia ma nastąpić poprzez realizację trzech celów szczegółowych, zawierających następujące kierunki działań:

Cel szczegółowy 1: „Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego”

1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym.
2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym.

Cel szczegółowy 2: „Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami”

1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.
2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego.

Cel szczegółowy 3: „Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa”

1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa i jego wartości.
2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami opiera się na założeniach programu krajowego, jego cele są spójne z celami na szczeblu krajowym.

4.1.2. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013. Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020.

Na podstawie przyjętej przez Radę Ministrów 21 września 2004 r. Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego rozwinęło i uzupełniło jej zakres do roku 2020. Misją tej strategii jest „równoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszony ponad pokoleniami, określającej

całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów”.

W Narodowej Strategii Rozwoju Kultury wyznaczono następujące cele:

- wzrost efektywności zarządzania sferą kultury,
- zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju i dostępie do kultury,
- wzrost udziału kultury w PKB,
- zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków,
- modernizacja i rozbudowa infrastruktury kultury,
- wzrost uczestnictwa w kulturze,
- rozwój szkół artystycznych i zwiększenie liczby godzin edukacji kulturalnej w programach szkolnych,
- efektywna promocja twórczości,
- promocja polskiej kultury za granicą,
- ochrona własności intelektualnej i walka z piractwem,
- wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury,
- rozwój przemysłów kultury (kinematografia, media, design, wydawnictwa, fonografia).

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, opracowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2005 r., zawiera ważny z punktu widzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”. Priorytet i tego Programu dotyczy rewaloryzacji zabytków nieruchomych i ruchomych. Celami tego priorytetu są:

- poprawa stanu zachowania zabytków,
- zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także liczby stanowisk archeologicznych),
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne,
- zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji,
- zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

4.1.3. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030.

Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030 została przyjęta Uchwałą Nr 239 Rady Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Jest to najważniejszy dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie.

Drogą do zapewnienia realizacji celu strategicznego polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jest koncentracja działań podmiotów publicznych w wybranych obszarach tematycznych i na wyodrębnionych terytoriach. W odniesieniu do diagnozy sytuacji, uwarunkowań oraz trendów rozwojowych sformułowano sześć wzajemnie powiązanych celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w horyzoncie roku 2030.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu,

- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na terenach o niższym reżimie ochronnym,
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich,
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów przemysłowych, pokolejowych, opuszczonych wsi przez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

4.1.4. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030.

Strategia rozwoju kapitału społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030, która została przyjęta przez Radę Ministrów uchwałą nr 155 dnia 27 października 2020 r.

Głównym celem SRKS jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Cel ten realizowany będzie przez wdrażanie kierunków interwencji zaplanowanych do realizacji w trzech zasadniczych obszarach:

- obszar 1: Współdziałanie – społeczeństwo obywatelskie;
- obszar 2: Kultura – tożsamość i postawy obywatelskie;
- obszar 3: Kreatywność – potencjał kulturowy i kreatywny.

Cel główny SRKS2030 doprecyzowują trzy cele szczegółowe:

- Cel szczegółowy 1: Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne;
- Cel szczegółowy 2: Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich;
- Cel szczegółowy 3: Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.

4.2. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.

4.2.1 Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030.

Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030, została przyjęta przez Sejmik Województwa Łódzkiego uchwałą nr XXXI/414/2021 z dnia 6 maja 2021 r. Województwo łódzkie jawi się w niej jako: „Harmonijnie rozwijające się województwo w centrum Polski, przyjazne rodzinom, mieszkańcom miast i obszarów wiejskich. Region, w którym nowoczesna gospodarka idzie w parze z ochroną walorów kulturowych i przyrodniczych.” Strategia zawiera wizję i cele rozwoju województwa w perspektywie 2030, które zostały określone w trzech strategicznych wymiarach rozwoju tj. gospodarczym, społecznym i przestrzennym (nowoczesna i konkurencyjna gospodarka, obywatelskie społeczeństwo równych szans, atrakcyjna i dostępna przestrzeń). Ponad to został wskazany cel horyzontalny: Efektywnie i odpowiedzialnie zarządzany region. Osiągnięciu tego celu ma służyć prowadzenie zintegrowanej polityki rozwoju, zgodnie z ideą zrównoważonego rozwoju, przy poszanowaniu zasad ochrony środowiska, w tym najwartościowszych elementów środowiska przyrodniczego, dziedzictwa kulturowego i krajobrazu. Ten typ polityki rozwoju pozwoli na zaspokojenie potrzeb obecnych mieszkańców regionu łódzkiego, zachowanie najcenniejszych elementów środowiska dla przyszłych pokoleń i poszanowanie walorów przestrzeni.

Cele strategiczne:

1. STREFA GOSPODARCZA

Cel strategiczny: Nowoczesna i konkurencyjna gospodarka:

- Cel operacyjny 1.1 Zwiększenie potencjału badawczego i innowacyjnego;
- Cel operacyjny 1.2 Podnoszenie jakości kapitału ludzkiego;
- Cel operacyjny 1.3 Wsparcie rozwoju MŚP i sektora rolnego;
- Cel operacyjny 1.4 Wzmocnienie gospodarczych przewag w sektorze wytwórczym i usługowym.

2. STREFA SPOŁECZNA

Cel strategiczny: Obywatelskie społeczeństwo równych szans:

- Cel operacyjny 2.1 Rozwój kapitału społecznego;

- Cel operacyjny 2.2 Poprawa stanu zdrowia mieszkańców;
- Cel operacyjny 2.3 Ograniczenie skali ubóstwa i wykluczenia społecznego.

3. STREFA PRZESTRZENNA

Cel strategiczny: Atrakcyjna i dostępna przestrzeń:

- Cel operacyjny 3.1 Adaptacja do zmian klimatu i poprawa jakości zasobów środowiska;
- Cel operacyjny 3.2 Ochrona i kształtowanie krajobrazu;
- Cel operacyjny 3.3 Zwiększenie dostępności transportowej;
- Cel operacyjny 3.4 Zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego;
- Cel operacyjny 3.5 Racjonalizacja gospodarki odpadami.

W ramach celu operacyjnego 2.1. „Rozwój kapitału społecznego”, kierunek 2.1.4. zakłada wzmacnianie tożsamości regionalnej i lokalnej, m. in. poprzez:

- kształtowanie świadomości regionalnej i lokalnej opartej na historycznej i kulturowej różnorodności, m. in. poprzez wspieranie organizacji wystaw, imprez i konkursów promujących region
- wspieranie tradycyjnych produktów regionalnych oraz rozwoju twórczości ludowej,
- kreowanie marki Łódzkie wykorzystującej potencjał dziedzictwa kulturowego, walorów przestrzeni, produktów i wydarzeń symbolicznych.

Jako kierunki działań w celu operacyjnym 3.2 „Ochrona i kształtowanie krajobrazu”, dokument wskazuje ochronę wartości dziedzictwa kulturowego, m. in. poprzez:

- zachowanie kompletności i integralności zasobu jako czynnika definiującego krajobraz kulturowy i tożsamość regionalną, ze szczególnym uwzględnieniem pomników historii, zabytków reprezentatywnych, historycznych jednostek przestrzennych oraz unikatowych komponentów dziedzictwa m. in. przemysłowego, związanego z komunikacją, sakralnego, rezydencjalnego, filmowego, mniejszości narodowych, drewnianego,
- wykorzystanie potencjału dziedzictwa do celów użytkowych (w tym komercyjnych) i promocyjnych (rewitalizacja obszarów zdegradowanych oraz zagospodarowanie obiektów zagrożonych i nieużytkowanych m. in. na funkcje kulturalne, naukowo-edukacyjne, turystyczne i rekreacyjne, zapewnienie należytego stanu zachowania zwłaszcza unikatowych komponentów), z uwzględnieniem walorów krajobrazowych i przyrodniczych,
- zwiększenie skali i skuteczności ochrony zasobów kulturowych, w tym wspieranie projektów rewitalizacji zabytków, rozszerzenie możliwości finansowania, wspieranie alternatywnych form finansowania dziedzictwa kulturowego, np. finansowanie społecznościowe.

Działanie te powinny zostać uwzględnione w gminnym programie opieki nad zabytkami gminy Szadek.

4.2.2. Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie łódzkim na lata 2020-2023.

Dokument stanowi załącznik do uchwały Nr XXI/352/20, Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 23 grudnia 2020 r. (Dz. Urz. Woj. Łódz. z dnia 23.12.2020, poz. 7131). Jego realizacja przyczyni się do poprawy stanu zachowania zabytków i wzmacniania tożsamości lokalnej i rozwoju społeczeństwa województwa łódzkiego.

W ramach Wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w województwie łódzkim na lata 2020 – 2023 powielono wizję, w której to województwo łódzkie postrzegane ma być jako: region wyróżniający się różnorodnością walorów dziedzictwa kulturowego i spuścizny dziejowej, stanowiących podstawę wielokulturowej tożsamości województwa.

Konkretyzacja owej wizji ma być osiągnięta poprzez realizację celu strategicznego: *Zachowanie dla przyszłych pokoleń dziedzictwa kulturowego i spuścizny dziejowej.*

W ramach programu ustalono także 3 cele operacyjne:

- zintegrowany system zarządzania dziedzictwem kulturowym,
- atrakcyjność krajobrazu kulturowego,

- tożsamość wielokulturowa regionu.

Tabela 1. Działania i zadania w ramach programu opieki nad zabytkami w województwie łódzkim na lata 2020-2023.

Cel operacyjny Atrakcyjność krajobrazu kulturowego		
Działanie 1.1. Tworzenie uwarunkowań dla skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego		Działanie 1.2. Poprawa stanu zachowania zabytków
Zad. 1.1.1. Tworzenie uwarunkowań prawnych i programowych Zad. 1.1.2. Tworzenie uwarunkowań finansowych		Zad.1.2.1. Prowadzenie badań i opracowanie dokumentacji wartości dziedzictwa kulturowego Zad.1.2.2. . Rewaloryzacja i właściwe zagospodarowanie zabytków z uwzględnieniem ich wartości i kontekstu krajobrazowego Zad. 1.2.3. Poprawa jakości przestrzeni publicznych historycznych założeń przestrzennych miejskich i wiejskich
Cel operacyjny Zintegrowany system zarządzania dziedzictwem kulturowym		
Działanie 2.1. Tworzenie i udostępnianie cyfrowych baz danych oraz zasobów	Działanie 2.2. Wzmacnianie instytucji działających na rzecz dziedzictwa kulturowego	Działanie 2.3. Poprawa bezpieczeństwa i dostępności zabytków ruchomych
Zad. 2.1.1. Weryfikacja i digitalizacja zasobu wojewódzkiej ewidencji zabytków i gminnych ewidencji zabytków Zad. 2.1.2. Stworzenie kompleksowego Systemu Informacji Przestrzennej Zad. 2.1.3. Cyfryzacja muzealiów oraz rozwój form udostępniania zabytków ruchomych w muzeach	Zad. 2.2.1. Wspieranie działalności instytucji i organizacji sektora kultury oraz jednostek administracji w zakresie ochrony dziedzictwa Zad. 2.2.2. Sieciowanie współpracy instytucji i organizacji sektora kultury	Zad. 2.3.1 Remonty i modernizacja budynków będących siedzibami muzeów Zad. 2.3.2. Instalacje sygnalizacji alarmowej pożaru i włamania w muzeach i obiektach sakralnych
Cel operacyjny Tożsamość wielokulturowa regionu		
Działanie 3.1. Kreowanie marki Łódzkie poprzez produkty związane z dziedzictwem kulturowym		Działanie 3.2. Edukacja kulturowa i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym
Zad. 3.1.1. Tworzenie, znakowanie i promocja szlaków kulturowych Zad. 3.1.2. Identyfikacja, promocja unikatowych i specyficznych form tradycji Zad. 3.1.3. Aktywizacja lokalnych społeczności na rzecz opieki nad zabytkami i zwiększania atrakcyjności zabytków		Zad. 3.2.1. Publikacja wydawnictw promujących dziedzictwo kulturowe regionu Zad. 3.2.2. Organizacja i udział w wydarzeniach promujących materialne i niematerialne walory województwa łódzkiego Zad. 3.2.3. Wykorzystanie ICT do promocji dziedzictwa kulturowego

Źródło: Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie łódzkim na lata 2020-2023

Gmina i Miasto Szadek, chcąc podążać za założeniami Programu Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim planuje m. in. podjęcie działań mających na celu podniesienie świadomości społeczności lokalnej

w temacie spuścizny dziejowej, przeciwdziałania degradacji środowiska przyrodniczego i kulturowego, poprawę jakości przestrzeni publicznych w aspekcie estetycznym i użytkowym.

4.2.3. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego.

Plan został opracowany z perspektywą do roku 2030+ i przyjęty przez Sejmik Województwa Łódzkiego w 2018 r. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa stanowi podstawowe narzędzie dla kształtowania przez samorząd wojewódzki regionalnej polityki przestrzennej. Zakłada on, że przestrzeń będzie kształtowana w sposób świadomy i zrównoważony z poszanowaniem wartości dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.

Do najważniejszych problemów związanych z zachowaniem dziedzictwa kulturowego należą:

- znaczna skala zdegradowanych obiektów i obszarów wymagających rewitalizacji oraz zły stan zachowania wielu zabytków,
- utrata wartości przez miasta-ogrody,
- postępująca niekontrolowana suburbanizacja na obszarach cennych kulturowo w strefach podmiejskich,
- nasilające się konflikty przestrzenne związane z brakiem obwodnic i prowadzeniem ruchu tranzytowego przez centra historycznych miast i wsi, a także wynikające z różnych form działalności gospodarczej, eksploatacji złóż kopalin oraz inwestycji infrastruktury technicznej, - wprowadzanie obcych form architektonicznych i materiałów wykończeniowych,
- brak zintegrowanego systemu informacji o stanie i potrzebach dziedzictwa kulturowego oraz analiz, studiów i programów opieki nad zabytkami,
- słabo rozwinięte więzi społeczności lokalnych z regionem.

Jednocześnie problemem w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego jest:

- brak objęcia ochroną prawną cennych obiektów i obszarów zabytkowych będących w ewidencji zabytków,
- brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla wielu obszarów, co skutkuje niekonsekwencją w zarządzaniu przestrzenią, w tym zabytkowymi historycznymi strukturami przestrzennymi,
- brak objęcia ochroną prawną dóbr kultury współczesnej.

Szansą na poprawę stanu dziedzictwa kulturowego jest moda na turystykę kulturową, dającą możliwości pozytywnej komercjalizacji dziedzictwa kulturowego m. in. poprzez:

- wykorzystanie folkloru, co skutkuje się powrotem do kultywowania tradycji związanych m. in. z twórczością ludową, produktami regionalnymi, ludowymi świętami, przyczynia się do silniejszej identyfikacji z regionem oraz reaktywacji podregionów kulturowych,
- działalność grup rekonstrukcyjnych,
- wykorzystanie zrewitalizowanych przestrzeni do budowania konkurencyjności gospodarczej.

Założenia zawarte w Programie opieki nad zabytkami Gminy i Miasta Szadek wpisują się w cele szczegółowe polityki przestrzennej zawarte w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego m. in. przez realizację celu 5. Region o dobrze zachowanym dziedzictwie kulturowym, w ramach którego opisano kierunki działań powiązane z ochroną i promocją dziedzictwa kulturowego, w tym materialnych i niematerialnych zasobów dziedzictwa kulturowego. Realizacja obowiązku sporządzania i aktualizacji gminnych programów opieki nad zabytkami została wskazana w Planie jako jedno z działań w ramach monitorowania stanu zachowania i planowania działań na rzecz właściwego utrzymania i przeciwdziałania zagrożeniom dla dziedzictwa kulturowego regionu. Mając powyższe na uwadze, wdrożenie Programu opieki nad zabytkami Gminy i Miasta Szadek jest spójne z założeniami Planu zagospodarowania przestrzennego województwa.

4.2.4. Strategia rozwoju powiatu zduńskowolskiego na lata 2022-2030.

Strategia stanowi załącznik do Uchwały Nr XLVIII/29/22 Rady Powiatu Zduńskowolskiego z dnia 01 lipca 2022 r.

Misja powiatu zduńskowolskiego brzmi następująco:

„Dostatek, rozwój i równość mieszkańców w zaopiekowanym otoczeniu naturalnym”

Wizja rozwoju powiatu to:

Zrównoważony rozwój systematycznie podnoszący jakość życia na terenie całego powiatu poprzez dostęp do nowoczesnej infrastruktury, do dobrej jakości usług publicznych oraz czystego środowiska naturalnego, gwarantujący optymalne warunki do samorozwoju mieszkańców, szanujący ich indywidualne wybory, kulturowe dziedzictwo powiatu oraz uwzględniający globalne wymagania ekologiczne.

W wyznaczono trzy cele strategiczne obejmujące główne sfery życia i działalności mieszkańców, którymi są:

1. Cel strategiczny: Zrównoważony rozwój gospodarczy – Cele operacyjne:

- 1.1. Nowoczesna infrastruktura;
- 1.2. Tworzenie warunków do rozwoju biznesu;
- 1.3. Wzmocnienie szkolnictwa zawodowego;
- 1.4. Promocja potencjału gospodarczego.

2. Cel strategiczny: Sprzyjające warunki życia i rozwoju mieszkańców – Cele operacyjne:

- 2.1. Wzmocnienie kapitału społecznego;
- 2.2. Podniesienie jakości usług społecznych i zdrowotnych;
- 2.3. Zwiększenie atrakcyjności szkół;
- 2.4. Budowanie odpowiedzialności ekologicznej.

3. Cel strategiczny: Uporządkowana i bezpieczna przestrzeń – Cele operacyjne:

- 3.1. Zapewnienie spójności i ładu przestrzennego;
- 3.2. Ochrona zasobów środowiska;
- 3.3. Zwiększenie dostępności.

Cel operacyjny jakim jest Wzmocnienie kapitału społecznego powiat zduńskowolski chce zrealizować poprzez wspieranie działań w obszarze kultury oraz dziedzictwa kulturowego, kierunek ten chce osiągnąć przez poszerzenie i ułatwienie dostępu do kultury.

4.2.5. Strategia promocyjno-informacyjna powiatu zduńskowolskiego na lata 2016-2020.

Strategia promocyjno-informacyjna powiatu zduńskowolskiego stanowi załącznik nr 1 do Uchwały Nr XXII/67/16 Rady Powiatu Zduńskowolskiego z dnia 29 września 2016 r.

Strategia określa spójne w swoim przekazie działania promocyjno – informacyjne, tworzące oczekiwany i wiarygodny wizerunek powiatu. Dokument skupia się wyłącznie na działaniach samorządu Powiatu Zduńskowolskiego, jego jednostek organizacyjnych, podległych służb i kierunków działań, które leżą w gestii Powiatu.

Jednym z celów strategicznych zawartym w strefie społecznej jest promocja kultury, w tym: dbałość o dziedzictwo kulturowe, zabytki, zbiory i obiekty historyczne oraz ich popularyzację. Gminny program opieki nad zabytkami zakłada realizację działań mających na celu zapewnienie dostępu do informacji o dziedzictwie kulturowym na terenie Gminy i Miasta Szadek, przez co wypełnia zadania przewidziane ww. Strategii w zakresie promocji obiektów zabytkowych i kultury powiatu zduńskowolskiego.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie Gminy (analiza dokumentów programowych gminy).

5.1.1. Strategia Rozwoju Gminy i Miasta Szadek na lata 2014-2023

Strategia Rozwoju Gminy i Miasta Szadek na lata 2014-2020 została przyjęta uchwałą Nr XL/267/2013 Rady Gminy i Miasta Szadek z dnia 30 grudnia 2013 roku w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Gminy i Miasta Szadek na lata 2014-2020”. Okres obowiązywania Strategii został przedłużony uchwałą Nr LVIII/379/2022 Rady Gminy i Miasta Szadek z dnia 29 września 2022 roku w sprawie przedłużenia okresu obowiązywania „Strategii Rozwoju Gminy i Miasta Szadek na lata 2014-2020”.

Strategia jest dokumentem kierunkowym, który określa nadrzędne cele długoterminowe, priorytety rozwoju oraz możliwe kierunki działań władz Gminy. Jej filar stanowi cel strategiczny dotyczący komunikacji, współpracy i budowania tożsamości w Gminie i Mieście Szadek. Wyznaczono w niej wizję (kierunek rozwoju), gdzie Gmina i Miasto Szadek ma być znaczącym producentem wyrobów regionalnych oraz ośrodkiem turystyki aktywnej. Osiągnięcie powyżej określonego stanu docelowego, będzie możliwe dzięki realizacji misji

Gminy i Miasta, którą jest:

„Osiągnięcie znaczącej pozycji w województwie łódzkim w zakresie produkcji wyrobów lokalnych oraz rozwoju infrastruktury rekreacyjno-sportowej poprzez wspieranie współpracy mieszkańców oraz wykorzystanie potencjału wynikającego z położenia geograficznego”.

Realizacja Strategii opierać się będzie na celach strategicznych, dla których określono cele operacyjne i kierunki działań.

Tabela 2. Cele strategiczne i operacyjne Gminy i Miasta Szadek na lata 2014-2023

Cel strategiczny	Cele operacyjne
Komunikacja i współpraca oraz budowanie tożsamości wśród mieszkańców Gminy i Miasta.	1.1 Komunikacja i współpraca. 1.2 Budowanie tożsamości.
Zrównoważony rozwój przestrzenny Gminy i Miasta	2.1 Rozwój i modernizacja infrastruktury technicznej. 2.2. Poprawa infrastruktury ochrony środowiska naturalnego. 2.3 Modernizacja infrastruktury społecznej.
Przedsiębiorczość budowana na fundamencie zasobów naturalnych	3.1 Wsparcie przedsiębiorczości. 3.2 Rolnictwo. 3.3 Turystyka i rekreacja.

Źródło: Strategia Rozwoju Gminy i Miasta Szadek na lata 2014-2023

Program opieki nad zabytkami Gminy i Miasta Szadek wpisuje się przede wszystkim w działania zidentyfikowane dla celu jakim jest budowanie tożsamości. Do działań takich należy:

- wspieranie działań dotyczących kultywowania tradycji oraz rozwijania nowych umiejętności i praktyk w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego,
- upowszechnianie oraz zwiększenie obecności kultury lokalnej w życiu codziennym mieszkańców,
- budowanie kompetencji oraz wspieranie uczestnictwa w kulturze,
- poprawa dostępu do zasobów dziedzictwa (tradycyjne oraz za pośrednictwem Internetu),
- wspieranie działań artystycznych związanych z tradycjami lokalnymi.

5.1.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta Szadek

Studium zostało przyjęte Uchwałą nr XXV/178/2012 Rady Gminy i Miasta Szadek z dnia 28 listopada 2012 r.

Głównym zadaniem studium jest określenie polityki przestrzennej gminy wpisanej w politykę przestrzenną państwa oraz ogólnych kierunków i zasad zagospodarowania przestrzennego gminy. Dokument ten nie jest aktem prawa miejscowego, jednocześnie ustalenia w nim zawarte są wiążące dla organów gminy sporządzających plany miejscowe. Ustalenia zawarte w tekście i załącznikach graficznych studium wyrażają jedynie kierunki zagospodarowania przestrzennego obszaru, nie są zaś ścisłym przesądzeniem o formie i granicach zainwestowania i użytkowania terenów.

Opracowując studium kierowano się zasadami zrównoważonego rozwoju, których celem jest takie kształtowanie struktur przestrzennych, aby chroniły istniejące dziedzictwo kulturowe przed zniszczeniem lub dewastacją, poprzez powiązanie obiektów historycznych z krajobrazem naturalnym i wkomponowanie ich we współczesne struktury funkcjonalno-przestrzenne oraz poprzez tworzenie nowych istotnych wartości kulturowych.

Na mocy przepisów o ochronie zabytków w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy uwzględnia się w szczególności ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

Studium proponuje wprowadzenie następujących stref ochrony konserwatorskiej obejmujących tereny posiadające wartości kulturowe i krajobrazowe (zasięgi stref mają charakter wstępny):

Strefa A – ścisłej ochrony konserwatorskiej

W gminie Szadek strefą ścisłej ochrony konserwatorskiej objęto otoczenie rynku oraz kościoła p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny i św. Jakuba Apostoła, uznanego w „Wojewódzkim programie opieki nad zabytkami” jako obiekt reprezentatywny. Wyznaczenie strefy ma na celu ochronę układu przestrzennego oraz ochronę warstw archeologicznych. Obowiązuje priorytet zachowania, odtwarzania i ekspozycji walorów zabytkowych elementów układu. Wszelkie naruszenia stanu istniejącego (w zakresie funkcji, parcelacji, przekształcenia i uzupełnienia zabudowy oraz towarzyszących jej elementów środowiska przyrodniczego) wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Na terenach objętych strefą obowiązuje:

- zachowanie i konserwacja zabudowy zabytkowej i posiadającej walory kulturowe,
- zachowanie historycznego układu rozplanowania – układ ulic, dróg, placów,
- zachowanie historycznych podziałów własnościowych,
- zachowanie komponowanych układów terenowych i zaprojektowanej zieleni,
- usunięcie dysharmonizujących nawarstwień.

Strefa B – ochrony układów przestrzennych

Obejmuje układ przestrzenny miasta Szadek o zachowanym historycznym rozplanowaniu i zabudowie. Ochroną należy objąć część miasta, której granice określono na rysunku studium.

Na terenach objętych strefą należy:

- dostosować nową zabudowę w zakresie lokalizacji, skali i formy architektonicznej do lokalnej tradycji budowlanej lub lokalnie wprowadzić zakaz nowej zabudowy,
- utrzymać zasadniczy układ dróg i placów,
- utrzymać istniejącą zabudowę o wartości historycznej,
- utrzymać historyczną kompozycję wybranych obiektów z dostosowaniem elementów nowych do kompozycji istniejącej,
- uzyskać opinię Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na temat przekształceń formy zabudowy istniejącej oraz lokalizacji, skali i formy nowej zabudowy.

Strefa E - ochrony ekspozycji

Na zachód od strefy „B” oraz strefy „A” w Szadku wyznaczono strefę ochrony ekspozycji układów przestrzennych „E” (obszar ochrony ekspozycji przestrzennej kościoła p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny i św. Jakuba Apostoła). Na etapie planu miejscowego należy zwrócić szczególną uwagę na ustalenie nieprzekraczalnych gabarytów nowej zabudowy, ograniczenia w lokalizacji reklam (zakaz lub określenia dopuszczalnych form i nieprzekraczalnych gabarytów) oraz na dobór nasadzeń i na zmiany ukształtowania terenu.

Strefa OW - obserwacji i ochrony archeologicznej

Na terenach objętych strefą przedsięwzięcia związane z:

- naruszeniem stratygrafii uwarstwień o charakterze liniowym, w szczególności w zakresie infrastruktury technicznej, a także budowy dróg,
- realizacją wykopów szerokopłaszczyznowych (tzn. powyżej 150 m²),
- naruszeniem stratygrafii uwarstwień w zasięgu zarejestrowanych stanowisk archeologicznych wymagają ustanowienia bądź zapewnienia na koszt inwestora odpowiedniego nadzoru bądź – w przypadku ujawnienia znalezisk o charakterze archeologicznym – badań archeologicznych.

W Studium ustala się również zasady zapewniające ochronę i opiekę nad zabytkami występującymi terenie gminy Szadek:

- 1) w przypadku wykorzystania na cele użytkowe zabytku wpisanego do rejestru zabytków należy zapewnić trwałe zachowanie jego wartości, ponadto wszelkie działania przy zabytku wpisanym do rejestru wymagają pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, na wniosek właściciela bądź posiadacza zabytku Wojewódzki Konserwator Zabytków może wydać zalecenia konserwatorskie, które określą sposób korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia, wykonania prac konserwatorskich oraz zakres zmian dopuszczalnych w zabytku;
- 2) obiekty o walorach historycznych czy architektonicznych, będące charakterystycznymi elementami historycznej zabudowy, a przede wszystkim obiekty znajdujące się w ewidencji zabytków – należy przewidzieć do trwałej adaptacji, z zachowaniem tradycyjnych dla lokalnej tradycji budowlanej form i faktur:
 - a) adaptacja i modernizacja winna odbywać się na zasadach zapewniających zachowanie istotnych dla miejscowej tradycji form architektonicznych, proporcji, detalu, materiałów i faktur wypraw zewnętrznych,
 - b) uzgodnienia lub opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków wymagają wszelkie działania, które dotyczą zmiany gabarytów i zmian w sposobie dyspozycji i artykulacji elewacji (w tym proporcji otworów zewnętrznych i form zewnętrznej stolarki otworowej),
 - c) ewentualną konieczność rozbiórki zabytku włączonego do ewidencji (uzasadniona względami technicznymi – w sytuacji, gdy nie jest możliwe opanowanie zagrożenia dla bezpieczeństwa) należy uzgodnić z wojewódzkim konserwatorem zabytków, który określi możliwości i zasady wyłączenia z tejże ewidencji zabytków;
- 3) wszelkie zmiany w otoczeniu i sąsiedztwie zabytków, a także na obszarach zabytkowych (w rejestrze i w ewidencji) – których charakter może mieć wpływ na walory zabytków (np. ekspozycyjne) – przebudowa istniejących i budowa nowych obiektów, a także sposób zagospodarowania przestrzeni – nie mogą pogorszyć stanu zachowania zabytku ani naruszać jego wartości, dlatego wymagają działania w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków;
- 4) Na obszarach zabytkowych i w sąsiedztwie zabytków nowa zabudowa powinna stanowić harmonijnie zakomponowaną całość z istniejącymi elementami zabudowy historycznej, uwzględniając układ, skalę, gabaryty, proporcje, sposób kompozycji i wyprawę elewacji zewnętrznych:
 - w sytuacjach wątpliwych – dla nowo projektowanych obiektów – należy uzyskać wytyczne konserwatorskie do projektu budowlanego, a następnie uzgodnienie lub opinię na temat tego projektu (stosownie do obowiązujących przepisów szczegółowych i określonych przez nie trybie – Prawo budowlane) w toku postępowania o udzielenie pozwolenia na budowę,
 - uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i zapewnienia poprzedzających inwestycję ratowniczych badań archeologicznych w celu ochrony zabytków archeologicznych narażonych na zniszczenie w wyniku projektowanych działań wymagają,
 - wszelkie działania związane z naruszeniem stratygrafii uwarstwień ziemnych w rejonie lokalizacji stanowisk archeologicznych, w otoczeniu zabytków na obszarach zabytkowych, w tym w obrębie historycznych jednostek osadniczych,
 - inwestycje – o charakterze liniowym związane z naruszeniem stratygrafii uwarstwień ziemnych, a także nowe drogi; oraz takie, które wiążą się z wykopami szeroko płaszczyznowymi – zlokalizowane w granicach strefy obserwacji archeologicznej.

Gminny Program opieki nad zabytkami dla Gminy i Miasta Szadek jest spójny z kierunkami ochrony dziedzictwa kulturowego ustalonymi w obowiązującym Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.

5.2.1. Zarys historii obszaru gminy.

Od roku 1999 miasto i gmina Szadek leży w województwie łódzkim, powiecie zduńskowolskim. Samo miasto Szadek oraz jego okolice mogą poszczycić się bogatą ponad siedemsetletnią udokumentowaną historią. Obszar gminy przez wieki podlegał wielokrotnym zmianom administracyjnym, które osłabiały lub wzmacniały rangę ziem szadzkowskich. Poprzez te działania oraz zmiany gospodarcze i społeczne z intensywnie rozwijającego się lokalnego ośrodka obszar ten sukcesywnie stał się obszarem podupadającym i wyludniającym się.

Początków miasta Szadek można upatrywać się w osadzie należącej do dóbr monarszych z początków drugiego tysiąclecia. Znajdującej się na skrzyżowaniu ważnych szlaków komunikacyjnych, z których jeden wiodł z Łęczycy do Sieradza, a drugi z Piotrkowa do Uniejowa. Ulokowanej na wzgórzu, prawdopodobnie nad istniejącym tu jeziorem. Przywilej lokacyjny Szadek otrzymał między 1247 a 1255 r. Pierwsze wzmianki o samym mieście Szadek, jako o mieście książęcym rządzącym się prawem polskim zawarte są w dokumencie z 1295 r. W tym czasie książę kujawski i sieradzki Władysław Łokietek nadał rycerzowi Wilczkowi dwa łany ziemi na Wielkiej Wsi (*apud civitatem nostram Schadek* - pod miastem naszym Szadkiem). Pod względem terytorialno- administracyjnym miasto przynależało wówczas do kasztelani sieradzkiej, natomiast parafia Szadkowska należała do utworzonego na przełomie XIII/XIV w. archidiaconatu uniejowskiego, wchodzącego w skład diecezji gnieźnieńskiej. We wrześniu 1331 r. Krzyżacy, którzy najechali na Wielkopolskę spłądowali Szadek i spalili drewnianą farę wraz z dzwonnica i plebanią. W latach 1333-1335 szadkowianie wzniesli nowy murowany kościół. Od 1362 r. odbywały się w mieście sądy wiecowe ziemi sieradzkiej. W 1370 r. król Kazimierz Wielki odwiedził Szadek. W czasie tego pobytu nadał przywilej lokacyjny wsi Grójec w Sieradzkim. W 1392 r. w pobliżu miasta została lokowana na prawie niemieckim wieś Szadkowice.

W XIV w. Szadek został miastem powiatowym (jednym z czterech w ówczesnym województwie). W jego granicach znalazły się takie miasta jak: Łask, Pabianice, Zduńska Wola i Uniejów. W 1401 r. prawa miejskie potwierdził Władysław Jagiełło przenosząc miasto Szadek wraz z przedmieściem Podgórze (Stary Szadek) z prawa polskiego na magdeburskie, co oznaczało zwiększenie jego uprawnień samorządowych i rozszerzenie przywilejów ekonomicznych. W XV w. w Szadku osiedlało się wielu rzemieślników, a miasto stało się ważnym ośrodkiem sukienniczym. Nastąpił także silny rozwój piwowarstwa, co zaowocowało w 1405 r. budową konnego młyna słodowego. W 1465 r. otwarto szpital o charakterze przytułku. W roku 1459 Szadek wysłał na wojnę pruską 25 zbrojnych, co postawiło miasto w grupie największych miast woj. łęczyckiego i sieradzkiego. Miasto stało się ogniskiem życia szlacheckiego na ziemi sieradzkiej, siedzibą ziemskiego sądownictwa i sądów wiecowych, odbywały się w nim powiatowe turnieje rycerskie. Na początku XVI w. nastąpiło okresowe załamanie stabilności gospodarczej miasta. Poprawa nastąpiła dzięki nadanym przez króla Zygmunta I przywilejom: ograniczenie podatków (1511 r.), zakaz pobierania opłat słodowych od mieszczan (1520 r.), zatwierdzenie wolnego użytkowania pastwisk przez mieszczan w lasach wsi Dziadkowice (1535 r.) oraz zwolnienie dotkniętego pożarem miasta na 8 lat od wszelkich opłat i przyznanie prawa swobodnego ścinania budulca w lasach prusinowskich (1537 r.). W 1547 r. Zygmunt Stary zabronił kupcom z innych miast przywozić na targ do Szadku te towary, które kupcy szadkowscy mieli na sprzedaż. Natomiast w 1561 r. Zygmunt August pozwolił szadkowianom pobierać myto od wozów, a w 1568 r. nadał miastu las Osiny. W 1569 r. wybuchł drugi wielki pożar, który zniszczył 2/3 miasta, a w 1574 r. kolejny. Panujący wówczas królowie Henryk Walezy, a następnie Stefan Batory zwolnili Szadek z szeregu świadczeń ekonomicznych, co spowodowało rozwój gospodarczy miasta. Budowane są wodociągi i powstają nowe cechy rzemieślnicze: krawiecki, szewski, kuśnierski. Szybko zaczął rozwijać się handel. Odbywały się jarmarki i targi. Istotne znaczenie miało młynarstwo. Spośród 5 młynów (1 koński i 4 wodne) trzy należały do króla, a po jednym do wójta i plebana. Od drugiej połowy XVI w. w Szadku odbywały się sejmiki i zjazdy szlachty województwa sieradzkiego. Synowie Szadkowskich mieszczan coraz częściej podejmowali studia w Krakowie, uzyskując tytuły bakałarzy, magistrów i profesorów.

W 1604 r. król Zygmunt III Waza nadał Janowi Zebrzydowskiemu miasto Szadek ze wsiami Brodnia i Łubień. W 1618 r. zatwierdził cech garncarski, a w 1623 r. kuśnierski. W 1624 r. król wydał dekret zabraniający Żydom osiedlania się w Szadku i całej szadkowskiej jurysdykcji. Kolejne pożary i epidemie przyczyniły się do zubożenia miasta. Szadek podupadł również wskutek działań wojennych. W 1621 r. nagrodę za zasługi w wojnach: moskiewskiej, finlandzkiej i włoskiej, starostą został Mikołaj Wierzbowski. Pozostawał on w konflikcie z mieszczaństwem. W 1629 r. spłonął szpital-przytułek, a w 1630 r. Szadek stracił część swej ludności w skutek pożarów i panującego głodu. W 1653 r. miasto dotknął wielki pożar, z którego ocalał jedynie kościół, szkoła i 20 stodół. W 1665 r. w Szadku stacjonował obóz Marszałka Wielkiego Koronnego zbuntowanego przeciwko królowi. On także poczynił wielkie szkody. W 1677 r. miasto było miejscem zimowego stacjonowania chorągwi cześnika koronnego Opalińskiego. Wiek XVII był dla Szadku okresem upadku i pustoszenia miasta. W 1704 r. przeprowadzono w Szadku konfiskaty, a w 1713 r. spustoszenia dokonały wojska szwedzkie. W 1734 r. odbył się w Szadku wielki zjazd szlachty, zwołany uniwersałem króla wygnańca - Stanisława Leszczyńskiego. Zawiązano konfederację sieradzką przeciwko Augustowi III, po upadku której miasto zostało spłądrowane przez zwycięskich żołnierzy. W drugiej połowie XVIII w. Szadek powoli się odbudowywał. Jednakże ośrodki rzemieślnicze nie powróciły do swej świetności. Ludzie zaczęli trudnić się rolnictwem. W 1791 r. Szadek został zaliczony

w poczet miast wolnych, a rok później został przeznaczony na miasto rezydencjonalne Komisji Cywilno-Wojskowej województwa sieradzkiego.

W 1793 r. wraz z drugim rozbiorem Polski, Szadek znalazł się w zaborze pruskim, a powiat szadkowski został przypisany do Departamentu Kameralnego Kaliskiego. W latach 1807 - 1815 miasto należało do Księstwa Warszawskiego, a po Kongresie Wiedeńskim do Królestwa Polskiego. W 1816 r. powiat szadkowski wraz z powiatem sieradzkim tworzył obwód sieradzki wchodzący w skład województwa kaliskiego. W 1822 r. wydano zgodę na osiedlenie się w Szadku Żydów. Miasto zaczęło się rozbudowywać. W 1831 r. mieszkańców Szadku dotknęła epidemia cholery. W tymże roku zorganizowano również ochotniczy oddział strzelców pieszych. W 1833 r. w lasach janowickich partyzanci stoczyli przegraną walkę z wojskami rosyjskimi. Od 1837 r. miasto znalazło się w guberni kaliskiej zaboru rosyjskiego. W 1847 r. powstała w Szadku czytelnia książek polskich (wkrótce zamknięta przez władze), a w 1853 r. Izabela Sosnowska otworzyła prywatną elementarną szkołę żeńską. Wystąpienia antyrządowe w 1861 r. stały się początkiem dla sformowania się silnego oddziału powstańczego w lasach rossoszyckich w styczniu 1863 r. Udział szadkowian w powstaniu dokumentuje pomnik poległych powstańców znajdujący się na miejscowym cmentarzu. W wyniku reorganizacji administracji terytorialnej w 1867 r. zlikwidowano powiat szadkowski, przyłączając jego część północną do powiatu sieradzkiego, a pozostałą do powiatu łaskiego. Szadek utracił prawa miejskie. W latach 1905 - 1907 w okresie nasilenia ruchów rewolucyjnych w Szadku dochodziło do starć z wojskiem i żandarmerią. W czasie I wojny światowej doszło w pobliżu Szadku do zaciętych potyczek między wojskami niemiecko-austriackimi a rosyjskimi (listopad 1914 r.). Szadek ponownie odzyskał prawa miejskie w 1919 r. po odzyskaniu przez Polskę niepodległości. Szadkowie także brali czynny udział w walce o niepodległość, co upamiętnia obelisk ufundowany przez miejscową ludność obelisk w pobliżu cmentarza, przy drodze do Zduńskiej Woli. Pierwsze wybory do Rady Miejskiej Szadku odbyły się 4 maja 1919 r. Po wojnie rozwijał się w Szadku przemysł młynarski. Przy ulicy Widawskiej nad rzeką funkcjonował browar miejski. Od 1927 r. działała spółdzielnia mleczarska, powstało też kółko rolnicze.

W latach trzydziestych wybudowano linię kolejową Śląsk (Herby)-Gdynia. W okresie międzywojennym w Szadku funkcjonowała szkoła powszechna, biblioteka, klub mieszczański i łaźnia publiczna. Po wybuchu II wojny światowej Szadek został zajęty przez Niemców 6 września 1939 r. Dekretem Hitlera z 8 października 1939 r. miasto wraz z całym powiatem sieradzkim wcielono do Rzeszy. Zaczęto przeprowadzać aresztowania. Ludność miejscową wysiedlano, następował napływ ludności niemieckiej. W 1940 r. przy ulicy Wilamowskiej utworzono getto, gdzie przebywała ludność żydowska, którą w sierpniu 1942 r. wywieziono do obozu zagłady w Chełmnie nad Nerem. W maju 1940 r. przeprowadzono aresztowania wśród inteligencji polskiej, działaczy społecznych i politycznych miasta, wysłano ich do Dachau i innych obozów koncentracyjnych. Kolejne aresztowania przeprowadzono w 1942 r. wśród przedwojennych oficerów i podoficerów polskich. W okresie okupacji wielu mieszkańców miasta brało czynny udział w ruchu oporu. 21 stycznia 1945 r. do Szadku wkroczyły wojska radzieckie. W okresie II wojny światowej miasto poniosło duże straty ludnościowe. Liczba mieszkańców spadła z 3150 do 2191 osób.

Tabela 3. Zarys historyczny niektórych miejscowości Gminy i Miasta Szadek.

Nazwa miejscowości	Zarys historyczny
Boczki	Ślady obecności człowieka w Boczku potwierdzają znaleziska z okresu neolitu. Wzmianki o wsi o nazwie Boczka pochodzą z 1386 r. (nazwa pochodzi prawdopodobnie od lokalizacji wsi „na uboczu”). Na terenie dzisiejszej wsi znajdowała się jednostka osadnicza o nazwie Kobyla Chmielowa obecnie część Boczek Starych. W XV-XVI w. stanowiła własność szlachecką. Wielokrotnie zmieniali się właściciele, w XV w. majątek należał do Tarnowskich. Następnie w połowie XVI w. stał się własnością Żernickich, żeby w poł. XVIII w. przejść pod władanie Wojciecha Zaręby Tymienieckiego. W dokumentach z roku 1789 jako właściciel figuruje Wawrzyniec Loga. W 1811 r. majątek był w rękach Pawła Biernackiego. W 1841 r. majątek nabył Wilhelm Nencki (pozostawał w rękach tej rodziny do 1945 r.). W Boczku znajdował się dwór otoczony parkiem (ok. 2 ha), miejsce urodzenia Marcelgo Wilhelma Nenckiego (światowej sławy chemika i fizjologa, który jako młody chłopak w powstaniu styczniowym przyłączył się do oddziałów Józefa Oksińskiego) oraz Leona Piotra Nenckiego (znanego bakteriologa i lekarza). We wsi znajdowały się dwa młyny wodne: jeden dworski, drugi we wsi. Podczas I wojny światowej oś działań stała się m. in. droga Warta-Szadek, przechodząca przez wieś. Ciężkie walki pozycyjne w okolicach Szadku trwały aż do końca listopada 1914 r. Po okresie I wojny światowej pozostały widoczne w terenie ślady w postaci rowów i umocnień oraz cmentarzy – jedna z takich zbiorowych mogił położona była na wschód od wsi w lesie (szczątki zostały ekshumowane i przeniesione na cmentarze do Lasu Szadkowskiego i Szadkowic). Po II wojnie światowej w pozostały widoczne do dzisiaj w terenie ślady

	poniemieckich umocnień.
Borki Prusinowskie	Wieś była ściśle powiązana z miejscowością Prusinowice. Nazwa pochodzi od boru świerkowo-sosnowego, który dawniej porastał ten obszar. Dokładna data powstania wsi nie jest znana, prawdopodobnie założona została w drugiej połowie XIX w. Na podstawie ukazu carskiego z 1864 r. odłączono Borki od dóbr prusinowskich. W roku 1880 kolonię Borki Prusinowskie zamieszkiwało 198 włościan. Jej właścicielami na początku XX w. byli dawni czynszownicy. W granicach dzisiejszego sołectwa znajdowała się jednostka osadnicza zwana Hutą, sprzężona z istniejącą tu w XVIII-XIX w. hutą szkła. W okresie dwudziestolecia międzywojennego Borki Prusinowskie należały do gminy Zadzim.
Choszczewo	Najstarsze ślady osadnictwa na terenie dzisiejszego sołectwa pochodzą z okresu neolitu (12-8 tys. lat p.n.e.). Niejasna informacja pochodząca z 1444 r., z herbarzu Bonieckiego mówi o Wincentym i Stanisławie z Choszczowej. Pewne wzmianki na temat Choszczewo można odnaleźć w dokumentach pochodzących z początku XVI w. Nazwa wsi pochodzi od słowa „choszcz” oznaczającego roślinę. W XIX w. folwark i wieś były własnością Klimaszewskich. W 1827 r. wieś liczyła 12 domów, w których mieszkało 83 mieszkańców, natomiast pół wieku później liczba mieszkańców wzrosła do 208. W roku 1921 Choszczewo należało do gminy Krokocice (folwark – 2 budynki mieszkalne i 39 mieszkańców, wieś – 32 budynki mieszkalne i 250 mieszkańców). W 1930 r. właścicielem majątku był Łucjan Rokoszowski.
Dziadkowice	Po raz pierwszy nazwa wsi, pojawia się w dokumentach z 1386 r. (wcześniej Dzathcouicz, Dzathowicze, Dziatkowicze, Dziatkowice). Nazwa pochodzi prawdopodobnie od osoby Dziadka, będącego właścicielem wsi. Dziadkowice stanowiły własność szlachecką. W drugiej połowie XIX w. majątek wraz z dworem stały się własnością rodziny Hałaszkiewiczów (w okresie międzywojennym przeszedł w ręce W. Makarczyka). W końcu XIX w. Dziadkowice położone były w gminie Bałucz i liczyły 11 domów oraz 135 mieszkańców, natomiast w 1921 r. sama wieś liczyła – 20 domów zamieszkałych przez 133 osoby, a folwark stanowiły 4 domy zamieszkałe przez 71 osób. Po 1945 r. cały folwark przejął Skarb Państwa.
Górna Wola	Powstała prawdopodobnie w niedługim czasie po wsi Rzepiszew i znana była niegdyś pod nazwą Wola Rzepiszewska (Wolia Rzeissowska, Wolya Rzepyschowska). Pierwsza wzmianka o „alio Rzepissewo” pochodzi z 1394 r. Wieś powstała przy jednej z najważniejszych średniowiecznych dróg na ziemiach polskich (jeden z pierwszych odcinków szlaku mazowiecko-śląskiego, który ostatecznie ukształtował się w XIV w.). Górna Wola ma formę zwartej ulicówki, na północ od siedliska usytuowane były założenia folwarczne. W rejestrach poborowych z XVI w. zamieszkiwało tu 11 osadników na 3 łanach kmiecych. W XVIII w. majątek Rzepiszew w skład, którego wchodziła Górna Wola były w posiadaniu rodu Sanguszków, a następnie Międzyńskich. Sama nazwa Górna Wola pojawia się w dokumentach na początku XIX w. W 1867 r. wieś zyskuje miano gromady w gminie wiejskiej Szadek. W 1827 r. Górna Wola liczyła 17 domów mieszkalnych i 87 mieszkańców, w 1881 r. liczba ta wzrosła do 29 domów i 144 mieszkańców. Natomiast w 1921 r. wieś liczyła 25 domów zamieszkałych przez 166 osób, a folwark liczył sobie trzy domy zamieszkałe przez 33 osoby. Do wybuchu II wojny światowej majątek ziemski był w posiadaniu rodziny Leopoldów, po jej zakończeniu przeszedł w ręce Skarbu Państwa. W latach 50-tych XX w. zabudowania folwarczne zostały rozebrane. Górna Wola była siedzibą Gromadzkiej Rady Narodowej (obejmowała ona Wilamów, Tarnówkę, Rzepiszew i Antonin). Przez krótki czas działała tu szkoła podstawowa. Pod koniec lat 60-tych powstał sklep GS-u. W 1988 r. otwarto Wiejski Dom Kultury.
Góry Prusinowskie	Pierwsze ślady osad ludzkich na terenie Gór Prusinowskich sięgają epoki kamiennej. Choć sama wieś powstała stosunkowo niedawno, bo na początku XX w. (wcześniej obszar ten był powiązany z Prusinowicami i Boczkami), kiedy to teren po intensywnej deforestacji został rozparcelowany i przekazany chłopom (małorolnym i bezrolnym), w zamian za spłaty drewnem pozyskanym z karczunku lasu. Nazwa wsi związana jest z jej położeniem „na górze” w stosunku do Prusinowic. Na terenie tym powstała wieś o charakterze rzędówki. Część północno-zachodnia omawianej wsi była własnością banku, który to po roku 1918 wykupił ją od dziedzica majątku Boczki i odsprzedał rolnikom. W tym czasie Góry Prusinowskie należały do gminy Zadzim. Na jednej z wydmy usytuowany był drewniany wiatrak, który spłonął w połowie lat 30-tych XX w. W roku 1921 Kolonia Góry Prusinowskie liczyła 16 domów zamieszkałych przez 130 osób. Najmłodsza ptn.-wsch. część wsi została zasiedlona w 1939 r.
Grzybów	Po raz pierwszy wieś pojawia się w zapiskach z 1406 r., informujących o Jakuszu piszącym z tejże osady. Nazwa pochodzi najprawdopodobniej od grzybów, bądź nazwiska Grzyb. Z późniejszych zapisów w księgach szadzkowskich można wnosić, że była własnością monarszą. W 1530 r. osada nosiła nazwę Grzybów –Kazimierz (prawdopodobnie od imienia króla Kazimierza Wielkiego). Na podstawie rejestrów poborowych 1552 r. można stwierdzić, że wieś

	obejmowała 2 łany sołtysie, co świadczy o tym że była ona lokowana na prawie niemieckim. W 1564 r. Jakub Pstroński herbu Poraj otrzymał wieś w dożywocie. Od XVII w. do połowy XIX w. Grzybów nie stanowił samodzielnej osady, lecz wchodził w skład Prusinowic. We wsch. części wsi zwanej „Wolniakami” mieszały osadnicy zwolnieni z obowiązku płacenia pańszczyzny. Osada została spalona podczas „potopu szwedzkiego”, a w 1734 r. okolicę zniszczyły oddziały stronników Augusta III. Z Grzybowa wywodził się znany osiemnastowieczny ekonomista i publicysta - Feliks Łojko. W 1883 r. w posiadaniu włościan znajdowało się 349 mórg, osadę zamieszkiwało 266 osób. Na początku XX w. Grzybów stanowił własność dawnych czynszowników. W roku 1921 wieś przynależała do gminy Zadzim i liczyła 42 domy zamieszkałe przez 317 osób. W latach 30 XX w. działała tu szkoła.
Karczówek	W dolinie Pichny, najprawdopodobniej pod koniec XIV w. na wykarczowanych obszarach powstała osada, której nazwa pochodzi od nazwy osobowej Karcz, bądź słowa „karcz” oznaczającego korzeń. Pierwsze wzmianki o osadzie można odnaleźć w księgach ziemskich sieradzkich z 1386 r., z których to pochodzi postać Nicolausa piszącego z tej miejscowości (Carczueo). W dokumentach z lat późniejszych miejscowość figurowała pod nazwami: Carcewo (1420 r.), Carczow lub Karczów (XVI w.), Karczówek (1827 r.). Od samego początku istnienia wieś funkcjonowała jako niewielka osada, w rejestrach poborowych z XVI w. na terenie tym gospodarowało trzech kmieci. W 1822 r. Karczówek stanowił własność prywatną i znajdował się tam tylko jeden dom, zamieszkały przez 79 osób. W roku 1864 powstały Karczówek Wieś oraz Karczówek Kolonia. W 1880 r. wieś liczyła sobie 4 domy i 30 mieszkańców, natomiast na kolonii zlokalizowane było 16 domów, które zamieszkiwało 81 osób. Po ukazie uwłaszczenia na wschód od Karczówka powstała mała wieś o charakterze kolonijnym: Cesarska Łaska (z czasem ta niewielka kolonia stała się częścią Karczówka). Nazwa wsi została wymyślona przez rosyjskich komisarzy, a grunty jej zostały nadane za usługi włościanom, urzędnikom lub wojskowym. W 1880 r. ta wieś rządowa zamieszkała była przez 18 włościan i liczyła sobie 58 mórg powierzchni. W 1925 r. nazwę wsi zmieniono na Dziewulin. W 1921 r. we wsi Karczówek było 29 domów zamieszkałych przez 239 osób, a Cesarska Łaska liczyła sobie 12 domów zamieszkałych przez 76 osób.
Kobyła Miejska	Jest to jedna z najstarszych miejscowości w gminie Szadek. Powstała z nadania królewskiego jeszcze przed 1384 r., lokowana najprawdopodobniej na prawie niemieckim. Nazwa miejscowości pochodzi od miejsca wypasu koni (Kobyła), a ponad to podkreśla bliskość wsi względem miasta Szadek (Miejska). Kobyła Miejska wymieniana jest również w dokumentach historycznych z 1564 i 1725 r. W 1827 r. wieś zamieszkiwały 84 osoby mieszkające w 10 domach. Natomiast już w roku 1883 Kobyła liczyła 18 domów mieszkalnych, w których przebywało 178 osób, poza tym zlokalizowana była w tym miejscu osada karczenna (2 domy, 5 mieszkańców) oraz osada leśna (1 dom). Wieś posiadała również kuźnię, młyn wodny oraz prawdopodobnie znacznych rozmiarów staw. Pierwotna wieś usytuowana była w dolinie rzecznej, rozpowszechnienie się studni kopalnych przeniosło osadnictwo na teren wysoczyzny dając początek współczesnej jednorzędowce. W 1921 r. wieś wraz z osadą Kruszyca (dziś ul. Krucica włączonej w granice administracyjne miasta Szadek) liczyła 20 domów mieszkalnych zamieszkałych przez 174 osoby.
Kotliny Kotlinki	Najstarsze zapiski związane z wsią Kotliny pojawiają się w sieradzkich księgach grodzkich z 1407 r., gdzie odnotowuje się Dobka piszącego z tej miejscowości. Nazwy wsi nawiązują do topograficznych nazw wgłębień terenu. W 1508 r. obszar wsi Kotlinki przekazano misjonarzom kościoła parafialnego w Szadku, którzy to w 1509 r. dokonali lokacji wsi. Rejestry poborowe z początku XVI w. mówią wyłącznie o wsi Kotlinki, której część należała do kościoła, a część była własnością szlachecką i należała do rodziny Wężyków. Prawdopodobnie wsie były funkcjonalnie powiązane. W 1883 r. zarówno Kotliny jak i Kotlinki dzieliły się na wieś i folwark. W tym czasie wieś Kotliny liczyła sobie 3 domy zamieszkałe przez 50 osób, folwark również posiadał 3 domy mieszkalne, zajęte przez 60 osób. Natomiast wieś Kotlinki składała się z 7 domów zamieszkałych przez 72 osoby, a folwark stanowiły 2 domy zamieszkałe przez 10 osób. Na terenie sołectwa znajdowała się również olejarnia. Na początku XX w. wieś stanowiła własność prywatną (współwłaścicielami byli Franciszek Paczkoski i Jan Nehring). W 1921 r. we wsi Kotliny stały 3 domy zamieszkałe przez 29 osób, folwark w tym czasie posiadał 2 domy zamieszkałe przez 48 osoby. Wieś Kotlinki liczyła sobie 8 domów mieszkalnych, w których mieszkało 56 osób, kolonia Kotlinki – 14 domów mieszkalnych zamieszkałych przez 121 osób oraz wieś Jamno liczyła sobie 17 domów zamieszkałych przez 102 osoby (jednostka osadnicza powstała prawdopodobnie w drugiej połowie XIX w.).

Krokocice	Krokocice po raz pierwszy w historycznych zapiskach pojawiają się w dokumentach z 1391 r. (wzmianka o Wolimirze piszącym z osady Crockocize). W szesnastowiecznych rejestrach poborowych jest mowa o 5 łanach ziemi i 8 osadnikach. Wieś była dawniej majątkiem ziemskim należącym do rodziny Kornatowskich. W 1827 r. Krokocice liczyły 13 domów zamieszkiwanych przez 124 mieszkańców. Wieś pod koniec XIX w. była siedzibą gminy. Na płn. od głównych zabudowań znajdował się wiatrak (własność Niemca Meiera), a na wsch. od niego usytuowana była cegielnia. Po parcelacji majątku Krokocice pod koniec XIX w. powstała kolonia Łódzia (nazwa pochodziła od imienia właściciela Witolda Łódzia Kurnatowskiego). Do majątku przynależała również osada karczenna Dąbrówka (zamieszkała przez 20 osób). Do 1918 r. Krokocice były siedzibą gminy (wcześniej rezydowały tam władze carskie). W 1921 r. wieś Krokocice zamieszkiwało 198 osób (26 domów). W kolonii Krokocice w 12 domach mieszkało 76 osób, natomiast w kolonii Łódzia 43 osoby zajmowały 7 domów, a w Kolonii Tomaszew w 13 domach mieszkało 85 osób.
Kromolin Stary	Pierwsze znane ślady osadnictwa na tym terenie pochodzą z epoki brązu. W 1357 r. na prawie niemieckim zostało lokowane tu wójtostwo, wieś wchodziła w skład domeny monarszej. W rejestrach z połowy XVI w. jest mowa o 8 osadnikach zamieszkujących Kromolin i gospodarujących na 3 łanach. W 1827 r. wieś była własnością rządową i liczyła 13 domów zamieszkałych przez 89 osób. Przed rokiem 1883 Kromolin liczył 18 domów i 154 mieszkańców. Poza tym do majątku należała 1 karczma zamieszkała przez 4 osoby oraz 3 osady leśne, w których mieszkało 17 mieszkańców (5 domów). Miejscowe lasy należały do barona Kruzego i Frydryksa. W roku 1921 r. liczba ludności we wsi wzrasta do 237 osób (30 domów), natomiast leśniczówka obejmowała 2 domy zamieszkałe przez 17 osób. W 1930 r. majątek Kromolin stanowił własność Stanisława Tomeckiego. Po licznych przesiedleniach miejscowej ludności w czasie II wojny światowej, opustoszałe gospodarstwa do 1945 r. były zasiedlone przez Niemców.
Lichawa	Wieś prawdopodobnie powstała pod koniec XIV w., a jej nazwa pochodzi od cech „dość marnego” gruntu. O istnieniu Lichawy bezsprzecznie donoszą księgi ziemskie szadkowskie z 1425 r. W 1520 r. wieś stanowiła własność Mikołaja Łobodzkiego. Rejestry poborowe z połowy XVI w. mówią o 9 osadnikach ze wsi Lichawa gospodarujących na 9 łanach ziemi. W północnej części wsi znajdowały się założenia dworsko-folwarczne (do dnia dzisiejszego zachowały się jedynie pozostałości parku dworskiego wpisanego do rejestru zabytków). W 1827 r. wieś liczyła 17 domów zamieszkałych przez 161 osób, natomiast pod koniec XIX w. wieś składała się z 12 domów zamieszkałych przez 224 osób, osada liczyła 1 dom i 2 mieszkańców oraz folwark – 5 domów zamieszkałych przez 33 osób. Na początku XX w. wieś Lichawa stanowiła własność uwłaszczonych włościan, za to majątek należał do Nikodema Bobrownickiego. W roku 1921 wieś wraz z osadą młyńską stanowiło 16 domów zamieszkałych przez 91 osób, zaś folwark liczy 3 domy zamieszkałe przez 93 osoby. W okresie międzywojennym (1930 r.) właścicielem majątku i dworu była Wanda Mrowińska. Po II wojnie światowej folwark został rozparcelowany.
Łobodzice	Pierwsze historyczne zapiski dotyczące wsi Łobodzice pochodzą z roku 1400, odnoszą się one do nadziałów Janusza z Lichawy, które to w 1406 r. odsprzedał Jan z Łobodzic. Nazwa powiązana jest w nazwiskiem założyciela i właściciela wsi - Janusza Łobody. W rejestrach poborowych z XVI w. jest mowa o 9 łanach, na których gospodaruje 9 osadników. Łobodzice zostały wystawione na sprzedaż i od roku 1838 stały się własnością niemiecką. Osadnicy przyczynili się do rozwoju gospodarczego i demograficznego omawianego obszaru. W roku 1827 wieś liczyła 21 domów, które zamieszkiwało 113 osób, natomiast pod koniec XIX w. Łobodzice liczyły 56 domów i 430 mieszkańców. Wieś zamieszkiwała ludność wyznania ewangelickiego (posiadali własną kaplicę, cmentarz oraz szkołę nauczania początkowego). W 1921 r. wieś zamieszkiwało 358 osób (57 domów), z czego 91 % było wyznania ewangelickiego, a 92 % mieszkańców deklaroowało narodowość niemiecką. Po II wojnie światowej ludność narodowości niemieckiej opuściła wieś i osiedliła się tu ludność pochodząca z okolicznych wsi oraz repatrianci z Ukrainy.
Piaski	Powstanie sołectwa i wsi Piaski powiązane jest z majątkiem Wola Przatowska (obecnie Wola Przatowska jest częścią wsi Piaski). Pierwsze wzmianki o sołectwie pochodzą z XVI w. i mówią o założeniu osadniczym na obszarze o korzystnych warunkach glebowych, choć sama wieś, w której mieszkali chłopci powstała na terenie charakteryzującym się gorszymi glebami. W roku 1827 Wola Przatowska liczyła 119 mieszkańców zajmujących 17 domów, natomiast kolonia Piaski pod koniec XIX w. liczyła 65 mieszkańców i 13 domów. W 1921 r. we wsi Piaski liczba domostw wzrosła do 22, a liczba mieszkańców do 147 osób, w tym czasie folwark Wola Przatowska liczyła 3 domy zamieszkałe przez 56 osób oraz wieś Wola Przatowska

	6 domów zamieszkałych przez 43 osoby. We wschodniej części sołectwa zlokalizowany był majątek ziemski. W latach trzydziestych XX w. należał on do rodziny Cybulskich. Po dworze nie ma dziś śladu, pozostałością po minionych czasach są jedynie pofolwarczne stawy.
Prusinowice	Pierwsze zapiski związane z wsią Prusinowice pojawiają się w księgach sądowych łęczyckich z 1388 r., w których to wspomina się o Andresie piszącym z tej miejscowości. Z ksiąg ziemskich z 1394 r. można się dowiedzieć, że zarządcą tej majątności królewskiej był niejaki Mathias. Wieś była lokowana na prawie niemieckim. Rejestry poborowe z początku XVI w. mówią o 7,5 łanach ziemi, natomiast w przywileju z 1511 r. wykazano, że do wójtostwa szadkowskiego należały karczma z rolą oraz łąka w Prusinowicach. Wieś przez dłuższy czas była w prywatnej dzierżawie. Informacje o niej pojawiają się dopiero w lustracji z połowy XVII w., w której mowa o 17 kmieciach oraz 4 zagrodnikach gospodarujących na 11,5 łanach ziemi. W 1734 r. wieś została zniszczona przez popleczników Augusta III. W spisie z 1827 r. w Prusinowicach odnotowano 42 domy mieszkalne oraz 402 mieszkańców. Na początku XIX w. ówczesni właściciele Czarnowscy wybudowali na terenie folwarku (założonego w XVI w.) duży, klasycystyczny dwór oraz urządzili park o powierzchni 2 ha. W roku 1840 dostawiono klasycystyczny spichlerz. W 1882 r. Józef Czarnowski ufundował powstanie gorzelni. W Prusinowicach działał również młyn wodny. Pod koniec XIX w. stara wieś liczyła 25 domów i 36 mieszkańców, natomiast folwark 5 domów i 66 mieszkańców. W 1919 r. majątek nabył Adam Krzyżanowski. W skład dóbr wchodziły: dwór z parkiem, młyn, gorzelnia, stawy hodowlane, grunty orne oraz lasy. Kilka lat po przejęciu Prusinowic przez Krzyżanowskich folwark zamieszkiwało 330 osób w 11 domach, wieś liczyła 40 domów zamieszkałych przez 330 osób oraz leśniczówka, która liczyła 1 dom zamieszkały przez 6 osób. Dziedziczka Regina Krzyżanowska założyła drugą na terenie wsi ochronkę dla dzieci (pierwszą założyli wcześniejsi dziedzice). W roku 1936 właściciel majątku podarował ziemię oraz zakupił drewno na budowę szkoły publicznej, którą ukończono 1938 r. Dom Państwa Krzyżanowskich często odwiedzali przyjaciele rodziny, a wśród nich m.in. Aleksander Zelwederowicz. Podczas II wojny światowej dwór zajęli Niemcy (w roku 1945 spalili oni dwór), po wojnie majątek uległ parcelacji. Powstał PGR, na początku lat osiemdziesiątych wybudowano blok mieszkalny dla jego pracowników. W latach 70-tych osuszono stawy rybne. Po roku 1989 gorzelnia oraz dwór trafiły w ręce prywatne.
Przatów	Po raz pierwszy wzmianki o osadzie Przatów pochodzą z 1398 r. z ksiąg ziemskich, w których to wspomniano o Clemensie piszącym z tej wsi. W rejestrach poborowych z XVI w. jest mowa o 8 osadnikach i o 7-9 łanach ziemi. W połowie XVI w. wieś podzielona była na dwie części – jedna z nich należała do Mikołaja Rawieńskiego (8 osad o powierzchni 8,5 łana), a druga do Laurentego Wiczorkowskiego (9 osad i młyn o jednym kole). Pod koniec XIX w. wieś Przatów składała się z 24 domów, które zajmowały 64 osoby, a folwark liczył 9 domów i 80 mieszkańców. W skład majątku wchodziły: Przatów, Juliewo i Przybyłów. W roku 1921 wieś Przatów zamieszkiwało 539 osób zajmujących 77 domów, folwark - 76 osób mieszkających w 6 domach oraz wieś Przybyłów – 69 osób zamieszkujących w 10 domach. Do dziś w centralnej części sołectwa zachowały się pozostałości założenia rezydencjonalno-gospodarczego.
Reduchów	Historia wsi Reduchów i jej rozwój przestrzenny wiąże się ściśle z przeszłością położonej na północ wsi Boczek. O obszarze obu dzisiejszych jednostek osadniczych, jako należącym do parafii Korczew, wspomina już w początkach XVI wieku w Księdze Uposażeń (Liber Beneficiorum) Jan Łaski. Na terenie Boczków znajdował się folwark w skład którego wchodziły 3 budynki zamieszkiwane przez 4 osoby, natomiast w rejonie dzisiejszego Reduchowa istniało 7 domów, w których mieszkały 72 osoby. Wieś powstała na terenach wykupionych od dziedzica z Boczków, ale mimo że stanowiła osobną przestrzennie jednostkę, przez prawie 400 lat wszelkie opracowania i przekazy ustne traktują obie wsie jako jeden obszar. Ważnym momentem w rozwoju przestrzennym analizowanego obszaru było powstanie w roku 1909, we wschodniej części Reduchowa, osady i młyna wodnego, który rocznie produkował około 24 ton mąki. Jest to dziś najstarsza część sołectwa, nosząca nazwę Babiniec. Ostateczny podział obu dzisiejszych sołectw nastąpił wiosną 1945 roku, kiedy to na podstawie reformy rolnej doszło do parcelacji dóbr folwarku Boczek, a ziemia została przyznana pracownikom dworu oraz rolnikom, których pola sąsiadowały z terenami folwarku. Od tego momentu wieś Reduchów stanowiła odrębną jednostkę administracyjną i osadniczą. Na najgorszych jakościowo glebach, w południowo-zachodniej części sołectwa posadzono lasy i utworzono leśnictwo, którego częścią jest dzisiejszy Reduchów Leśniczówka.
Rzepiszew	Pierwsze zapiski o wsi pochodzą z ksiąg ziemskich sieradzkich z 1386 r., przywołujące postać Roslausa piszącego z tej miejscowości. Wieś przez wiele lat należała do rodziny Rzepiszewskich, herbu Dołęga. W XVI w. wieś zamieszkiwało 17 osadników gospodarujących na 2,5 do 6,5 łanów (w zależności od okresu). W tym czasie wieś należała do rodziny

	Grudzińskich, następnie w XVIII w. przeszedł na własność Sanguszków, a w następnej kolejności Mączyńskich, by ostatecznie od 1838 r. pozostać w rękach rodziny Leopoldów (do 1945 r.). Na początku XIX w. wieś liczyła sobie 31 domostw zamieszkałych przez 310 osób, pod koniec XIX wieku liczby te spadają do 30 domostw oraz 210 osób, natomiast folwark w tym czasie zamieszkiwało 22 mieszkańców zajmujących 6 domów. W roku 1842 rozpoczęto budowę stojącego do dziś murowanego dworu (w miejsce dawnego drewnianego). W 1898 r. właściciel majątku wydzielił z niego dwa folwarki: Antonin i Bugaj. Jednym z najbardziej znamiennych przedstawicieli rodziny Leopoldów był Józef Leopold – działacz społeczny, miłośnik nauki i twórca biblioteki. W 1921 r. wieś zamieszkiwało 335 osób pomieszkujących w 51 domach, natomiast folwark Rzepiszew zamieszkiwały 103 osoby, zajmując 5 domów. Po II wojnie światowej majątek został upaństwowiony i rozparcelowany, a w dawnym dworze do 2001 r. mieściła się szkoła podstawowa. Obecnie dwór jest w rękach prywatnych i działa tam gospodarstwo agroturystyczne. Zabudowania gospodarcze należą do spółdzielni produkcyjnej.
Sikucin	Pierwsze wzmianki dotyczące wsi pochodzą z 1417 r. z ksiąg grodzkich, w których to przewija się postać Oczan de Szichuczino. W zapisach nazwa wsi wielokrotnie się zmienia, można spotkać się z nazwami: Sicuczyno i Szykuczyno. W szesnastowiecznych rejestrach jest mowa o 9 osadnikach gospodarujących na (w zależności od okresu) 2-4 łanach ziemi. W 1827 r. Sikucin zamieszkiwało 150 osób, liczba domów wynosiła 12. We wschodniej części znajdowały się założenia folwarczne (w 1877 r. zajmował on powierzchnię ok. 135 ha), które to uległy likwidacji w wyniku procesów parcelacji mających miejsce na przełomie XIX i XX w. W tym czasie powstały też wieś Jamno oraz osada rozproszona Hamentów.
Szadkowie	Szadkowie (pojawiające się również pod nazwą Schadkovicze i Satkowice) lokowane były na prawie niemieckim jako wieś królewska w 1392 r. Na prawo średzkie przeniósł Szadkowie starosta sieradzki Jan z Tęczyna, który to sprzedał je kmieciowi ze wsi Dobie - Piotrowi. W 1552 r. właścicielem wsi stał się kanonik krakowski Rafał Wargawski (podarunek od króla Zygmunta Augusta). W 1564 r. posiadaczem wsi Szadkowie był wojewoda sieradzki Janusz z Kościelca, z tego roku pochodzą również zapiski informujące o istnieniu folwarku szadkowskiego o areale 2 łanów. W roku 1827 wieś wraz z folwarkiem i osadą młyńską liczyła 16 domów. W połowie XIX w. ulokowano tu nowy cmentarz p. w. św. Wawrzyńca. Pod miejscowością Szadkowie toczyła się potyczka oddziału powstańców styczniowych z wojskiem rosyjskim. W wyniku parcelacji folwarku powstały nowe układy osadnicze: Szadkowie-Kolonia, Ogrodzim (zwany również Ogrodzieniec, Ogrozin, Ogrozim, Ogodzim Księży). Ten ostatni powstał w 1877 r. w miejscu wyciętego w XVI w. lasu, obejmując 142 morgi w tym 9 domów, zamieszkałych przez 122 osoby. W latach dwudziestych XX w. wieś Szadkowie wraz z folwarkiem (wliczając w to osadę młyńską) obejmowała 20 domów zajętych przez 167 osób, wieś Ogrodzim (razem z osadą młyńską) 11 domów zamieszkałych przez 63 osoby, folwark Ogrodzim liczył 2 domy mieszkalne i 31 mieszkańców oraz folwark Szadek-Probostwo 3 domy zamieszkałe przez 25 osób, ponad to osada młyńska Nagrobła 1 dom zamieszkały przez 7 osób. Bardzo ważnym momentem, który zmienił strukturę społeczno-gospodarczą i funkcjonalną sołectwa był (mający swój początek w latach siedemdziesiątych XX w.) rozwój jednorodzinne budownictwa w miejscowości Szadkowie-Ogrodzim, przekształcając dotychczasowy układ rozproszony w kratownicę. Był to proces dwuetapowy, pierwszy powstał zespół działek po zach. stronie ul. Widawskiej, a później po wschodniej.
Tarnówka	Pierwsze zapiski odnoszące się do miejscowości Tarnówka pochodzą z pierwszej połowy XV w. (1444 r.), powiązane były one z osobą ówczesnego właściciela osady Wincentego Tarnowskiego. Wieś pojawia się w szesnastowiecznych rejestrach poborowych, w których to przedstawiona jest zmienna liczba zasiedlonych łanów, maksymalnie dochodząca do 3,5 łana przy 5 osadnikach. W latach dwudziestych XIX w. wieś liczyła 11 domów zamieszkałych przez 88 osób. Założenie folwarczne usytuowane w północnej części wsi, zostało oddzielone od dóbr Rzepiszew w 1850 r. (w roku 1885 liczył on 513 morgów). Pod koniec XIX w. folwark obejmował 4 domy zamieszkałe przez 13 osób, natomiast wieś 9 domów zamieszkałych przez 99 osób. Do 1934 r. majątek był we władaniu rodziny Leopoldów, później stał się własnością aptekarza Stanisława Koprowskiego, który rozbudował gospodarstwo, wprowadzając uprawę ziół. Po wybuchu II wojny światowej majątek zajął niemiecki rządca dóbr Leopoldów. Po II wojnie światowej Tarnówka na krótko wróciła do Leopoldów, a następnie majątek obejmujący 34,7 ha został rozparcelowany między miejscową ludność.

Wielka Wieś	Z osady znajdującej się na terenie sołectwa wykształciło się miasto Szadek. Wielkiej Wsi (będącej własnością królewską) tyczą się najstarsze zapiski źródłowe, które pochodzą z 1295 r. Jest to dokument nadania rycerzowi Wilczkowi przez Władysława Łokietka dwóch łąnów ziemi we wsi Magna Villa, znajdującej się pod civitatem nostaram Schadek. Szesnastowieczne rejestry poborowe donoszą o 9 osadnikach gospodarujących na 3,5 łąna ziemi i dwóch łąnach sołeckich. W latach sześćdziesiątych XVI w. z lustracji królewskich wynika, że liczba osadników wzrasta do 10 i liczba łąnów do 5, w połowie XVII w. liczba osadników spada o połowę. W okresie od początku XVI w. do końca XIX w. funkcjonował tu folwark. Najprawdopodobniej już w XI w. na terenie sołectwa ulokowany był dwór królewski oraz kościół pw. św. Idziego, który w XII w. stał się kościołem parafialnym. W odległości ok. 200 m od kościoła przypuszczalnie w XIV w. powstał obronny, drewniany dwór posadowiony na kopcu i otoczony nawodnioną fosą. Wokół niego utworzony był znacznych rozmiarów zespół gospodarczy z licznymi budynkami mieszkalnymi i gospodarczymi. Dwór uległ zniszczeniu prawdopodobnie w II połowie XVII w. w czasie wojen szwedzkich. Z biegiem lat fosa oraz kopiec uległy niwelacji. Droga przebiegająca między Wielką Wsią, a Męcą Wola w czasach napoleońskich stanowiła trakt przemarszu wojsk. Między XVII, a XIX w. usytuowany był tu garnizon wojsk pruskich (120 żołnierzy). Natomiast w Starostwie Szadek w XIX w. zlokalizowane były stajnie wojskowe i folwark rządowy. W latach dwudziestych XIX w. wieś zamieszkiwały 102 osoby, ulokowane w 11 domach, pod koniec XIX w. Wielka Wieś liczyła 88 mieszkańców i 12 domów, folwark 6 mieszkańców i 3 domy, natomiast osady karczemne zamieszkiwało 19 osób. W latach 1908-1910 na skutek wykarczowania części lasów w płu.-zach. części sołectwa powstała wieś Kromolin Nowy. Ziemię otrzymali tam głównie wojskowi. W okresie międzywojennym Wielka Wieś wraz folwarkiem Starostwo liczyła 19 domów oraz 151 mieszkańców. W czasie II wojny światowej część ludności sołectwa została wywieziona do Niemiec na przymusowe roboty.
Wilamów	Wieś zwana również Wilamowo, Vilamov, Wiliamow jest jedna z najstarszych wsi w gminie. Pierwsze wzmianki o Wilamowie pochodzą z 1339 r. i dotyczą procesu w którym świadkiem był Zolmanus sołtys Wilamowa. Fakt istnienia sołtysa, świadczy o lokowaniu wsi na prawie niemieckim. Wieś należała do domeny królewskiej. Szesnastowieczne rejestry poborowe mówią o 7,5 łąna ziemi chłopskiej i 25 osadnikach. Wilamów posiadał również dobrze prosperujące założenie folwarczne. Na północny-wschód od siedliska znajdowało się założenia dworsko-parkowe (do dnia dzisiejszego zachowały się jedynie pozostałości parku wpisanego do rejestru zabytków). W XVIII w. we wsi działała szkoła parafialna, zamknięta w 1793 r. na skutek działań władz pruskich. W latach dwudziestych XIX w. Wilamów liczył 47 domów zamieszkałych przez 280 osób. W 1886 r. folwark obejmował około 950 ha, na zajmowanym przez niego obszarze znajdowało się 15 domów mieszkalnych (5 murowanych, 10 drewnianych) i gorzelnia parowa. Pod koniec XIX w. liczba domów i mieszkańców spadła, aby w 1921 r. wynieść: we wsi Wilamów 36 domów zamieszkałych przez 225 osób oraz w folwarku 7 domów zamieszkałych przez 200 osób. W 1924 r. dzierżawcą majątku został Jan Twardowski, który założył tu Gospodarstwo Rybne Stawowe. Miało ono powierzchnię 606 ha i składało się z 12 stawów narybkowych. W roku 1930 w Wilamowie wybudowano jeden z największych tartaków parowych (dzieło ówczesnego właściciela majątku Adama Wężyka). W tym czasie wieś Wilamów obejmowała powierzchnię około 380 ha, Wilamów Kolonia 118 ha, folwark 614 ha. Po II wojnie światowej majątek uległ parcelacji.
Wola Krokocka	Pierwsze źródłowe wzmianki o Woli Krokockiej pochodzą z 1508 r. Wieś była lokowana na prawie niemieckim i stanowiła własność szlachecką Korabitów-Krokockich. Szesnastowieczne rejestry poborowe donoszą o 8 łąnach kmiecych zasiedlonych przez 9 osadników. W latach dwudziestych XIX w. Wola Krokocka liczyła 15 domów zamieszkałych przez 163 osoby. Natomiast pod koniec XIX w. liczba domów: we wsi wynosiła 7 (221 mieszkańców), w folwarku 11 (31 mieszkańców) oraz w należącej do włościan wieś Malcelin 3 (47 mieszkańców). Na przełomie XIX i XX w. w wyniku parcelacji folwarku powstały liczne rozproszone osady: Łódzia, Brondy (Brądy), Rzeszówka i Kornaty. Od wschodu os kompozycyjną miejscowości zamykały założenia dworsko-folwarczne (pod koniec XIX w. folwark obejmował 981 morgów ziemi). Dziewiętnastowieczny dwór został rozebrany w latach osiemdziesiątych XX w., wcześniej bo w latach sześćdziesiątych rozebrano spichlerz, będący pozostałością budynków gospodarczych. Widoczną w przestrzeni pozostałością po założeniu dworskim jest istniejący do dnia dzisiejszego park podworski.

Wola Łobudzka	Prawdopodobnie wieś powstała w pod koniec XV w., wolnizna od powinności feudalnych świadczy o przejściu procesów lokacyjnych. Pierwsze wzmianki o Woli Łobudzkiej można odnaleźć w wizytacjach arcybiskupich z 1512 r. Następnie wieś pojawia się w Metrykach Koronnych, z których możemy zaczerpnąć informacji iż wraz z pobliskimi Łobudźcami stanowiła ona własność szlachcica Mikołaja Łobudzkiego. W szesnastowiecznych rejestrach poborowych możemy pozyskać informacje, iż w omawianej wsi 8 osadników gospodarowało na 4 łanach ziemi. Z zapisów z roku 1827 wiadomo, że wieś liczyła 7 domów zamieszkałych przez 62 osoby. Już pod koniec XIX w. w Woli Łobudzkiej znajdowało się 5 domów mieszkalnych (178 mieszkańców), folwark 6 domów (12 mieszkańców) i kolonia Joanów (Janów) 14 domów (92 mieszkańców). Folwark został całkowicie rozparcelowany po II wojnie światowej, a istniejący tu dwór będący w posiadaniu rodziny Niemyskich został zniszczony i rozebrany w 1980 r., w większości zniszczeniu uległy również zabudowania gospodarcze folwarku.
---------------	---

Źródło: Pr. Zbior. Pod red. T. Marszała „Leksykon Sołectw w Gminie Szadek”, Łódź-Szadek, 2004,

Figlus T., Zagadnienia morfogenezy i przemian rozplanowania wsi na tle rozwoju osadnictwa w zachodniej części gminy Szadek. W. red. Marszał T., *Biuletyn Szadkowski*. T. 16. Łódź 2016, str. 91-115,

Figlus T., Zagadnienia morfogenezy i przemian rozplanowania wsi na tle rozwoju osadnictwa we wschodniej części gminy Szadek. W. red. Marszał T., *Biuletyn Szadkowski*. T. 16. Łódź 2016, str. 117-140,

Nalewajko J., Zróżnicowanie przestrzenne cech środowiska geograficznego sołectwa Reduchów w gminie Szadek. W. red. Marszał T., *Biuletyn Szadkowski*. T. 2. Łódź 2002, str. 117-132.

Symbolem Gminy i Miasta Szadek jest herb zatwierdzony Uchwałą Nr LIV/354/2018 Rady Gminy i Miasta Szadek z dnia 5 września 2018 roku w sprawie Statutu Gminy i Miasta Szadek. Na zielonym tle widoczny jest ceglany mur obronny w kolorze czerwonym z trzema blankowymi wieżami. Każda z wież ma pięciokątne okno oraz zwieńczona jest czterema liśćmi. W bramie z broną o otwartych wrotach stoi zbrojny mąż. Mury wraz z wieżami symbolizują prawną odrębność miasta – jego samorządność, symbol ten można znaleźć na najstarszej zachowanej pieczęci miejskiej. Zielony kolor tarczy nawiązuje do rolnictwa, wskazując tym samym na główne źródło utrzymania mieszkańców terenu gminy. Symbol zbrojnego został wprowadzony dopiero w roku 1990.

5.2.2. Krajobraz Kulturowy

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w art. 3 pkt 14 definiuje pojęcie krajobrazu kulturowego jako „postrzegania przez ludzi przestrzeń zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka”. Krajobraz ten można rozumieć jako antropogenicznie ukształtowany fragment przestrzeni geograficznej, powstały w wyniku zespolenia oddziaływań środowiskowych i kulturowych, tworzących specyficzną strukturę, objawiającą się regionalną odrębnością, postrzeganą jako swoistą fizjonomię (Myga-Piątek, 2001, Nita, Myga-Piątek, 2006). Zatem zaliczyć do niego możemy ukształtowanie terenu, układy zieleni a także założenia urbanistyczne i ruralistyczne.

Około 90 % obszaru gminy Szadek położone jest w obszarze Wysoczyzny Łaskiej (nazywanej Równiną Szadkowską), natomiast niewielki fragment północnej części gminy to Wysoczyzna Poddębicka. Teren gminy jest to denudowana peryglacjalnie równina morenowa z niewyraźnymi wzniesieniami morenowymi o łagodnych nachyleniach (spadki do 2%), poprzecinana łagodnie zaznaczonymi dolinami rzecznyymi. Drugą ważną jednostką morfologiczną położoną w obrębie miasta Szadek jest dolina Pichny wraz z dopływami, otaczająca miasto od południa i zachodu. Monotonna płaska i lekko falista rzeźba obszaru gminy oraz korzystne warunki glebowe (przede wszystkim gleby pseudobielicowe, głównie III i IV klasy bonitacyjnej) należy uznać jako korzystny typ terenów dla prowadzenia gospodarki rolnej. Tak sprzyjający układ warunków przyrodniczych przyczynił się do tego, iż użytki rolne stanowią 71,03 % powierzchni gminy.

Obszar gminy w całości położony jest w zlewni Warty. Sieć rzeczną obszaru stanowią: Pichna Szadkowska, Pichna, Pisia II, Szadkówka. Są to rzeki III i IV rzędu. Rzeki naśladują swym biegiem nachylenie terenu i płyną z południowego wschodu na północny zachód. Na terenie gminy nie występują większe zbiorniki wodne. Uwarunkowania fizjograficzne, zwłaszcza układ sieci rzecznej miały duży wpływ na lokowanie Szadku. Miasto lokacyjne rozplanowano w zakolu rzeki Pichny, między nią a Szadkówką. Ponadto znaczący wpływ na wybór obszaru pod miasto miał układ najważniejszych szlaków komunikacyjnych (zachodnia pierzeja rynku powiązana

była z drogą prowadzącą do Sieradza, natomiast pierzeja wschodnia, dziś nieco przesunięta oparta była na szlaku prowadzącym do Uniejowa).

Ważnym elementem środowiska przyrodniczego są również lasy, wskaźnik lesistości gminy wynosi 21,71 % jej powierzchni. Przez teren gminy Szadek przebiega północna granica biogeograficzna zasięgu jodły w Polsce. Występujące tu cenne okazy tego gatunku zostały objęte ochroną w formie rezerwatu leśnego Jamno (utworzonego w 1960 r.), położonego kilka kilometrów na zachód od Szadku w obrębie uroczyska „Kobyła – Jamno”. Głównymi gatunkami lasotwórczymi na terenie gminy Szadek są: sosna pospolita, dąb szypułkowy, brzoza, olsza czarna, modrzew, jesion wyniosły. Układ florystyczny lasów na terenie gminy jest mało urozmaicony. W przeważającej części dominuje bór świeży, a wiodącym gatunkiem w drzewostanie jest sosna (87%). Ważnym elementem środowiska przyrodniczego analizowanego obszaru są parki podworskie. Na terenie gminy Szadek znajduje się obecnie 8 parków i wszystkie są w gminnej ewidencji zabytków, natomiast 4 wpisane są do ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków: relikw parku w Boczkach, pozostałości parku w Dziadkowicach, park dworski w Lichawie, park w Prusinowicach, park w Przatowie Górnym, park w Przatówku, park w Rzepiszewie, relikw parku w Wilamowie, park dworski w Woli Krokockiej.

Jednym z najcenniejszych zabytków gminy Szadek oraz jednym z najbardziej wartościowych obiektów sakralnych w województwie łódzkim jest kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NPM i św. Jakuba Apostoła. Powstał prawdopodobnie w pierwszej połowie XIV w., przez wieki wielokrotnie był przebudowywany (1333-1335 r., rozbudowa przed połową XV w. i w połowie XVI w., restauracja i rozbudowa 1868 r. oraz 1905 r.). Świątynia usytuowana jest po północno-zachodniej stronie rynku. Zbudowana jest z cegły, orientowana, składa się z dwuprzęsłowego i trójbocznego zamkniętego prezbiterium oraz trójnawowego, czteroprzęsłowego korpusu halowego na planie bazylikowym. Od północnej strony do prezbiterium przylega zakrystia wraz ze skarbcem, natomiast do korpusu kościoła przylegają trzy aneksy: prostokątna kaplica północna oraz dwie kruchty (jedna w osi fasady, druga od południowej strony przy drugim przęśle od wschodu). Trzeci z przedsionków znajduje się przy północnej ścianie zakrystii.

Rys. 1 Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NPM i św. Jakuba Apostoła – widok od strony zachodniej.

Źródło: Gminna Ewidencja Zabytków.

Otwarte na prawie całą szerokość w kierunku nawy, wysokie prezbiterium jest ostrołukowo zamknięte otworem tęczowym i łączy się z zakrystią niewielkim portalem. Prezbiterium pokrywa sklepienie gwiazdowe zawieszone na wspornikach, oświetlają je: od południa dwa ostrołukowe okna oraz dwa okna znajdujące się na wschodniej, bocznej ścianie. Korpus kościoła dzieli na nawy sześć czterobocznych filarów i cztery filary przyścienne (o połowę mniejsze) połączone ostrołukowymi arkadami. Na owych filarach oraz murach obwodowych opiera się baldachim sklepienia gwiazdowo-sieczowego z żebrami wtopionymi w ściany. Nawy boczne są o połowę węższe od głównej i dodatkowo zwężają się w kierunku zachodu. Wnętrze korpusu kościoła oświetla sześć wysokich, obustronnie rozglifionych, ostrołukowych okien. Do kościoła prowadzą dwa wejścia, poprzedzone kruchtami. Podziału przeszłowego prezbiterium i korpusu nawowego można doszukać się w zewnętrznym systemie przypór. Fasada składa się z dwóch przypór przekątniowych i dwóch prostopadłych, symetrycznie rozstawionych przy głównym wejściu. Na elewacjach wzdłużnych znajduje się pas wgłębionego, otykowanego fryzu, który przecinają okna i przypory. Korpus pokrywa stromy, dwuspadowy dach z kalenicą usytuowaną wyżej niż nad prezbiterium. Do północnej nawy bocznej przylega kaplica pw. Matki Boskiej Różańcowej. Kaplica jest usytuowana równolegle do

osi kościoła, otwarta na wewnątrz naw szeroka arkadą i wzniesiona na planie leżącego prostokąta. Wnętrze kaplicy oświetlają cztery okna (dwa ostrołukowe od północy oraz dwa pojedyncze od wschodu i zachodu), przykrywa je sklepienie sieciowe. Budowla jest wzmocniona przez dwie niewysokie przypory, które od północy wzniesione zostały na przedłużeniu ścian bocznych. Ściana wschodnia stanowi część dawnej przypory, natomiast zachodnia jest połączona bezpośrednio do korpusu kościoła, przy czym szczyty obu ścian zamknięte są w formie trójkątów prostokątnych. Kaplica jest pokryta stromym jednospadowym dachem.

Rys. 2 Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NPM i św. Jakuba Apostoła – widok od strony wschodniej.

Źródło: Gminna Ewidencja Zabytków.

Za unikatową na skalę regionu można uznać dzwonicę z zespołu kościoła parafialnego p.w. Wniebowzięcia N. P. Marii i św. Jakuba pochodząca z I połowy XIV w., nadbudowana w 1778 r. Jest to wolnostojąca, czworoboczna, ceglana, jednokondygnacyjna dzwonnica usytuowana po południowej stronie kościoła. Miała ona charakter obronny. Dzwonnica umocniona jest diagonalnymi przyporami i otynkowana w górnej części, pokryta jest dachem o konstrukcji namiotowej.

Gmina Szadek jest terenem bardzo atrakcyjnym pod względem architektonicznym, z licznymi założeniami dworskimi. Jednym z licznych, istniejących do dnia dzisiejszego dworów na obszarze gminy jest założenie dworsko-parkowe w Dziadkowicach. Budynek został wzniesiony w stylu klasycystycznym w pierwszej połowie XIX w. Jest on zbudowany z cegły na zaprawie wapiennej, otynkowany, podpiwniczony. Dwór zajmuje powierzchnię 340 m² i wybudowany jest na planie prostokąta, podział budynku jest dwutraktowy. We wnętrzu znajduje się 6 pomieszczeń z obszernym salonem usytuowanym na wprost głównego wejścia oraz niewielka sień i korytarz. Główne wejście zlokalizowane jest od strony południowo-wschodniej, do którego prowadzą cztery kamienne schodki. Nad wejściem rozpościera się ganek przykryty dwuspadowym daszkiem, który zawiera tympanon. Opiera się on na dwóch kolumnach jońskich zwieńczonych ślimacznicami. W środkowej części tympanonu znajduje się stiukowe tzw. „oko opatrności”, od którego odchodzą promienie skupione w wiązki, w centrum oka znajduje się motyw liry. Za kolumnami umiejscowione są pilastry. Od strony frontu znajdują się cztery symetrycznie usytuowane okna, od strony ogrodu napotykamy taką samą sytuację (przy czym w chwili obecnej jedno z okien jest zamurowane). Okna są dwudzielne, trójpoziomowe, szczęścioidalowe, ramy okienne pomalowane są farbą olejną na kolor brązowy. Od strony frontu na narożnikach można zauważyć dekoracyjne opracowanie krawędzi zwane boniowaniem. Z tyłu budynku znajduje się taras z trzystopniowymi schodami i balustradą. Od południowej strony poddasze jest oddzielone od parteru pasem gzymsu.

Do budynku od strony frontu prowadzą podwójne, dwuskrzydłowe drzwi z czego wewnętrzne były dawniej w górnej części przeszkłone (podobnie było z drzwiami od strony tarasu, które prowadziły do salonu). Kolejne wejście do budynku znajdowało się w północnej części elewacji.

Budynek jest kryty dachem naczółkowym, pokryty dachówką ceramiczną. Ze starszych obiektów przetrwała m.in. kapliczka z figurką Matki Boskiej. Z dawnego parku podworskiego pozostała skupisko starodrzewu z przeważającym udziałem dębu. Północna część parku stanowi zwarty drzewostan otaczający mały staw. Na południe od dworu rośnie grochodrzew (obw. 233 cm) i kasztanowiec biały (obw. 280 cm). W południowo-

wschodniej części parku można znaleźć stary dąb, dwie lipy drobnolistne, kasztanowce białe oraz głóg. W północno-wschodniej części parku znajduje się niezwykle pomnik przyrody – lipa drobnolistna o zrosniętych trzech pniach (obw. 505 cm). Dwór wraz z parkiem jest w rękach prywatnych.

Rys. 3 Dwór w Dziadkowicach – widok od strony wschodniej.

Źródło: Gminna Ewidencja Zabytków

Kolejnym ciekawym pod względem architektonicznym i krajobrazowym (choć nieco zaniedbanym) jest dwór w Prusinowicach wraz z budynkami folwarcznymi oraz parkiem podworskim. Założenie dworsko-folwarczno-parkowe (z XIX w.) mieści się w północno-zachodniej części wsi. Obejmuje ono część rezydencjonalną i dziedzinek folwarczny. W obręb rezydencjonalny wchodzi: dwór z parkiem, oficyna oraz niewielki narożny budynek gospodarczy. Dwór został zbudowany w stylu klasycystycznym na planie prostokąta o wymiarach 19 x 11 m (pow. 403 m²). Jest to budynek parterowy, dwutraktowy, w którym występują wtórne podziały, po wschodniej i zachodniej części zlokalizowane są dwie dobudówki. Wejście (od frontu) do którego prowadzą murowane schody, poprzedza portyk, z tympanonem o kolisty prześwicie. Wsparty jest on na dwóch kolumnach w porządku tokańskim i dwóch cokołach. Po obu stronach wejścia (od frontu) znajdują się trzy osie okien, na parterze większe dwuskrzydłowe, ościeżnicowe, podzielone na cztery kwatery oraz na piętrze mniejsze również dwuskrzydłowe, ościeżnicowe i podzielone na dwie kwatery. Budynek pokryty jest dachem dwuspadowym ze ściętymi narożami. Główne wejście prowadziło przez dwuskrzydłowe, przeszklone od góry drzwi do kwadratowej sieni dawniej skomunikowanej z pomieszczeniami sąsiednimi (dziś jedynie z pomieszczeniem po wschodniej stronie). Po obu stronach sieni znajdują się pomieszczenia, do których można wejść od strony przybudówek oraz izb tylnego traktu. W trakcie tylnym usytuowany był salon (dziś podzielony na dwa pomieszczenia), którego dawną wielkość określić można po zasięgu ryzalitu zakreślonego na tylnej elewacji budynku. Po bokach salonu znajdowały się pomieszczenia z klatkami schodowymi, a za nimi kolejne pomieszczenia. Z salonu wychodzą przeszklone drzwi na prostokątny taras z bocznymi aneksami schodów. Izby na piętrze również wpisane były w układ dwutraktowy. Do bocznych przybudówek prowadzi mały przedsionek, rozdzielający dwa mniejsze pomieszczenia (do zachodniej przybudówki prowadzi jeszcze mniejsza przybudówka ze ślepyim pomieszczeniem).

Rys. 4 Dwór w Prusinowicach – widok od strony zachodniej.

Źródło: Gminna Ewidencja Zabytków.

Oficyna dworska również została wzniesiona w stylu klasycystycznym. Budynek jest zbudowany na planie prostokąta, posiada dwa wejścia: od frontu - umieszczone na środku, poprzedzone tarasem z balustradą i od tyłu, do którego prowadzi schody z balustradą. Elewacja od strony głównego wejścia jest dwukondygnacyjny i symetryczny. Każda z kondygnacji jest pięcioosiowa, przy czym trzy środkowe osie wraz z czterema półkolumnami tokańskimi o żłobionych trzonkach tworzą a'la portyk. Na półkolumnach oparty jest trójkątny przyczółek. We wnętrzu budynku pomieszczenie są w układzie dwupółtaktowym (10 izb mieszkalnych).

W założeniu folwarcznym jednym z ciekawszych obiektów jest spichlerz. Budynek jest zbudowany na planie prostokąta, piętrowy, wzniesiony z cegły ceramicznej, otynkowany. Spichlerz jest piętrowy, bez piwnicy. Wejście do budynku znajduje się od strony wschodniej, stanowią je dwuskrzydłowe drewniane drzwi umiejscowione między pilastrami, które pojawiają się również na ścianach bocznych. Na parterze wtórne ściany poprzeczne dzielą spichlerz na trzy części, piętro oraz poddasze są zaś jednotraktowe. Budynek jest przykryty dachem dwuspadowym, przy czym od wschodu znajduje się nowsze zadaszenie wsparte na czterech metalowych słupach. Okna są niewielkie jednoskrzydłowe, prostokątne.

Obiektem wartym uwagi jest założenie parkowe zajmujące powierzchnię 2,2 ha. Południową część parku stanowi średnio zwarty różnogatunkowy drzewostan. Od głównego wjazdu po stronie południowo-zachodniej prowadzą dwie aleje drzew, jedna kasztanowa - wiedze przed dwór, druga grabowa - prowadzi wzdłuż stawu na dawne podwórze. Nieopodal budynków rezydencjonalnych znajdują się dwa mniejsze skupiska drzew. Ponad to we wschodniej i północnej części parku usytuowane są dwa, znacznej wielkości skupiska drzew. Najliczniej występującym gatunkiem drzew w parku jest jesion wyniosły (pomnik o obw. 210 cm) i grab. Dość często można tu spotkać dąb szypułkowy (okaz pomnikowy o obw. 392 cm) i kasztanowiec. Nierzadko występującym drzewem jest lipa drobnolistna i robinia akacjowa, gdzieś tam znaleźć można klon zwyczajny, wiąz szypułkowy, jawor i thuja. Nieliczne okazy reprezentują: świerk pospolity, modrzew europejski, sosna zwyczajna, brzoza brodawkowa, wiąz górski, osika, morwa biała.

Ciekawym obiektem jest kolejny dwór, mieszczący się w miejscowości Rzepiszew. Jest to obiekt pochodzący z 1835-1840 roku, wybudowany w stylu neoklasycystycznym na planie prostokąta, murowany w cegły, otynkowany. Dwór jest piętrowy, podpiwniczony z niewielką przybudówką od strony północnej. W elewacji frontowej widoczny jest wysunięty ryzalit z gankiem kolumnowym i wiodącymi do niego schodami. Po obu stronach elewacji frontowej znajdują się trzy osie okien, na parterze są to okna dwuskrzydłowe, podzielone na cztery kwatery. Kolejny ryzalit znajduje się od strony parkowej. Do wnętrza prowadzą dwuskrzydłowe dębowe drzwi. Układ pomieszczeń na parterze jest dwutraktowy. Z przestronnego holu schodami można dostać się na piętro, na którym jest pięć pokoi. Wystrój wnętrza nawiązuje do przełomu XIX i XX w. W jednym z pomieszczeń zachowała się oryginalna drewniana podłoga z XIX w. Budynek jest w rękach osoby prywatnej, która prowadzi tam gospodarstwo agroturystyczne. Dwór otoczony jest rozległym czterohektarowym parkiem. Do posiadłości prowadzi

aleja kasztanowo-akacjowa. W parku rosną cenne okazy drzew w tym 8 pomników przyrody: 6 jesionów wyniosłych (obw. 284-357 cm), lipa drobnolistna (obw. 310 cm), modrzew europejski (obw. 250 cm). W parku jest około 123 drzew, z czego największy udział ma olsza czarna (30,7 %), jesion wyniosły (10,9 %), grab pospolity (9,7%) i klon jawor (9,5%).

Rys. 5 Dwór w Rzepiszewie – widok od strony wschodniej.

Źródło: Gminna Ewidencja Zabytków.

Ważnym elementem przeszłości omawianego obszaru oraz jednym z ciekawszych w regionie jest historyczny układ urbanistyczny miasta Szadek. Powstał on na przecięciu dwóch ważnych szlaków handlowo-komunikacyjnych z Mazowsza na Śląsk oraz z Wielkopolski w kierunku ziemi sandomierskiej. Znaczący wpływ na planowanie miasta miał brak murów obronnych, co w efekcie doprowadziło do rozluźnienia zabudowy i rozmiarów rynku, nie bez znaczenia były również uwarunkowania fizycznogeograficzne (płaska wysoczyzna między dolinami rzek). W mieście lokacyjnym rynek stanowił centrum zarówno pod względem przestrzennym jak i funkcjonalnym - stanowiąc ośrodek koncentrujący handel, władzę i komunikację. Pierwotny rynek miał wymiary: 125 - 75 m (znaczej wielkości rynki charakteryzowały miasta z dominującą funkcją rolniczą). Zachowany został oryginalny średniowieczny układ pochodzący z końca XIII w., który ostatecznie wykształcił się w końcu XVI w. i uregulowany został w XIX w. Od tamtego czasu plan historycznego układu pozostał niezmienny, przybierając formę zbliżoną do prostokąta. Zachowane zostało początkowe założenie krzyżowe w formie dwóch placów: Rynku i placu kościelnego. Współczesny rynek jest na planie zbliżonym do kwadratu (plac został skrócony w XVIII w.). Dawne średniowieczne założenie zamykają ulice: od płn. ul. Aleja 3 Maja, od wsch. ul. Uniejowska i ul. Widawska (na wysokości ul. Senatorskiej), od pld. ul. Senatorska i od zach. ul. Ogrodowa. Ulice te przecinają się pod kątem prostym. Wokół Rynku występuje zabudowa parterowa i piętrowa murowana pochodząca z XIX w. (niektóre budynki zachowały formy stylistyki eklektycznej i klasycyzującej) oraz współczesna. W centralnej części placu urządzono skwery parkowe z drzewami oraz krzewami liściastymi i iglastymi. Od strony północnej na betonowej płycie usytuowana jest XIX-wieczna pompa. Z narożników rynku wychodzą po dwie ulice, oprócz narożników płn.-wsch. i pld.-zach.

W gminie Szadek, a dokładnie w miejscowości Prusinowice działa Przyszkolna Izba Muzealna. Jest ona ogólnodostępna dla zwiedzających po wcześniejszym uzgodnieniu w czasie trwania roku szkolnego. Zgromadzone są w niej przedmioty związane z życiem codziennym mieszkańców wsi regionu sieradzkiego.

Gmina Szadek należy do regionu sieradzkiego, który to charakteryzuje się pięknym pasiastym strojem ludowym oraz unikalnymi zwyczajami. Stój ludowy kobiecy różnił się w zależności od pory roku. Przez cały rok noszona była koszula o kroju przyramkowym uszyta z cienkiego płótna (odmienna w dni świąteczne, inna na co dzień). Odzież wierzchnią stanowiły wełniak i stóniak. Pierwszy z nich był noszony zimą i składał się z dwóch części: górnej - sznurówki (zapinanej na guziczki, ozdabianej aksamitkami i zakładkami) i dolnej – spódnicy (fałdowanej z tyłu i po bokach, u dołu obszytej aksamitką). Wełniak uszyty był z tzw. „przeróbek” (tkanina lniano-wełniana) w kolorze

czerwonym (tło) w odcieniu cynobrowym pokryty ciemnymi dwunitkowymi prążkami (czarne, granatowe, zielone i fioletowe). Zdarzały się również welniaki w kolorach ciemnoniebieskie, zielone, amarantowe i fioletowe. Na welniak zakładano fartuch. Fartuch na dni robocze szyty był ze zgrzebnego płótna, natomiast fartuch odświętny szyty z przeróbek o tle w kolorze czerwonym, granatowym, szarymi i zielonym w cienkie prążki (czarne, fioletowe, granatowe, zielone). Wiązano je za pomocą tasiemek w pasie na brzuchu lub grzbiecie (fartuchy do odziewu). Suknia letnia zwana stónikiem, również składała się ze sznurówki i spódnicy. Przy czym stónik szyty z cieńszego materiału jednobarwnego lub wzorzystego, sznurówka zdobiona była licznymi zmarszczeniami tzw. wodą, a spódnica fałdowana, również obszyta aksamitką. Na spódnicy sukni letniej również zakładano fartuch, jednak szyty on był z cienkiej welenki w kolorze białym, kremowym, niebieskim, czarnym lub z płócienka w drobne paseczki. Odzież wierzchnią stanowił kaftan. Najpopularniejszy był kaftan z ogonkiem, później szacka. Zimą noszono węgierki, szuby i jubki. Głowy okrywano chustkami płóciennymi lub perkalowymi: kwiecistymi „marynuskami”, „tureckimi” i odświętnymi „kaźmierówkami” (cieliste, gładkie z frędzlami). W tym regionie noszono również kopki, rodzaj dużego czepca. Biżuterię stanowiły różnego rodzaju paciorki. Za obuwie świąteczne służyły czarne, sznurowane, wysokie trzewiki na wysokim obcasie, zaś rolę obuwia codzienne pełniły drewniaki.

Strój męski składał się z koszuli, szytej z płótna (cienkiego na święta, zgrzebnego na dni robocze). Początkowo miał formę obszernego poncza, później krój zmieniła się na przyramkowy, posiadały stojkę lub leżący kołnierzyk, zawiązywane były pod szyją czerwoną tasiemką. Koszula była wpuszczana w portki. Letnie uszyte były z lnu w kolorze czarnym lub granatowym, zimowe z „przeróbek” jednobarwne (czarne, granatowe) lub wielobarwne w prążki (czarno-czerwone lub czerwono-modre). Wcześniej noszono tzw. portki z fartuszkami (szyte z jednego kawałka materiału, z przodu posiadały klapę – „fartuszek” zapinany na guzik). Na koszulę zakładano kamizelkę zwaną lejebikiem, dopasowaną, z kołnierzykiem stojącym lub leżącym. Początkowo szyto je z tkanin samodziiałowych (lniane płótno, bądź jednobarwna ciemna „przeróbka”), w późniejszym okresie z materiałów fabrycznych (czarne lub granatowe sukno). Zapinane były jednorzędowo lub trójrzędowo (w wersji odświętnej). Specjalnym, wyjściowym rodzajem dwurzędowej kamizelki była kamizelka sznurkowa, dłuższa od lejebika, uszyta z granatowego lub niebieskiego płótna. Posiadała stojący kołnierz, ozdabiany guziczkami i czerwonym sznureczkiem. Charakterystycznym elementem stroju dla regionu sieradzkiego był spencerek. Był to rodzaj kaftana zakładany na lejebik, uszyty z cynobrowej „przeróbki” w poziome pojedyncze lub zespołowe prążki. W późniejszym czasie posiadał stojący lub leżący kołnierz i zapinany był na dwa rzędy guzików. Odzież wierzchnią stanowiła sukmana (zwana też kapotą), uszyta była z czarnego lub granatowego samodziału, dopasowana w górnej części, kloszowana, luźna w dolnej. Posiadała wykładany kołnierzyk z klapami oraz luźne rękawy z mankietami. Odświętną wersją była sukmana z wyłogami. Posiadała ona stojący kołnierz i proste rękawy z mankietami. Przednia część sukmany, plecy, kołnierz, wstawki przy kieszeniach i wyloty rękawów ozdobione były cynobrowymi sznureczkami, wyłogi i mankiet obszywano czerwonym lub amarantowym sukmem. Zapinana była na rząd metalowych guzików. Rolę obuwia pełniły czarne, skórzane buty z wysoką cholewką. Nakrycie głowy stanowiły w dawniejszych czasach czapki luśniowane, miały kształt ściętego stożka i obszyte były białym, bądź siwym barankiem. W późniejszym czasie noszono rogatywki. Od XX w. modne stały się kaszkiety, a następnie maciejówki, w okresie letnim noszono słomkowe kapelusze.

Region sieradzki jest bogaty w różne tradycyjne obrzędy i zwyczaje, jednak wiele z nich nie jest już praktykowane. Za nadal żywe zwyczaje można uznać: chodzenie grup kołędniczych w wigilię Bożego Narodzenia i przebierańców w ostatnie dni karnawału, malowanie okien pańien w półpoście, straż przy grobie pańskim, obchodzenie wsi z wózkiem dyngusowym, Sobótki, Dożynki, a także wiele elementów obrzędowości weselnej oraz śpiewanie przy zmarłych.

Organizacjami, które żywo dbają o podtrzymanie lokalnych tradycji na terenie gminy są koła gospodyń wiejskich oraz stowarzyszenia zrzeszające kobiety oraz mieszkańców poszczególnych sołectw. Na terenie gminy działa: 10 Kół Gospodyń Wiejskich (KGW Krokocice, KGW Szadek, KGW Dziadkowice, KGW Karczówek, KGW Wielka Wieś, KGW Rzepiszew, KGW Wilamów, KGW Górna Wola, KGW Kromolin Stary, KGW Borki Prusinowskie) oraz 14 stowarzyszeń (Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Choszczewo, Stowarzyszenie Kobiet z Przatowa i Dziadkowic, Stowarzyszenie Kobiet Ogrodzimia i Szadkowic KOS, Stowarzyszenie „KGW Sikucin”, Stowarzyszenie Społeczne Mieszkańców Grzybowa, Stowarzyszenie Mieszkańców i Przyjaciół Prusinowic, Gminne Stowarzyszenie Gospodyń Wiejskich, Stowarzyszenie Mieszkańców Sołectwa Wielka Wieś, Grupa Inicjatyw Społecznych - Prusinowianki, Społeczne Stowarzyszenie Oświatowe w Sikucinie „Nasza szkoła”, Szadkowskie Stowarzyszenie Oświatowe, Społeczne Stowarzyszenie Oświatowe w Prusinowicach, Towarzystwo Przyjaciół Szadku, Aktywni na Rzecz Rozwoju Ziemi Szadkowskie). Ponadto na omawianym obszarze działają także jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych, które również włączają się w propagowanie kultury (15 jednostek).

Duży wkład w rozwój kultury wnoszą lokalne zespoły muzyczne: kapela podwórkowa „Szadkowiacy” oraz Zespół Lokalny Seniorów „Wrzos”. Kapela powstała w 2001 r. z inicjatywy jednego z mieszkańców gminy. Nagrała ona 3 płyty i 4 teledyski. „Szadkowiacy” są inicjatorem i zarazem współorganizatorem "Ogólnopolskiej Gali Kapel Podwórkowych”, która odbywa się zawsze w pierwszą niedzielę lipca, na terenie rekreacyjnym przy Miejsko-Gminnym Ośrodku Kultury w Szadku. Uczestniczą oni w wielu przeglądach kapel podwórkowych w całym kraju i mają na tym polu wiele osiągnięć. Z kolei Zespół „Wrzos” utworzony został wiosną 1997 r. pod nazwą Towarzystwo Śpiewacze. Od początku działalności Zespół aktywnie uczestniczy w życiu kulturalnym Szadku oraz województwa koncertując na najważniejszych imprezach.

Region Szadkowski, corocznie poczynając od roku 2001 jest szeroko opisany w periodyku pt. „Biuletyn Szadkowski” pod redakcją prof. dr hab. Tadeusza Marszała (wydawany przez Uniwersytet Łódzki przy współpracy Urzędu Gminy i Miasta w Szadku). Zakres tematyczny publikowanych prac obejmuje zarówno problematykę środowiska przyrodniczego i antropogenicznego, zagadnienia rozwoju społeczno-ekonomicznego, jak i szeroko rozumiane dziedzictwo kulturowe. Zawarte w nim artykuły odnoszą się zarówno do czasów współczesnych jak i historycznej przeszłości miasta oraz obszarów jego oddziaływania, jako jednego z głównych ośrodków miejskich dawnej centralnej Polski.

Gmina Szadek może się poszczycić licznymi produktami wpisanymi na listę produktów tradycyjnych województwa łódzkiego. Są to w kategorii:

- produkty mięsne – Boczek wędzony łuskany z Szadku (data wpisania na listę - 21.11.2014 r.), Kiełbasy szadkowskie wędzone podsuszane (27.11.2014 r.), Pachwina wędzona z Szadku (27.11.2014 r.), Słonina wędzona z Szadku (21.11.2014 r.), Wędzonki Szadkowskie (21.09.2010 r.),
- wyroby piekarnicze i cukiernicze – Chleby żytnie szadkowskie (21.09.2010 r.);
- gotowe dnia i potrawy – kluski żelazne (12.02.2016 r.).

Bogactwo produktów regionalnych wiąże się z typowo rolniczym charakterem omawianego obszaru, gdzie ten dział gospodarki jest na wysokim poziomie. Większość z tych produktów jest wyrabiana w działającej od ponad 75 lat Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Szadku. Poza wpisaniem wyrobów na listę produktów tradycyjnych województwa łódzkiego, może się ona poszczycić się licznymi wyróżnieniami i nagrodami w różnych konkursach m. in. Polski Producent Żywności czy Certyfikat Kapituły znak Jakość Tradycja. Jest to firma bazująca na surowcach pochodzących od lokalnych rolników i trzymająca się tradycyjnych, niezawodnych receptur.

Przez obszar gminy Szadek przechodzi kilka szlaków turystycznych, m.in.:

- Szlak Frontu I Wojny Światowej. Operacja Łódź (Front Wschodni 1914-1918), znajdują się na nim obiekty oraz miejsca, które były niemymi świadkami wydarzeń w okresie pierwszej wojny światowej. W gminie Szadek miejscowościami przez które przebiega szlak są: Szadek - kościół św. Józefa i cmentarz wojenny, Szadkowiec – cmentarz wojenny, Tarnówka – cmentarz wojenny,
- Rowerowy szlak turystyczny „W środku Polski – ziemia znana i nieznana” – niebieski szlak o długości 61 km, przebiega on przez miejscowości: Dziadkowice - Szadek - Dziewulin - Karczówek Kolonia - Karczówek - Grzybów - Prusinowice - Góry Prusinowskie – Jamno (rezerwat) - Sikucin - Hamentów – Reduchów,
- Rowerowy szlak turystyczny „Łódzka Magistrała Rowerowa” W-E – czerwony szlak o długości 81,6 km, przebiega on przez Szadek oraz Prusinowice,
- Szlak Skarbów Ziemi Sieradzkiej – niebieski szlak, będący jednym z czterech odcinków Szlaków Ziemi Sieradzkiej, najważniejszym punktem w gminie włączonym w szlak jest miasto Szadek,
- Łódzki Szlak Konny im. Mjr. Henryka Dobrzańskiego „Hubala”, pętla zewnętrzna odc. 1 – szlak jest podzielony na kilka odcinków, cała pętla ma długość 1500 km, odcinek 1 ma charakter leśno-rolny i w gminie Szadek prowadzi przez rezerwat „Jamno” i miejscowość Góry Prusinowskie, gdzie funkcjonuje gospodarstwo agroturystyczne i stadnina koni sztumskich.

Do najważniejszych wydarzeń i imprez kulturalnych odbywających się na terenie Gminy, kształtujących kulturę regionu, można zaliczyć m.in.: Wystawę Wielkanocną, Obchody Święta Konstytucji 3-go Maja, Powiatowy Konkurs Recytatorski dla Przedszkolaków, Gminny Dzień Dziecka, Ogólnopolską Galę Kapel Podwórkowych, Dożynki Gminne, Obchody Święta Niepodległości, promocję wydawnictwa pt. „Biuletyn Szadkowski”, Festiwal Piosenki Patriotycznej Matecznik, Koncert kołęd i pastorałek, Wystawę Bożonarodzeniową.

5.2.3. Zabytki z gminnej ewidencji zabytków.

W Gminnej Ewidencji Zabytków ujęte jest 100 obiektów, z czego:

a) 10 obiektów jest wpisane do rejestru zabytków:

Lichawa

- park dworski w Lichawie – nr i data wpisu do rejestru - 294/A, 20.08.1977;

Prusinowice

- dwór w zespole dworsko-parkowo-folwarcznym- nr i data wpisu do rejestru – 836/47/A, 28.12.1967,
- oficyna w zespole dworsko-parkowo-folwarcznym - nr i data wpisu do rejestru – 838/48/A, 28.12.1968 r.,
- spichlerz w dworsko-parkowo-folwarcznym - nr wpisu do rejestru – 837/49/A, 28.12.1967 r.;

Przatów Górny

- spichlerz w dworsko-parkowo-folwarcznym - nr wpisu do rejestru – 438/249/A, 25.07.1967 r.,

Przátówek

- park w zespole dworsko-parkowym - nr i data wpisu do rejestru – 296/A, 20.08.1977 r.;

Rzepiszew

- dwór w zespole dworsko-parkowo-folwarcznym - nr i data wpisu do rejestru – 399/A, 05.04.1993 r.,

Szadek

- dzwonnica w zespole kościoła parafialnego p.w. Wniebowzięcia N. P. Marii i św. Jakuba - 851/66/A, 28.12.1967 r.,
- kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia N. P. Marii i św. Jakuba w zespole kościoła parafialnego – 850/65/A, 28.12.1967 r.;

Wola Krokocka

- park dworski - nr i data wpisu do rejestru – 295/9, 20.08.1977 r.;

b) natomiast 90 obiektów wpisanych jedynie do gminnej ewidencji:

Boczki-Parcela

- spichlerz w zespole dworsko-parkowo-folwarcznym,

Boczki

- relikt parku w zespole dworsko-parkowo-folwarcznym,
- kapliczka,

Boczki Stare

- budynek mieszkalny 22,

Dziadkowice

- kapliczka w zespole dworsko-parkowym,
- dwór w zespole dworskim,
- pozostałość parku w zespole dworsko-parkowym,

Grzybów

- budynek dawnej szkoły,

Karczówek

- kapliczka,

Krokocice

- budynek mieszkalny 19,
- budynek szkoły,

Lobudzice

- kościół ewangelicki obecnie rzymsko-katolicki,

Prusinowice

- budynek gorzeli z kominem,
- obora w zespole dworsko-parkowo-folwarcznym,
- park w zespole dworsko-parkowo-folwarcznym,
- stodoła w zespole dworsko-parkowo-folwarcznym,
- świniażnia w zespole dworsko-parkowo-folwarcznym,
- wieżyczka w ogrodzeniu w zespole dworsko-parkowo-folwarcznym,

Przatów Górny

- lodownia w zespole dworsko-parkowo-folwarcznym,
- ogrodzenie w zespole dworsko-parkowo-folwarcznym,
- park w zespole dworsko-parkowo-folwarcznym,
- stodoła w zespole dworsko-parkowo-folwarcznym,

Przátówek

- dwór w zespole dworsko-parkowym,

Rzepiszew

- park w dworsko-parkowo-folwarcznym,
- obora w zespole dworsko-parkowo-folwarcznym,

Sikucin

- budynek mieszkalny 23,
- budynek szkoły,
- kapliczka,

Szadek

- historyczny układ urbanistyczny miasta Szadek,
- kapliczka ul. Osiny,
- cmentarz przykościelny w granicach trwałego ogrodzenia z zadrzewieniem w zespole kościoła parafialnego ul. Ogrodowa 2,
- ogrodzenie w zespole kościoła parafialnego ul. Ogrodowa 2,
- budynek mieszkalny ul. Kilińskiego 2,
- budynek mieszkalny ul. Kilińskiego 5,
- budynek mieszkalny ul. Kościelna 7,
- budynek mieszkalny ul. Kościelna 11,
- młyn w Szadku ul. Nowe Miasto 1,
- budynek mieszkalny ul. Parczewskiego 3,

- budynek mieszkalny ul. Parczewskiego 5,
- budynek mieszkalny ul. Parczewskiego 6,
- budynek mieszkalny ul. Parczewskiego 8,
- budynek mieszkalny ul. Parczewskiego 10,
- budynek mieszkalny ul. Piotrkowska 4,
- budynek mieszkalny ul. Piotrkowska 15,
- budynek mieszkalny ul. Piotrkowska 22,
- budynek mieszkalno-usługowy ul. Rynek 2,
- budynek handlowo-usługowy ul. Rynek 3,
- budynek mieszkalno-handlowy ul. Rynek 4,
- budynek mieszkalno-handlowo-usługowy ul. Rynek 6,
- budynek handlowy ul. Rynek 9,
- budynek handlowy ul. Rynek 10,
- budynek handlowy ul. Rynek 11,
- budynek mieszkalno-handlowy ul. Rynek 13,
- budynek handlowy ul. Rynek 14,
- budynek handlowy ul. Rynek 15,
- budynek handlowy ul. Rynek 17,
- budynek mieszkalno-handlowy ul. Rynek 18,
- budynek mieszkalno-handlowy ul. Rynek 23,
- budynek handlowy ul. Rynek 25,
- cmentarz wojenny,
- mogiła zbiorowa z okresu I wojny światowej (kurhan wojenny),
- budynek handlowy ul. Warszawska 2A, Warszawska 2,
- budynek mieszkalny ul. Warszawska 5,
- budynek mieszkalny ul. Warszawska 6,
- budynek handlowo-usługowy ul. Warszawska 10,
- budynek mieszkalno-handlowy ul. Warszawska 11,
- budynek mieszkalny ul. Warszawska 13,
- budynek mieszkalny ul. Warszawska 26, 28,
- budynek mieszkalny ul. Wilamowska 8,
- budynek mieszkalny ul. Wilamowska 9,

Szadkowie-Ogrodzim

- obora w zagrodzie młynarskiej ul. Widawska 17-19,
- dom w zagrodzie młynarskiej ul. Widawska 17-19,
- młyn w zagrodzie młynarskiej ul. Widawska 17-19,
- cmentarz katolicki parafialno-grzebalny p.w. św. Wawrzyńca,
- cmentarz wojenny,

Wielka Wieś

- cmentarz parafialno-grzebalny,
- zespół dworca PKP,
- cmentarz ewangelicko-augsburski,
- kościół cmentarny p.w. św. Idziego w zespole cmentarza parafialnego,
- cmentarz Żydowski (kirkut),
- kapliczka,

Wilamów

- kapliczka,
- budynek mieszkalny 31,
- budynek mieszkalny 4,
- budynek mieszkalny w zagrodzie 6,
- budynek mieszkalny w zagrodzie 22,

Wilamów-Parcela

- relikwiarz parku dworskiego,

Wola Krokocka

- budynek mieszkalny 14,

Wola Łobudzka ul. Folwark

- obora w relikwie zespołu dworskiego,
- silosy w relikwie zespołu dworskiego.

5.2.4. Zabytki ruchome

Na terenie gminy Szadek do rejestru zabytków ruchomych są wpisane:

- wyposażenie ruchome z kościoła parafialnego p.w. Wniebowzięcia NPM i św. Jakuba Apostoła (nr rejestru B/157/114;129/1-98/), w które wchodzi 98 obiektów. Za jedno z cenniejszych można uznać: Obraz Wniebowzięcia Matki Boskiej z I poł. XVIII w. z ołtarza głównego,
- wyposażenie ruchome z kościoła cmentarnego p.w. św. Idziego (nr rejestru B/158/130/1-20/), w które wchodzi 20 obiektów.

5.2.5. Zabytki archeologiczne

Na terenie gminy Szadek dość licznie występują stanowiska archeologiczne (316). Pierwsze znalezisko archeologiczne odkryto w 1872 r. na terenie Starego Miasta (cmentarzysko popielnicowe). Przez kolejne lata kontynuowano prace archeologiczne w różnych miejscowościach gminy Szadek. Biorąc pod uwagę ślady osadnictwa na omawianym obszarze, można powiedzieć że najstarsze stanowiska są rzadko spotykane. Pierwsze ślady bytowania człowieka na tym obszarze pochodzą z epoki kamienia, z epoki schyłkowego paleolitu odnalezione w miejscowości Sikucin, gdzie prawdopodobnie znajdowała się pracownia krzemienia (bez określenia kultury). Epoka kamienia przewija się w kartach ewidencji stanowisk archeologicznych 32-krotnie, z czego młodsza epoka kamienia – neolit występuje 11 razy (w miejscowościach Boczek, Borki Prusinowskie, Góry Prusinowskie, Jamno, Kobyla Miejska, Szadkowice, Wola Krokocka, Wola Łobudzka). Najprawdopodobniej były to ślady łowców reniferów. Nie liczne są też stanowiska z epoki brązu. Jednym z ciekawszych stanowisk i jedynym odkrytym na tym obszarze jest stanowisko prezentujące kulturę trzciniecką w miejscowości Wola Łobudzka w postaci pozostałości ceramiki. Kolejną grupą kulturową, która bytowała na ziemiach szadkowskich była grupa ludności z kręgu kultury łużyckiej. Na omawianym terenie spotykamy 40 stanowisk archeologicznych, z czego za najciekawsze można uznać artefakty w postaci fragmentów popielnic i brązowy sztylet z Prusinowic. Nie wielki odsetek stanowią punkty świadczące o obecności ludów kultury pomorskiej. Najczęściej są to cmentarzyska, z charakterystycznymi dla tego kręgu urnami (urny domkowe, popielnice twarzowe, a w we wschodniej części

zasięgu tej kultury grobami jamowymi i grobami kloszowymi). Stanowisk datowanych na okres wpływów kultury pomorskiej jest na obszarze gminy Szadek 10. Bogato prezentuje się na omawianym obszarze dorobek kultury przeworskiej, z 84 stanowiskami archeologicznymi. Jednym z najcenniejszych przedmiotów jest odnaleziony na stanowisku zlokalizowanym w Woli Łobudzkiej puchar na nóżce zdobiony wyobrażeniami ptaków. Kolejne stanowiska pochodzą z okresu średniowiecza (80 stanowisk) i nowożytności. Wykaz stanowisk archeologicznych znajdujących się na obszarze gminy Szadek zawiera załącznik nr 1.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.

W wyniku analizy zasobów i walorów dziedzictwa kulturowego Gminy i Miasta Szadek można wskazać następujące elementy bilansu – analizy SWOT w zakresie dziedzictwa kulturowego.

Tabela 4. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego w Gminie i Mieście Szadek.

Mocne strony - zachowane obiekty architektury dworskiej i sakralnej na terenie gminy, - lokalne tradycje i zwyczaje kultywowane wśród mieszkańców, - prężnie działające Stowarzyszenia i Koła Gospodyń Wiejskich, - występowanie cennego układu urbanistycznego miasta Szadek, - posiadanie Gminnej Ewidencji Zabytków, - wpisanie na listę produktów tradycyjnych województwa łódzkiego licznych wyrobów pochodzących z gminy Szadek, - bogato opisana historia, środowisko przyrodnicze, rozwój społeczno-ekonomiczny i dziedzictwo kulturowe obszaru gminy Szadek w periodyku pt. „Biuletyn Szadkowski”, - liczne szlaki turystyczne przechodzące przez obszar gminy.	Słabe strony - zły stan techniczny niektórych obiektów zabytkowych, - brak użytkowania niektórych obiektów zabytkowych, - niewystarczające nakłady finansowe na ochronę i renowację dziedzictwa kulturowego, - niewystarczająca informacja na temat istniejących zabytków na terenie gminy, - niewystarczająca promocja walorów kulturowych i wykorzystanie dóbr kultury dla rozwoju turystyki i agroturystyki, - niewystarczająca świadomość społeczna o konieczności należytej opieki nad zabytkami, - słaba promocja oraz edukacja dotycząca walorów środowiska kulturowego, - niska świadomość społeczna o prawnych zobowiązaniach właścicieli do należytego utrzymania obiektów zabytkowych.
Szanse - możliwość pozyskiwania funduszy zewnętrznych na działania związane z ochroną zabytków i ich renowacją oraz edukacją w zakresie dziedzictwa, - wykorzystanie obiektów zabytkowych na cele komercyjne, - wykorzystanie Internetu do popularyzacji historii i tradycji regionalnych oraz ochrony zabytków, - popularyzacja spędzania czasu wolnego w oparciu o obiekty dziedzictwa kulturowego, - współpraca ze Stowarzyszeniami, - edukacja regionalna mieszkańców, - możliwość włączenia w krajowe, wojewódzkie programy promocji, - naturalna ciekawość poznawania nowych kultur i zwyczajów.	Zagrożenia - zły stan techniczny niektórych obiektów zabytkowych, - utrudnienia w pozyskaniu środków na ochronę i zachowanie zabytków, - niewystarczające środki finansowe w stosunku do potrzeb na ochronę i rewaloryzację obiektów i obszarów zabytkowych, - brak świadomości walorów oraz zainteresowania dla utrzymania zabudowy tradycyjnej, - traktowanie przez niektórych właścicieli konieczności ochrony dziedzictwa kulturowego jako problemu ograniczającego dysponowanie własnością prywatną, - degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie elementów nowej zabudowy nie nawiązujących do historycznego charakteru gminy, - samowole budowlane oraz niewłaściwie prowadzone remonty obiektów zabytkowych, powodujące utratę walorów zabytkowych, - klęski żywiołowe i inne zdarzenia losowe.

Źródło: Opracowanie własne.

7. Założenia programowe.

Założenia programowe formułowane są na okres czterech lat i umownie przyjmuje się taki okres czasu na ich realizację. Jednakże należy pamiętać, że niektóre z postulatów mają charakter długofalowego działania, przez co nie ma możliwości zrealizowania ich w tak zawężonym przedziale czasowym.

Tabela 5. Priorytety, kierunki działań i zadania przyjęte przez Gminę i Miasto Szadek.

Priorytet I. Ochrona dziedzictwa kulturowego jako elementu rozwoju społeczno-gospodarczego.	
Kierunki działań	Zadania
Polepszenie stanu zachowania zabytków	Podjęmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na działanie z zakresu ochrony zabytków.
	Zabezpieczenie w budżecie rocznym środków na zadania związane z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami.
	Opracowanie planu systematycznych kontroli stanu utrzymania i sposobu użytkowania obiektów zabytkowych.
	Interwencja władz gminy przy rażących naruszeniach prawa budowlanego na nieruchomościach objętych ochroną oraz przy obiektach zabytkowych we współpracy z WZK.
	Prowadzenie bieżących prac porządkowych oraz pielęgnacyjnych przy obiektach zabytkowych, a także na terenach zielonych zabytkowych będących własnością gminy.
	Oznakowanie parków i opisanie zasad ich ochrony oraz użytkowania, a także oznakowanie w terenie obiektów zabytkowych wpisanych do GEZ.
Planowana, konsekwentna i kompetentna realizacja zadań związanych z ochroną zabytków.	Opracowanie, na podstawie WKZ, informacji o możliwym zakresie remontu obiektów zabytkowych.
	Propagowanie informacji wśród właścicieli obiektów wpisanych do GEZ jak je remontować.
	Prowadzenie monitoringu i weryfikacja obiektów wpisanych do GEZ.
Priorytet II. Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego.	
Kierunki działań	Zadania
Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego.	Weryfikacja i aktualizacja zapisów studium uwarunkowań i kierunków rozwoju gminy Szadek pod kątem zapisów odnoszących się do zagadnień związanych z ochroną zabytków.
	Kreowanie poprawnej polityki przestrzennej w odniesieniu do obiektów zabytkowych i krajobrazu kulturowego w decyzjach o warunkach zabudowy i decyzjach o lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz w MPZP.
Priorytet III. Promocja i edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego służąca budowaniu tożsamości.	
Kierunki działań	Zadania
Edukacja społeczeństwa w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków.	Wspieranie działalności organizacji pozarządowych związanych z historią i kulturą, placówek muzealnych, lokalnych galerii, bibliotek oraz innych instytucji kultury.
	Ustalenie z właścicielami obiektów zabytkowych możliwości i zasad ich udostępniania dla celów turystycznych.
Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym.	Udostępnienie informacji o zabytkach i promocja na stronie internetowej gminy.
Budowanie klimatu społecznej akceptacji dla idei ochrony zabytków odczytywanych jako źródło tożsamości, wiedzy i dumy z przeszłości i tradycji.	Wspieranie turystyki kulturowej na terenie gminy poprzez m.in. rozbudowę infrastruktury, rozwój i promocję szlaków turystycznych, organizację gier topograficznych.
	Organizacja lub wsparcie konkursów oraz wystaw/imprez związanych z dziedzictwem kulturowym.

Źródło: Opracowanie własne.

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami.

Zadania określone w niniejszym Programie będą wykonywane przy pomocy następujących instrumentów:

- a) instrumentów prawnych – wynikających z przepisów ustawowych, obejmujących między innymi uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, budowę parków kulturowych, wnioskowanie o wpis do wojewódzkiego rejestru lub wojewódzkiej ewidencji zabytków obiektów będących własnością Gminy i Miasta Szadek, wykonywanie decyzji administracyjnych wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- b) instrumentów finansowych – obejmujących między innymi finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością Gminy i Miasta Szadek, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych,
- c) instrumentów koordynacji – obejmujących między innymi realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami,
- d) instrumentów społecznych – obejmujących m.in. działania edukacyjne i promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami,
- e) instrumentów kontrolnych – obejmujących między innymi aktualizację gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

9. Monitoring działania.

Zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami burmistrz gminy jest zobowiązany do sporządzania, co dwa lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. W następnej kolejności sprawozdanie przekazywane jest radzie gminy. Po upływie czterech lat program ulega aktualizacji i zostaje on na nowo przyjęty przez radę gminy.

Aby móc sporządzić sprawozdanie należy wykonać ocenę poziomu realizacji gminnego programu, która uwzględni zarówno wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania programu opieki nad zabytkami, jak i efektywność ich wykonania.

Dla tego zadania przyjęte zostaną m.in. następujące kryteria oceny realizacji programu:

- wielkość środków finansowych pozyskanych na działania związane z ochroną zabytków ze źródeł zewnętrznych,
- procentowy poziom wydatków budżetu Gminy i Miasta Szadek na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansowa zrealizowanych prac remontowo-konserwatorskich lub porządkowych przy obiektach ujętych w gminnej ewidencji zabytków stanowiących własność gminy,
- ilość protokołów z przeprowadzonych kontroli obiektów zabytkowych,
- ilość odnotowanych interwencji przy rażących naruszeniach prawa budowlanego na nieruchomościach objętych ochroną oraz przy obiektach zabytkowych,
- ilość oznakowanych obiektów zabytkowych,
- udostępnienie publicznie informacji o zakresie remontów, które są dopuszczona w obiektach zabytkowych,
- opracowanie i udostępnienie poradnika „jak remontować – krok po kroku” dla właścicieli remontujących obiekty wpisane do GEZ,
- ilość obiektów wpisanych/wykreślonych do/z GEZ,
- liczba planów zagospodarowania przestrzennego uwzględniających ochronę dziedzictwa kulturowego,
- zakres współpracy z organizacjami pozarządowymi,
- udostępnienie publicznie informacji (po wcześniejszym ustaleniu z właścicielem zabytku) o możliwości i zasadach użytkowania obiektów zabytkowych przez turystów,

- ilości komunikatów i informacji kierowanych do społeczności gminy, dotyczących dziedzictwa kulturowego gminy,
- ilość utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej,
- ilość zorganizowanych konkursów, wystaw/imprez związanych z dziedzictwem kulturowym.

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami.

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami główny ciężar finansowania prac konserwatorskich lub restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego. Co wchodzi w zakres opieki nad zabytkami. Przy czym finansowanie tych prac przy zabytkach będących we władaniu jednostki samorządu terytorialnego należy do jej zadań własnych.

Jednakże stosownie do art. 73 ustawy „Osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie albo będąca właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa, może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru albo prac konserwatorskich lub restauratorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa.”

Z kolei zgodnie z art. 74 ustawy dotacja na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez:

- 1) ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego ze środków budżetu państwa, z części, której dysponentem jest ten minister;
- 2) wojewódzkiego konserwatora zabytków ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda.

Dotacja na dofinansowanie prac konserwatorskich lub restauratorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa jest udzielana ze środków budżetu państwa, z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Zgodnie z art. 81 w trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Środki finansowe na zadania związane z ochroną i opieką nad zabytkami można pozyskać m.in. z następujących źródeł:

- z budżetu gminy - finansowanie odbywa się w ramach przyznanej dotacji na prace zgodne z art. 81 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2022 poz. 840), lub dotyczy stanowisk archeologicznych, odkrytych na terenie będącym własnością gminy,
- z budżetu Urzędu Marszałkowskiego województwa łódzkiego, w ramach przyznanej dotacji na prace zgodne z art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2022 poz. 840)
- z budżetu Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace, zgodne z art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2022 poz. 840)
- z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w ramach dotacji przyznanej zgodnie z art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2022 poz. 840),
- w oparciu o ogłaszane corocznie przez Ministerstwo aktualne programy,
- z dotacji unijnych,
- od fundacji,
- od osób fizycznych, prawnych, kościelnych.

10.1. Dotacje krajowe.

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy.

10.1.1. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, **Ochrona Zabytków**

Strategicznym celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

W ramach Programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- 1) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;
- 2) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych);
- 3) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków);
- 4) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków) dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych).

Do programu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

O dofinansowanie w ramach programu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego, osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie.

Program „**Kultura ludowa i tradycyjna**”

Celem programu jest wspieranie zjawisk związanych z kulturami tradycyjnymi funkcjonującymi na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim (oraz narodowym), które występują zarówno na obszarach wiejskich, jak i miejskich. Dofinansowywane są przedsięwzięcia związane m.in. ze spuścizną kultur tradycyjnych.

Podmioty uprawnione do składania wniosków: samorządowe instytucje kultury (które nie są współprowadzone przez ministra), organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne, podmioty prowadzące działalność gospodarczą wpisane do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej lub do Krajowego Rejestru Sądowego.

W ramach Programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- 1) dokumentacja, archiwizacja i jak najszerokie udostępnianie unikalnych zjawisk z zakresu dziedzictwa kultur tradycyjnych;
- 2) przygotowanie ekspertyz, opinii oraz programów ochrony dotyczących zjawisk kultur tradycyjnych, w tym prowadzenia ewaluacji, konsultacji społecznych związanych z realizacją postulatów Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- 3) publikacje związane z dokumentacją kultur tradycyjnych oraz współczesnych kontekstów ich funkcjonowania;
- 4) animacja kulturowa i społeczna prowadzona w oparciu o materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe, wspomagająca lokalne społeczności w twórczych działaniach nawiązujących do miejscowych tradycji;
- 5) działania edukacyjne, w tym: warsztaty, kursy, szkolenia dotyczące zagadnień szeroko pojętej kultury tradycyjnej;

- 6) działania popularyzujące unikalne i żywe elementy kultur tradycyjnych, w tym konkursy, przeglądy, festiwale, wystawy, seminaria i konferencje;
- 7) zadania o charakterze artystycznym i użytkowym, inspirowane tradycyjną twórczością, o charakterze interdyscyplinarnym i międzyśrodowiskowym;
- 8) działania multimedialne, realizowane w całości on-line, prezentujące i popularyzujące zagadnienia szeroko pojętej kultury ludowej i tradycyjnej;
- 9) mistrz tradycji - prowadzenie nauki – szkolenia przez konkretnego „mistrza” (przekaz bezpośredni wiedzy i umiejętności osobom szczególnie zainteresowanym praktyczną kontynuacją danej profesji) w zakresie różnych dziedzin niematerialnego dziedzictwa kulturowego: literatura, muzyka, śpiew, taniec, sztuka, rękodzieło, rzemiosło ludowe, rzemiosło artystyczne, praktyka obrzędowa, tradycyjna uprawa i hodowla w tym potrawy obrzędowe oraz inne przejawy kultury spełniające kryteria niematerialnego dziedzictwa.

Program „Infrastruktura kultury”

Celem programu jest poprawa stanu infrastruktury kultury zwiększająca dostęp do oferty kulturalnej i podnosząca jej atrakcyjność, działania przyczyniające się do faktycznego zwiększenia potencjału instytucji kultury, dostosowanie do standardów europejskich, wzrost konkurencyjności podmiotu, wzmocnienie działalności o charakterze ponadregionalnym, a także wzmocnienie infrastruktury podmiotów realizujących zadania z zakresu edukacji kulturalnej. Ponad to wspierane będą również zadania o charakterze interwencyjnym, likwidujących skutki zdarzeń losowych, klęsk żywiołowych lub związanych z prowadzeniem wieloletnich inwestycji, wdrażaniem działań zapewniających niezbędne warunki do prowadzenia działalności kulturalnej.

Program wpiera działania zawierające się w następujących zadaniach:

- 1) budowa, roboty budowlane, przebudowa, remont wraz z zakupem niezbędnych urządzeń budowlanych i wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej;
- 2) zakup wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej;
- 3) Przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do prowadzenia inwestycji, w tym projektów architektonicznych, studiów wykonalności, analiz oddziaływania na środowisko.

Program „Ochrona zabytków archeologicznych”

Program ma dwa cele szczegółowe. Pierwszym jest wzmocnienie instrumentów ochrony konserwatorskiej zasobu dziedzictwa archeologicznego wpisanego do rejestru zabytków poprzez lepsze rozpoznanie, analizę i dokumentację stanowisk archeologicznych z wykorzystaniem nowoczesnych metod badawczych, które dają szansę na weryfikację ustaleń naukowych z ograniczeniem do minimum działań destrukcyjnych. Konieczność podjęcia działań w tym zakresie wynika z ustaleń weryfikacji tego zasobu, przeprowadzonej przez NID w ramach Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017. Drugim celem szczegółowym Programu jest wspieranie działań mających na celu opracowanie i upowszechnienie wyników zakończonych już badań archeologicznych, które nie zostały dotychczas wprowadzone do obiegu naukowego (ze szczególnym uwzględnieniem badań przeprowadzonych jeszcze w XX w.). Upowszechnienie i wprowadzenie do obiegu naukowego informacji pozyskanych w wyniku badań jest warunkiem wykorzystania tych danych do ochrony dziedzictwa kulturowego i zachowania go dla przyszłych pokoleń.

W ramach Programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- 1) weryfikacja terenowa zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków (zadanie jednoroczne i wieloletnie);
- 2) opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych (zadanie jednoroczne i wieloletnie).

Konkurs „Zabytek Zadbane”

„Zabytek Zadbane” jest corocznym konkursem ogłaszanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Od 2011 r. podmiotem realizującym procedurę konkursową jest Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Konkurs skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Jego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów.

Obiekty można zgłaszać w 6 kategoriach:

- 1) utrwalenie wartości zabytkowej obiektu;
- 2) rewitalizacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu (w tym założenia dworskie i pałacowe);
- 3) adaptacja obiektów zabytkowych;
- 4) architektura i budownictwo drewniane;
- 5) architektura przemysłowa i budownictwo inżynieryjne;
- 6) kategoria specjalna: właściwe użytkowanie i stała opieka nad zabytkiem.

Program „Promesa dla Kultury”

Strategicznym celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania funduszy europejskich na rzecz rozwoju kultury poprzez zapewnienie środków na dofinansowanie tzw. wkładu własnego dla zadań realizowanych przy udziale programów europejskich, a także poprzez dofinansowanie kosztów niekwalifikowanych związanych bezpośrednio z celami kulturalnymi ujętych w umowie o dofinansowanie ze środków europejskich. Katalog działań realizujących cele programu, obejmuje zarówno działania inwestycyjne, jak i tzw. projekty „miękkie”, realizujące najistotniejsze dla rozwoju kultury cele artystyczne i edukacyjne.

W zakresie projektów inwestycyjnych preferowane będą zamierzenia kompleksowe i gwarantujące zwiększenie dostępu do kultury. Dofinansowanie w ramach programu otrzymać mogą także projekty o znacznie mniejszym zasięgu, lecz ważne dla lokalnych społeczności. Preferowane będą zadania, których realizacja wpływa w sposób znaczący na dostępność do kultury na danym obszarze, jak również angażujące różnorodne grupy społeczne.

W ramach Programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- 1) ochrona i zachowania dziedzictwa kulturowego;
- 2) budowa, rozbudowa, przebudowa, remont infrastruktury kultury oraz infrastruktury szkolnictwa artystycznego;
- 3) realizacja międzynarodowych przedsięwzięć kulturalnych;
- 4) wydatki niekwalifikowane związane bezpośrednio z kulturą, ujęte w umowie o dofinansowanie w ramach programów europejskich (niemożliwe do odzyskania oraz niefinansowane z innych źródeł).

10.1.2. Program Narodowego Instytutu Dziedzictwa „Wspólnie dla dziedzictwa”.

Głównym celem programu jest tworzenie warunków do zrównoważonej ochrony dziedzictwa kulturowego i wykorzystania jego wartości dla rozwoju społecznego obecnych i przyszłych pokoleń Polaków.

Program adresowany jest do organizacji pozarządowych

Program ma dwa cele strategiczne:

- wzrost społecznego zaangażowania w identyfikację dziedzictwa i w system opieki nad zabytkami, osiągany we współpracy z organizacjami pozarządowymi, lokalnymi samorządami, służbami konserwatorskimi i wolontariuszami,
- wzrost świadomości społecznej w zakresie roli i wartości dziedzictwa kulturowego poprzez pozyskiwanie, gromadzenie i upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa, jego znaczenia i wartości z nim związanych, umożliwiającą tworzenie pozytywnej emocjonalnej więzi pomiędzy społecznościami lokalnymi a dziedzictwem kulturowym.

W ramach Programu wnioskodawcy mogą ubiegać się o dofinansowanie zadań adresowanych przede wszystkim do społeczności lokalnych, realizujących strategiczne cele Programu poprzez niżej wymienione działania:

- 1) działania przy identyfikowaniu, inwentaryzowaniu i dokumentowaniu dziedzictwa kulturowego (materialnego i niematerialnego), prowadzące do rozpoznania, utrwalenia oraz zachowania dziedzictwa kulturowego i jego wartości;
- 2) działania zmierzające do wzmacniania praktyk społeczno-kulturowych, tradycji, w tym tradycji rękodzielniczych i związanych z przekazami ustnymi, upowszechniania umiejętności, w tym umiejętności związanych z rzemiosłem lub tradycyjnymi technikami budowlanymi, umożliwiające zachowanie zabytków i ich wartości;
- 3) działania edukacyjne oraz popularyzujące lokalne dziedzictwo kulturowe (materialne i niematerialne) i wiedzę na jego temat lub na temat jego wartości, prowadzące do zwiększenia świadomości społecznej wartości dziedzictwa oraz wzmacniania społecznej woli zachowania dziedzictwa i korzystania z jego wartości;
- 4) działania edukacyjne mające na celu zwiększenie poziomu wiedzy na temat procedury zgodnego z obowiązującymi przepisami prawa poszukiwania zabytków i promocję dobrych praktyk w zakresie poszukiwania zabytków przy użyciu urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania;
- 5) prace porządkowe i zabezpieczające przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub włączonych do gminnej lub wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz w ich otoczeniu, prowadzące do zabezpieczenia, utrwalenia, ucytelnienia oraz zachowania substancji i wartości zabytku (wg katalogu prac porządkowych i zabezpieczających, dopuszczonych do realizacji w ramach Programu).

10.1.3. Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego, konkurs „Łódzkie ratuje zabytki”.

Konkurs na udzielenie dotacji na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków województwa łódzkiego.

O dofinansowanie może się ubiegać każdy, kto posiada tytuł prawny do zabytku wpisanego do rejestru zabytków województwa łódzkiego.

Dotacja może być udzielona na wykonanie przy zabytku prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, zwanych dalej „zadaniem”, jeżeli zabytek ten łącznie spełnia następujące kryteria:

- 1) jest wpisany do rejestru zabytków województwa łódzkiego;
- 2) znajduje się na stałe w granicach administracyjnych województwa łódzkiego.

Dotacja na prace lub roboty budowlane przy zabytku może być przeznaczona na sfinansowanie nakładów koniecznych na:

- 1) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- 2) przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- 3) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- 4) opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- 5) wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
- 6) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- 7) zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- 8) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- 9) odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- 10) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- 11) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- 12) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;

- 13) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- 14) uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- 15) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- 16) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt 7-15;
- 17) zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

10.1.4 Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego, program „Mała architektura zabytkowa”.

W ramach przyznanej pomocy finansowej będą mogły być realizowane zadania polegające na kompleksowej konserwacji lub restauracji obiektów małej architektury zabytkowej, wraz z zagospodarowaniem i uporządkowaniem ich najbliższego otoczenia.

Obiekty małej architektury zabytkowej z obszaru województwa łódzkiego, przy których będą wykonywane prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane muszą być wpisane do rejestru zabytków, wojewódzkiej ewidencji zabytków lub gminnych ewidencji zabytków z obszaru województwa łódzkiego.

Pomoc finansowa na obiekt małej architektury zabytkowej może stanowić nakłady konieczne, obejmujące:

- 1) osuszenie i wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- 2) stabilizację konstrukcyjną;
- 3) zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie zabytkowej substancji;
- 4) odtworzenie części składowych;
- 5) uporządkowanie i zagospodarowanie bezpośredniego otoczenia;
- 6) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonywania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych;
- 7) wykonanie tabliczki informującej o udzieleniu pomocy finansowej z budżetu województwa łódzkiego;
- 8) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- 9) wykonanie dokumentacji powykonawczej.

Zgłoszenie może złożyć osoba prawna, osoba fizyczna, jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, a także zgłoszenie może być inicjatywą społeczności lokalnej m.in. mieszkańców, parafian, właścicieli i/lub współwłaścicieli zabytku lub terenu, na którym znajduje się obiekt małej architektury zabytkowej. W przypadku, gdy zgłaszający nie jest właścicielem/współwłaścicielem obiektu lub jest więcej niż jeden właściciel, do zgłoszenia należy załączyć zgodę wszystkich właścicieli zabytkowego obiektu.

Jednostki samorządu terytorialnego, na terenie których znajduje się obiekt ujęty na liście rankingowej, zostaną kolejno zaproszone do złożenia wniosku o udzielenie pomocy finansowej na realizację zadania opisanego w zgłoszeniu.

10.1.5. Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Łodzi.

Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków zgodnie z art. 74 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie i restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków udziela dotacji na prace konserwatorskie obiektów wpisanych do rejestru WKZ.

Wniosek o udzielenie dotacji lub refundacji może obejmować nakłady konieczne na sfinansowanie zadań:

- 1) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- 2) przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- 3) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;

- 4) opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- 5) wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
- 6) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- 7) zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- 8) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- 9) odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- 10) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- 11) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- 12) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- 13) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- 14) uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- 15) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- 16) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt 7-15;
- 17) zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Wnioskodawcą może być osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru zabytków Województwa Łódzkiego albo posiadający taki zabytek w trwałym zarządzie.

10.1.6. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Program Dobra Jakość Powietrza (Budownictwo energooszczędne. Część 2. Puszczyk - Niskoemisyjne budynki użyteczności publicznej).

Celem programu jest poprawa jakości powietrza poprzez ograniczenie lub uniknięcie emisji CO₂ w wyniku zmniejszenia zużycia energii w budynkach oraz zwiększenia produkcji energii z odnawialnych źródeł.

Rodzaje projektów podlegających dofinansowaniu – modernizacja energetyczna budynków:

- obiektów zabytkowych, tzn. takich, które zostały wpisane do Rejestru zabytków lub znajdują się w ewidencji wojewódzkiej lub gminnej, zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Dofinansowanie udzielane będzie w formie dotacji i pożyczki lub tylko samej dotacji lub samej pożyczki.

10.1.7. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi

Program Priorytetowy na dotację i pożyczkę z dziedziny Ochrona Przyrody i Krajobrazu pn. „**Rewaloryzacja zabytkowych parków województwa łódzkiego**”

Celem programu jest zachowanie i ochrona dziedzictwa historyczno-przyrodniczo-kulturowego parków poprzez ich rewaloryzację, dostosowanie parków do potrzeb społecznych i edukacyjnych oraz umożliwienie społeczeństwu korzystania z ich walorów przyrodniczych.

Program ukierunkowany jest na finansowe wsparcie działań dotyczących zabytków w rozumieniu Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami będących parkami.

Beneficjentami programu są: jednostki samorządu terytorialnego województwa łódzkiego lub inni właściciele parków.

Koszty kwalifikowane do dofinansowania ze środków Funduszu, w tym udział własny są przeznaczane na:

- 1) zabiegi pielęgnacyjne w drzewostanie i na krzewach;
- 2) zabiegi zabezpieczające drzewostan, w tym założenie wiązań i podpór;
- 3) zakup materiałów do nasadzeń oraz nasadzenia roślin wieloletnich związanych z przywracaniem walorów przyrodniczych zabytkowym parkom;
- 4) urządzenie/przywrócenie łąk kwietnych, runa parkowego;
- 5) korowanie mis korzeniowych;
- 6) założenie lub wymiana trawników;
- 7) przygotowanie gruntu pod nasadzenia w szczególności palikowanie, korowanie, rozłożenie agrowłókniny (kwota dofinansowania nie może przewyższać wysokości zakwalifikowanych do dofinansowania kosztów zakupu materiałów do nasadzeń);
- 8) przesadzanie roślin;
- 9) zabiegi zwalczające szkodniki w szczególności opryski, założenie opasek;
- 10) zakup i budkę lęgowych, domków dla owadów itp.;
- 11) odbudowa/modernizacja/remont zbiorników i cieków wodnych;
- 12) infrastruktura techniczna, komunikacyjna w szczególności budowa lub modernizacja ścieżek/alejek wyłącznie z materiałów wodoprzepuszczalnych, mostków;
- 13) zakup tablic edukacyjnych, koszy na śmieci, ławek parkowych, stojaków na rowery, fontann, altan, materiałów do założenia systemu nawadniania, oświetlenia wraz z jego wykonaniem, remont ogrodzenia;
- 14) renowacja koszy i ławek;
- 15) założenie monitoringu.

10.1.8. Fundusz Kościelny

Instytucją zarządzającą jest tu Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Nabór dotyczy konserwacji i remontów obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej w znaczeniu nadanym przez aktualne ustawodawstwo, bądź orzecznictwo, tj. obowiązujące akty prawne:

- Prawo budowlane (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz.2351, poz. 1986, z 2022 r. poz. 88), przez remont należy rozumieć wykonywanie w istniejącym obiekcie budowlanym robót budowlanych polegających na odtworzeniu stanu pierwotnego, a nie stanowiących bieżącej konserwacji, przy czym dopuszcza się stosowanie wyrobów budowlanych innych, niż użyto w stanie pierwotnym.

- Ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Dotacje na wspomniany cel przeznaczane będą, co do zasady, na remonty i prace konserwatorskie zabytkowych obiektów sakralnych (w szczególności: remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, wodnej, kanalizacyjnej, odgromowej). W szczególnie uzasadnionych przypadkach może nastąpić finansowanie z Funduszu Kościelnego remontu ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: instrumenty muzyczne, dzwony) oraz stałych elementów wystroju wnętrz (takich jak np.: ołtarze, polichromie, freski, posadzki). Z Funduszu Kościelnego nie finansuje się co do zasady prac dotyczących otoczenia obiektu (takich jak np.: chodniki, ogrodzenia, trawniki).

10.1.9. Finansowanie z fundacji

Fundusze zewnętrzne na finansowanie przedsięwzięć związanych z ochroną oraz opieką nad zabytkami można również pozyskać od fundacji. Można tu wymienić np. fundacje bankowe, Fundację LOTTO Milion Marzeń, Fundację Polska Miedź – KGHM, Fundację PGNiG, Fundację Orange.

10.2. Środki europejskie

10.2.1. Kreatywna Europa

Kreatywna Europa to nowy program Unii Europejskiej oferujący wsparcie finansowe dla sektorów audiowizualnych, kultury i kreatywnych. Program ten jest realizowany w latach 2014-2020 i zawiera trzy komponenty: MEDIA, KULTURA i część międzysektorową z nowym instrumentem finansowym. Nowe priorytety, które pojawiają się w Kreatywnej Europie, wynikają z analizy obecnej sytuacji sektorów kultury w Europie i problemów, jakie napotykają europejscy artyści. Są to przede wszystkim: budowanie kompetencji sektorów kultury i kreatywnych do skutecznego działania na poziomie ponadnarodowym oraz strategiczne budowanie i rozwój publiczności dla odbioru europejskich dzieł i zwiększanie dostępu do kultury.

Komponent Kultura jest częścią programu Kreatywna Europa skierowaną do instytucji, organizacji i innych podmiotów działających w sektorach kultury i kreatywnych. Jego celem jest promocja europejskiej kultury i sztuki, zwiększanie mobilności artystów i dzieł europejskich, budowanie współpracy kulturalnej na poziomie ponadnarodowym, rozwijanie europejskiej publiczności oraz dostosowywanie sektorów kultury i kreatywnych do technologii cyfrowych i wdrażania innowacji.

10.2.2. Program Regionalny Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027

Fundusze Europejskie na lata 2021-2027 to 72,2 miliarda euro z polityki spójności oraz 3,8 mld euro środków z Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji. Łącznie to około 76 miliardów euro.

Środki zostaną przeznaczone na realizację inwestycji w innowacje, przedsiębiorczość, cyfryzację, infrastrukturę, ochronę środowiska, energetykę, edukację i sprawy społeczne.

Wśród licznych priorytetów programu wiodącymi, jeśli chodzi o dziedzictwo kulturowe oraz zabytki są:

- Fundusze Europejskie dla Rozwoju Lokalnego w Łódzkiem (Cel szczegółowy: Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich),
- Fundusze Europejskie dla Łódzkiego Przyjaznego Mieszkańcom (Cel szczegółowy: Wzmocnienie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych).

Nabory ruszą prawdopodobnie w przyszłym roku.

10.2.3. Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FEnIKS)

Celem programu jest poprawa warunków rozwoju kraju poprzez budowę infrastruktury technicznej i społecznej zgodnie z założeniami rozwoju zrównoważonego. Chodzi m.in. o działania na rzecz efektywnego, niskoemisyjnego systemu energetycznego i rozwoju odnawialnych źródeł energii, gospodarki przyjaznej środowisku i o obiegu zamkniętym, adaptacji do zmian klimatu, gospodarki wodno-ściekowej, zachowania bioróżnorodności, bezpiecznego i przyjaznego środowisku systemu transportowego, poprawy dostępu oraz zwiększenia odporności systemu ochrony zdrowia, a także wzmocnienia roli kultury w rozwoju społecznym i gospodarczym.

W sektorze kultury zakładane są działania mające na celu ochronę zabytków o światowym i krajowym znaczeniu zarówno ruchomych i nieruchomych. Jednocześnie rozwój instytucji kultury oraz wsparcie ich adaptacji do nowych funkcji kulturalnych i społecznych.

Wsparcie będzie skierowane do podmiotów publicznych oraz niepublicznych, w tym m.in. do:

- jednostek samorządu terytorialnego,
- podmiotów świadczących usługi publiczne w ramach realizacji obowiązków własnych samorządów,
- właścicieli budynków mieszkalnych,
- państwowych jednostek budżetowych i administracji publicznej,
- dostawców usług energetycznych,
- zarządców dróg krajowych i linii kolejowych,
- służb ratownictwa technicznego i bezpieczeństwa ruchu,
- podmiotów zarządzających portami lotniczymi oraz portami morskimi,
- organizacji pozarządowych,

- instytucji ochrony zdrowia i instytucji kultury,
- przedsiębiorstw.

11. Wykaz stanowisk archeologicznych na terenie Gminy i Miasta Szadek (Załącznik nr 1).

Wykaz stanowisk archeologicznych na terenie Gminy i Miasta Szadek					
Lp.	Miejscowość	Nr Stanowiska	Funkcja	Chronologia	Kultura
1.	Boczki	1 na 67-46	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia	„?”
2.	Boczki	2 na 67-46	Cmentarzysko	Okres rzymski	Przeworska
3.	Boczki	3 na 67-46	Ślad osadnictwa	Neolit	KPL
4.	Boczki Gosiów	1 na 68-46	Ślad osadnictwa	Średniowiecze	Polska
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
5.	Boczki Gosiów	2 na 68-46	Ślad osadnictwa	„?”	Łużycka
			Punkt osadniczy	XVII – XVIII w.	Polska
6.	Boczki Nowe	10 na 67-46	Punkt osadniczy	Okres rzymski	Przeworska
			Punkt osadniczy	XVI -XVII w.	Polska
7.	Boczki Nowe	11 na 67-46	Ślad osadnictwa	„?”	„Przeworska ?”
			Punkt osadniczy	XVII- XVIII w.	Polska
8.	Boczki Nowe	12 na 67-46	Ślad osadnictwa	„?”	„Przeworska ?”
			Punkt osadniczy	XV- XVII w.	Polska
9.	Boczki Nowe	16 na 67-46	Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze	Polska
			Punkt osadniczy	XVII w.	Polska
10.	Boczki Nowe	17 na 67-46	Punkt osadniczy	„?”	Przeworska
			Punkt osadniczy	XVII -XVIII w.	Polska
11.	Boczki Stare	5 na 67-46	Ślad osadnictwa	?	Przeworska
			Osada wiejska	XVI-XVIII w.	Polska
12.	Boczki Stare	6 na 67-46	Punkt osadniczy	„?”	„Przeworska ?”
			„Osada wiejska ?”	XV- XVII w.	Polska
13.	Boczki Stare	7 na 67-46	Osada	Okres rzymski	Przeworska
			Punkt osadniczy	XVI – XVII w.	Polska
14.	Boczki Stare	8 na 67-46	Punkt osadniczy	„?”	Przeworska
			Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze	Polska
			Punkt osadniczy	XVII- XVIII w.	Polska
15.	Boczki Stare	9 na 67-46	Punkt osadniczy	Okres rzymski	Przeworska
			„Osada wiejska ?”	XV- XVII w.	Polska
16.	Boczki Stare	13 na 67-46	Punkt osadniczy	„?”	Przeworska
			Osada wiejska	XIV- XVII w.	Polska
17.	Boczki Stare	14 na 67-46	Ślad osadnictwa	„?”	„Przeworska ?”
			Punkt osadniczy	XVI- XVII w.	Polska
18.	Boczki Stare	15 na 67-46	Punkt osadniczy	Okres rzymski	Przeworska
			Punkt osadniczy	XVI -XVII w.	Polska
19.	Boczki Stare	18 na 67-46	Punkt osadniczy	Wczesny okres lateński	Kloszowo-pomorska
			Osada wiejska	XV- XVII w.	Polska
20.	Boczki Stare	19 na 67-46	Ślad osadnictwa	Późny neolit – wcz. EB	„?”
			Osada	V EB/ Ha	Łużycka
			Osada Wiejska	XVI- XVII w.	Polska
21.	Boczki Stare	20 na 67-46	Punkt osadniczy	Późny neolit – wcz. EB	„?”
			Osada	Ha-wczesny okres lateński	Łużycka
			Punkt osadniczy	Nowożytność	Polska
22.	Boczki Stare	21 na 67-46	Ślad osadnictwa	?	„Przeworska?”
			Punkt osadniczy	XVI -XVII w.	Polska
23.	Boczki Stare	22 na 67-46	Punkt osadniczy	XVI -XVII w.	Polska
24.	Boczki Stare	23 na 67-46	Ślad osadnictwa	„?”	„Łużycka?”
			Punkt osadniczy	XVI- XVII w.	Polska

25.	Boczki Stare	24 na 67-46	Punkt osadniczy	XVII -XVIII w.	Polska
26.	Boczki Stare	25 na 67-46	Osada	Wczesny okres lateński	Łużycka
			Punkt osadniczy	XIII- XIV w.	Polska
			„Osada wiejska?”	XVI- XVII w.	Polska
27.	Boczki Stare	26 na 67-46	Ślad osadniczy	Epoka kamienia	„?”
			Punkt osadniczy	XVII w.	Polska
28.	Boczki Stare	33 na 67-46	Ślady osadnictwa	Epoka kamienia	?
			Punkt osadniczy	Późny okres rzymski	Przeworska
			Osada wiejska	XVI-XVII w.	Polska
29.	Borki Prusinowskie	1 na 67-46	Ślad osadniczy	Okres rzymski	Przeworska
			Osada	XIII/XIV w.	Polska
			„Osada Wiejska?”	XVI- XVII w.	Polska
30.	Borki Prusinowskie	2 na 67-46	Osada	Okres rzymski	Przeworska
			Punkt osadniczy	XVII- XVIII w.	Polska
31.	Borki Prusinowskie	3 na 67-46	Osada	Okres rzymski	Przeworska
			Ślad osadniczy	Nowożytność	Polska
32.	Borki Prusinowskie	4 na 67-46	Punkt osadniczy	EB	Łużycka
33.	Borki Prusinowskie	5 na 67-46	Ślad osadniczy	Okres rzymski	Przeworska
			Huta szkła	XVII- XIX w.	Polska
34.	Borki Prusinowskie	6 na 67-46	Ślad osadniczy	Neolit	„KPL?”
			Ślad osadniczy	„?”	„Przeworska?”
			Punkt osadniczy	Średniowiecze	Polska
			Ślad osadniczy	Nowożytność	Polska
35.	Borki Prusinowskie	7 na 67-46	Punkt osadniczy	Okres rzymski	Przeworska
			Punkt osadniczy	XVII -XIX w.	Polska
36.	Borki Prusinowskie	8 na 67-46	Osada	Okres rzymski	Przeworska
			Ślad osadniczy	Okres nowożytny	Polska
37.	Borki Prusinowskie	9 na 67-46	„Osada?”	Okres rzymski	Przeworska
			Punkt osadniczy	Okres nowożytny	Polska
38.	Borki Prusinowskie	10 na 66-46	Ślad osadniczy	Epoka kamienia	„?”
			Osada	Okres rzymski	Przeworska
			Punkt osadniczy	XVI - XVII	Polska
39.	Cesarska Łaska	1 na 68-47	Ślad osadnictwa	-	Nieokreślona
			Punkt osadniczy	Okres nowożytny	Polska
40.	Choszczewo	1 na 67-47	Punkt osadniczy	-	Łużycka
			Osada	Okres nowożytny	Polska
41.	Choszczewo	2 na 67-47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
42.	Choszczewo	3 na 67-47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
			Ślad osadnictwa	Nieokreślona	Nieokreślona
43.	Choszczewo	4 na 67-47	Ślad osadniczy	-	Przeworska
			Punkt osadniczy	Okres nowożytny	Polska
44.	Choszczewo	5 na 67-47	Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze	Polska
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
45.	Choszczewo	6 na 67-47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
46.	Choszczewo	7 na 67-47	Ślad osadnictwa	-	Przeworska
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
47.	Choszczewo	8 na 67-47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
48.	Choszczewo	9 na 67-47	Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze	Polska
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
49.	Dziadkowice	1 na 68-47	Osada	Okres nowożytny XV- XVII w.	Polska
50.	Dziadkowice	2 na 68-47	Ślad osadnictwa	-	Nieokreślona
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
51.	Dziadkowice	3 na 68-47	Osada	Okres nowożytny XV- XVII w.	Polska
52.	Dziadkowice	4 na 68-47	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia	-
53.	Dziadkowice	5 na 68-47	Ślad osadnictwa	Wczesne średniowiecze	Prapolska

54.	Dziadkowice	6 na 68-47	Ślad osadnictwa	-	Przeworska
			Osada	Późne średniowiecze	Polska
			Osada	Okres nowożytny	Polska
53.	Dziadkowice	7 na 68-47	Osada	Okres nowożytny	Polska
54.	Dziadkowice	8 na 68-47	Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze	Polska
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
55.	Dziadkowice	9 na 68-47	Ślad osadnictwa	-	Nieokreślona
56.	Dziadkowice	10 na 68-47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
57.	Dziadkowice	11 na 68-47	Znalezisko luźne	Nieokreślona	Nieokreślona
58.	Dziewulin	1 na 68-47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
59.	Górna Wola	1 na 67-48	Punkt osadniczy	Okres nowożytny	Polska
60.	Górna Wola	2 na 67-48	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia	-
			Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze	Polska
61.	Górna Wola	3 na 67-48	Ślad osadnictwa	Faza wczesnego średniowiecza	Prapolska(zapisy nieczytelne)
62.	Góry Prusinowskie	1 na 67-46	Ślad osadniczy	Epoka kamienia/EB	„?”
63.	Góry Prusinowskie	2 na 67-46	Punkt osadniczy	Neolit/faza wiórecka	KPL
64.	Grabowiny	1 na 67-47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
65.	Grabowiny	2 na 67-47	Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze	Polska
			Osada	Okres nowożytny	Polska
66.	Grabowiny	3 na 67-47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
67.	Grabowiny	4 na 67-47	Ślad osadnictwa	-	Przeworska
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
68.	Grabowiny	5 na 67-47	Ślad osadnictwa	-	Przeworska
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
69.	Grabowiny	6 na 67-47	Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze	Polska
70.	Grzybów Wolniaki	1 na 67-47	Ślad osadniczy	Epoka kamienia	-
			Osada	-	Łużycka
			Osada	-	Przeworska
			Punkt osadniczy	Wczesne średniowiecze	Prapolska
			Osada	Okres nowożytny	Polska
71.	Grzybów Wolniaki	2 na 67-47	Ślad osadnictwa	-	Przeworska
			Punkt osadniczy	Okres nowożytny	Polska
72.	Jamno	1 na 68-46	Ślad osadnictwa	Neolit	KPL
			Ślad osadnictwa	EB	Łużycka
			Punkt osadnictwa	XVII – XVIII w.	Polska
73.	Karcówek	1 na 67-47	Osada	Okres nowożytny	Polska
			Ślad osadnictwa	XVII w.	Przeworska
74.	Karcówek	2 na 67-47	Punkt osadniczy	Okres nowożytny	Polska
75.	Karcówek	3 na 67-47	Ślad osadnictwa	-	Przeworska
76.	Karcówek	4 na 67-47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
77.	Karcówek	5 na 6-47	Punkt osadniczy	Późne średniowiecze/wczesny okres nowożytny	-
78.	Karcówek	5 na 68-47	Ślad osadnictwa	„?”	Nieokreślona
79.	Karcówek	6 na 68-47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
80.	Kobyła Miejska	1 na 67-47	Cmentarzysko	Okres hallstacki	Łużycka, grupa środkowopolska
81.	Kobyła Miejska	2 na 67-47	Ślad osadniczy	„Ep. kamienia ,neolit?”	-
82.	Kobyła Miejska	3 na 67-47	Ślad osadniczy	Okres wpływ. rzymskich	Przeworska
83.	Kobyła Miejska	4 na 67-47	1.Cmentarzysko	Lateński	Pomorska
			2.Cmentarzysko	Okres rzymski	Przeworska
			3.Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
84.	Kobyła Miejska	5 na 67-47	Ślad osadnictwa	IV/V okr. epoka brązu	Łużycka
85.	Kobyła Miejska	6 na 67-47	Osada	Okres nowożytny	Polska
86.	Kobyła Miejska	7 na 67-47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska

87.	Kobyła Miejska	8 na 67-47	Osada	Okres nowożytny	Polska
88.	Kobyła Miejska	9 na 67-47	Punkt osadniczy	Okres nowożytny	Polska
89.	Kobyła Miejska	10 na 67-47	Punkt osadniczy	-	Przeworska
			Ślad osadniczy	Okres nowożytny	Polska
90.	Kobyła Miejska	11 na 67-47	Ślad osadnictwa	-	Przeworska
			Osada	Okres nowożytny	Polska
91.	Kobyła Miejska	12 na 67-47	Ślad osadnictwa	-	Przeworska
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
92.	Kobyła Miejska	13 na 67-47	Ślad osadnictwa	-	Przeworska
			Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze	Polska
93.	Kobyła Miejska	14 na 67-47	Cmentarzysko	Halsztat-laten	Pomorska
			Cmentarzysko	Okres lateński	Przeworska
			Osada	HaC/D	Łużycka
			Ślad osadniczy	Halsztat-laten	Pomorska
			Ślad osadniczy	XVII – XVIII w.	Polska
94.	Kolonia Kornaty	1 na 67-47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
95.	Kolonia Kornaty	2 na 67-47	Punkt osadniczy	Okres nowożytny	Polska
96.	Kolonia Kornaty	3 na 67-47	Ślad osadnictwa	Pradzieje	Nieokreślona
97.	Kolonia Kornaty	4 na 67-47	Ślad osadnictwa	-	Nieokreślona
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
98.	Kolonia Łódzia	1 na 67-47	Ślad osadnictwa	Epoka brązu	-
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
99.	Kolonia Łódzia	2 na 67-47	Ślad osadnictwa	Nieokreślona	Nieokreślona
			Punkt osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
100.	Kolonia Ogrodzim	1 na 68-47	Osada	Okres nowożytny XV-XVII w.	Polska
101.	Kolonia Ogrodzim	2 na 68-47	Ślad osadnictwa	-	Przeworska
			Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze	Polska
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
102.	Kolonia Prusinowice	1 na 67-47	Ślad osadnictwa	-	Łużycka
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
103.	Kolonia Prusinowice	2 na 67-47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
104.	Kolonia Rzepiszew	1 na 67-47	Osada	Okres Nowożytny	Polska
105.	Kolonia Rzepiszew	2 na 67-47	Ślad osadnictwa	-	Nieokreślona
			Punkt osadniczy	Okres nowożytny	Polska
106.	Kolonia Starostwo-Szadek	1 na 67-47	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia?	-
			Osada	Hallstatt/laten	-
			Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze	Polska
			Ślad osadnictwa	Okres rzymski	Przeworska
			Osada	Okres nowożytny	Polska
			Ślad osadnictwa	Pradzieje	Nieokreślona
107.	Kolonia Starostwo - Szadek	2 na 67-47	Ślad osadnictwa	-	Łużycka
			Punkt osadniczy	Okres nowożytny	Polska
108.	Kolonia Starostwo - Szadek	3 na 67-47	Ślad osadnictwa	-	Przeworska
			Osada	XIV -XVI w.	Polska
			Punkt osadniczy	Pradzieje	Nieokreślona
			Ślad osadnictwa	Wczesna epoka brązu	-
109.	Kolonia Starostwo - Szadek	4 na 67-47	Ślad osadnictwa	-	Przeworska
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
110.	Kolonia Szadkowie	1 na 68-47	Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze	Polska
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska

111.	Koloniaszadkowie	2 na 68-47	Ślad osadnictwa	-	Przeworska
			Punkt osadniczy	Okres nowożytny	Polska
112.	Koloniaszadkowie	3 na 68-47	Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze	Polska
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
113.	Koloniaszadkowie	4 na 68-47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
114.	Koloniaszadkowie	5 na 68-47	Ślad osadnictwa	-	„Przeworska?”
115.	Koloniaszadkowie	6 na 68-47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
116.	Koloniaszadkowie	7 na 68-47	Osada	Wczesne średniowiecze	Prapolska
			Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze	Polska
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
117.	Koloniaszadkowie	8 na 68-47	Ślad osadnictwa	Wczesne średniowiecze	Prapolska
			Punkt osadniczy	Okres nowożytny	Polska
118.	Koloniaszadkowie	9 na 68-47	Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	Polska
			Osada	Okres nowożytny	Polska
119.	Koloniaszadkowie	10 na 68-47	Ślad osadnictwa	-	Nieokreślona
			Punkt osadniczy	Wczesne średniowiecze	Prapolska
			Punkt osadniczy	Okres nowożytny	Polska
120.	Koloniatomaszew	1 na 67- 47	Ślad osadnictwa	Nieokreślona	Pradzieje
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
121.	Koloniatomaszew	2 na 67- 47	Osada	Okres nowożytny	Polska
122.	Koloniatomaszew	3 na 67- 47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
123.	Koloniatomaszew	4 na 67- 47	Punkt osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
124.	Koloniatomaszew	5 na 67- 47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
125.	Koloniatomaszew	6 na 67- 47	Ślad osadnictwa	-	Pradzieje
126.	Koloniatomaszew	7 na 67- 47	Osada	-	Przeworska
			Punkt osadniczy	Późne średniowiecze	Polska
			Osada	Okres nowożytny	Polska
127.	Krokocice	1 na 66-47	Cmentarzysko	„okr.?”	Łużycka
128.	Krokocice	2 na 66-47	Cmentarzysko	Ok. halsztacki-lateński	grobow skrzynkowych
129.	Krokocice	3 na 66-47	Ślad osadnictwa	Okres rzymski	Przeworska
			Ślad osadnictwa	Nowożytność	Polska
130.	Krokocice	4 na 66-47	Osada	III okres wczesnego Średniowiecza Późne Średniowiecze	Prapolska
131.	Lichawa	1 na 66-47	Cmentarzysko	Halsztat/Lateński	Grobów kloszowych
			Ślad osadnictwa	Nowożytność	Polska
132.	Lichawa	2 na 66-47	Osada	Nowożytność	Polska
133.	Łobudzice	1 na 67-47	Ślad osadnictwa	Okres Nowożytny	Polska
134.	Łobudzice	2 na 67-47	Ślad osadnictwa	Wczesne średniowiecze	Prapolska
135.	Łobudzice	3 na 67-47	Punkt osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
136.	Łobudzice	4 na 67-47	Punkt osadniczy	Okres nowożytny	Polska
137.	Łobudzice	5 na 67-47	Osada	Epoka brązu	Łużycka
			Punkt osadniczy	Okres nowożytny	Polska
138.	Łobudzice	6 na 67-47	Osada	-	Łużycka
			Punkt osadniczy	P.średn.	Polska
			Punkt osadniczy	Okres nowożytny	Polska
139.	Łobudzice	7 na 67-47	Ślad osadnictwa	-	Nieokreślona
140.	Łobudzice	8 na 67-47	Punkt osadniczy	Okres nowożytny	Polska
141.	Łobudzice	9 na 67-47	Ślad osadnictwa	-	Łużycka
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
142.	Łobudzice	10 na 67-47	Pkt. osadniczy	Późne średniowiecze	Polska

			Osada	Okres nowożytny	Polska
143.	Łobudzice	11 na 67-47	Ślad osadnictwa	P. średniow.	Polska
144.	Łobudzice	12 na 67-47	Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze	Polska
145.	Marcelin	1 na 67-47	Punkt osadniczy	Okres nowożytny	Polska
146.	Marcelin	2 na 67-47	Ślad osadnictwa	Brak wpisu	Przeworska
147.	Ogrodzim	1 na 68-47	Ślad osadnictwa	-	-
148.	Ogrodzim	2 na 68-47	Ślad osadnictwa	-	Nieokreślona
			Osad	Okres nowożytny	Polska
149.	Ogrodzim	3 na 68-47	Ślad osadnictwa	-	Przeworska
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
150.	Ogrodzim	4 na 68-47	Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze	Polska
151.	Ogrodzim	5 na 68-47	Ślad osadnictwa	-	Przeworska
			Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze	Polska
152.	Ogrodzim	6 na 68-47	Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze	Polska
153.	Osiny	1 na 67-47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
154.	Osiny	2 na 67-47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytny XVI w.	Polsk
155.	Osiny	3 na 67-47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
156.	Osiny	4 na 68-47	Punkt osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
157.	Osiny	5 na 68-47	Osada	Okres nowożytny	Polska
158.	Osiny	6 na 68-47	Osada	Okres nowożytny	Polska
159.	Piaski	1 na 68-47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
160.	Prusinowice	1 na 67-46	Cmentarzysko	Okres halszacki	Pomorska
161.	Prusinowice	2 na 67-46	Osada	Okres rzymski	Przeworska
			Punkt osadniczy	XVII w.	Polska
162.	Prusinowice	3 na 67-46	Ślad osadnictwa	„?”	Łużycka
			„Osada?”	Okres rzymski	Przeworska
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
163.	Prusinowice	4 na 67-46	Ślad osadnictwa	Ha	Łużycka
			Punkt osadniczy	„?”	Przeworska
			Punkt osadniczy	XVII w.	Polska
164.	Prusinowice	5 na 67-46	Punkt osadniczy	Okres rzymski	Przeworska
			Punkt osadniczy	XVI- XVII w.	Polska
165.	Prusinowice	6 na 67-46	„Osada wiejska?”	XVI- XVIII w.	Polska
166.	Prusinowice	7 na 67-46	Ślad osadnictwa	?	„Przeworska?”
			Punkt osadniczy	Późne średniowiecze/ okres nowożytny	Polska
			Osada wiejska	XVII- XVIII w.	Polska
167.	Prusinowice	8 na 67-46	Punkt osadniczy	„?”	Przeworska
			Osada wiejska	XVI- XVII w.	Polska
168.	Prusinowice	9 na 67-46	„Osada wiejska?”	XVI- XVII w.	Polska
169.	Prusinowice	10 na 67-46	Osada	Młodszy okr. przedrzymski-okr. rzymski	Przeworska
			„Osada wiejska?”	XVI- XVII w.	Polska
170.	Prusinowice	11 na 67-46	Punkt osadniczy	„?”	Przeworska
			Punkt osadniczy	Późne średniowiecze	Polska
			„Osada wiejska?”	XVII w.	Polska
171.	Prusinowice	12 na 67-46	„Osada?”	Okres rzymski	Przeworska
			Punkt osadniczy	XVII- XVIII w.	Polska
172.	Prusinowice	13 na 67-46	Punkt osadniczy	Młodszy okr. przedrzymski	Przeworska
			Punkt osadniczy	XVI- XVII w.	Polska
173.	Prusinowice	14 na 67-46	Ślad osadnictwa	Blżej nieokreśl. okr. pradziejowy	„?”
			Punkt osadniczy	XVII w.	Polska
174.	Prusinowice	15 na 67-46	Ślad osadnictwa	„?”	Przeworska
			Punkt osadniczy	XVII- XVIII w.	Polska
175.	Prusinowice	16 na 67-46	Ślad osadnictwa	„?”	„Przeworska?”
			Punkt osadniczy	XVII- XVIII w.	Polska

176.	Prusinowice	17 na 67-46	Punkt osadniczy	Późne średniowiecze	Polska
			Punkt osadniczy	XVII – XVIII w.	Polska
177.	Prusinowice	18 na 67-46	Ślad osadnictwa	„?”	„Przeworska?”
			Punkt osadniczy	XVII w.	Polska
178.	Prusinowice	19 na 67-46	Ślad osadnictwa	„?”	„Łużycka?”
			Punkt osadniczy	XVI- XVII w.	Polska
179.	Prusinowice	20 na 67-46	Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze	Polska
			Osada wiejska / dwór? /	XVII – XVIII w.	Polska
180.	Prusinowice	21 na 67-46	Ślad osadnictwa	„?”	„Łużycka?”
			Punkt osadniczy	XVII – XVIII w.	Polska
181.	Prusinowice	22 na 67-46	Ślad osadnictwa	„?”	Przeworska
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
182.	Przatów	1 na 68-48	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia	-
183.	Przatów	2 na 68-48	Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze	Polska
			Punkt osadniczy	Okres nowożytny	Polska
184.	Przatów	3 na 68-48	Ślad osadnictwa	Wczesna epoka żelaza	„wschodniopomorska?”
			Punkt osadniczy	Okres nowożytny	Polska
185.	Przatów	4 na 68-48	Ślad osadnictwa	Wczesne średniowiecze	Nieokreślone
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
186.	Przatów Dolny	11 na 68-47	Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze	Polska
187.	Przatów Dolny	12 na 68-47	Punkt osadniczy	Późne średniowiecze	Polska
188.	Przatów Górny	6 na 68-47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
189.	Przatów Górny	7 na 68-47	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia	-
			Punkt osadniczy	Epoka brązu	Łużycka
			Punkt osadniczy	Okres nowożytny	Polska
190.	Przatów Górny	8 na 68-47	Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze	Polska
			Punkt osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
191.	Przatów Górny	9 na 68-47	Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze	Polska
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
192.	Przatów Górny	10 na 68-47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
193.	Reduchów	1 na 68-46	Cmentarzysko	IV – V EB	Łużycka
194.	Reduchów	2 na 68-46	Punkt osadniczy	XVII – XVIII w.	Polska
195.	Reduchów	3 na 68-46	Ślad osadniczy	„?”	Łużycka
			Punkt osadniczy	XVI – XVIII w.	Polska
196.	Reduchów	4 na 68-46	Punkt osadniczy	XVI – XVIII w.	Polska
197.	Remiszew	2 na 68-48	Ślad osadnictwa	Wczesna epoka żelaza	„Wschodniopomorska?”
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
198.	Remiszew	3 na 68-48	Punkt osadniczy	Późne średniowiecze	Polska
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
199.	Remiszew	8 na 68-48	Punkt osadniczy	Późne średniowiecze/okres nowożytny	Polska
200.	Rzepiszew	1 na 67-47	Ślad osadnictwa	Wczesne średniowiecze	Prapolska
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
201.	Rzepiszew	2 na 67-47	Ślad osadnictwa	Brak wpisu	Brak wpisu
			Punkt osadniczy	Okres nowożytny	Polska
202.	Rzepiszew	3 na 67-47	Punkt osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
203.	Sachalin (cz. wsi Krokocice)	1 na 66-47	Osada	Okres rzymski	Przeworska
			Ślad osadnictwa	Nowożytność	Polska
204.	Sikucin	1 na 68-46	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia	„?”
205.	Sikucin	2 na 68-46	Cmentarzysko	Ha	Łużycka
206.	Sikucin	3 na 68-46	Punkt osadniczy	Wczesny okres rzymski(i być może okr. Późno lateński)	Przeworska
207.	Sikucin	4 na 68-46	Cmentarzysko	Okres rzymski	Przeworska
208.	Sikucin	5 na 68-46	Punkt osadniczy	HaD- wcz. okr. lateński	Łużycka
			Punkt osadniczy	XVI – XVIII w.	Polska
209.	Sikucin	6 na 68-46	Ślad osadniczy	Wczesne średniowiecze	Prapolska

210.	Sikucin	7 na 68-46	Osada	Okres rzymski	Przeworska
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
211.	Sikucin	8 na 68-46	„Pracownia krzem.”	„Paleolit schyłkowy?”	„?”
			Cmentarzysko	HaD – wcz. okr. lateński	Łużycka
212.	Sikucin	9 na 68-46	Punkt osadniczy	Okres rzymski	Przeworska
			Punkt osadniczy	XVI – XVII w.	Polska
213.	Sikucin	10 na 68-46	Punkt osadniczy	Okres rzymski	Przeworska
			Ślad osadniczy	Okres nowożytny	Polska
214.	Sikucin	11 na 68-46	Ślad osadniczy	Okres rzymski	Przeworska
			Punkt osadniczy	XVII - XVIII w.	Polska
215.	Sikucin	12 na 68-46	Punkt osadniczy	HaD - wcz. okr. lateński	Łużycka
			„osada?”	XVII – XVIII w.	Polska
216.	Sikucin	13 na 68-46	Ślad osadniczy	„?”	Łużycka
			Punkt osadniczy	XVI – XVIII w.	Polska
217.	Sikucin	14 na 68-46	Punkt osadniczy	XVII – XVIII w.	Polska
218.	Sikucin	15 na 68-46	Ślad osadniczy	Epoka kamienia	„?”
			Ślad osadniczy	Średniowiecze	Polska
			Ślad osadniczy	Okres nowożytny	Polska
219.	Sikucin	16 na 68-46	Ślad osadniczy	Epoka kamienia	„?”
			Ślad osadniczy	Średniowiecze	Polska
			Ślad osadniczy	Okres nowożytny	Polska
220.	Starostwo Szadek	1 na 68-47	Cmentarzysko	Hallstat-laten	Łużycka
221.	Starostwo Szadek	2 na 68-47	Cmentarzysko	-	Wschodniopomorska grobow kloszowych
222.	Starostwo Szadek	3 na 68-47	Cmentarzysko	Wczesny okres lateński	Łużycka
223.	Starostwo Szadek	4 na 68-47	Ślad osadnictwa	-	Przeworska
224.	Starostwo Szadek	5 na 68-47	Osada	Okres nowożytny/XVI- XVII w./	Polska
225.	Starostwo Szadek	6 na 68-47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
226.	Starostwo Szadek	7 na 68-47	Osada	-	Przeworska
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
			Ślad osadnictwa	P. średniowiecze	Polska
227.	Starostwo Szadek	8 na 68-47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
228.	Sary Kromolin	1 na 68-46	Cmentarzysko	EB	Łużycka
229.	Sary Kromolin	2 na 68-46	Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze	Polska
			Punkt osadnictwa	XVII – XVIII w.	Polska
230.	Sary Kromolin	3 na 68-46	„Osada?”	Okres rzymski	Przeworska
			Punkt osadniczy	Średniowiecze	Polska
			Punkt osadniczy	XVI – XVIII w.	Polska
231.	Sary Kromolin	4 na 68-46	Punkt osadniczy	XVII – XVIII w.	Polska
232.	Sary Kromolin	5 na 68-46	Osada	XVI – XVII w.	Polska
233.	Sary Kromolin	6 na 68-46	Punkt osadniczy	XVII – XVIII w.	Polska
234.	Sary Kromolin	7 na 68-46	Punkt osadniczy	XIV- XV w.	Polska
235.	Sary Kromolin	8 na 68-46	Punkt osadniczy	Późne średniowiecze	Polska
			Punkt osadniczy	XVI – XVIII w.	Polska
236.	Sary Kromolin	9 na 68-46	Punkt osadniczy	XVII – XVIII w.	Polska
237.	Sary Kromolin	10 na 68-46	Ślad osadnictwa	„?”	„Łużycka?”
238.	Sary Kromolin	11 na 68-46	Punkt osadniczy	XVII – XVIII w.	Polska
239.	Sary Kromolin	12 na 68-46	Punkt osadniczy	XVI – XVIII w.	Polska
240.	Sary Kromolin	13 na 68-46	Osada	XVI – XVIII w.	Polska
241.	Sary Kromolin	14 na 68-46	Punkt osadniczy	XVI – XVIII w.	Polska
242.	Szadek	1 na 68-47	Cmentarzysko	Okres wpływ. rzymskich	Przeworska
243.	Szadek	2 na 68-47	Ślad osadniczy/ „cmentarzysko?”	Okres wpływ. rzymskich	Przeworska
244.	Szadek	3 na 68-47	Cmentarzysko	-	-
245.	Szadek	4 na 68-47	Ślad osadniczy	Wczesny i środk. okr. wpływ. Rzym.	Przeworska
246.	Szadek	5 na 68-47	Ślad osadniczy	„?”	„?”

247.	Szadek	6 na 68-47	Ślad osadniczy	„?”	Łużycka
248.	Szadek	7 na 68-47	Ślad osadniczy	Okres wpływ. rzymskich	Przeworska
249.	Szadek	8 na 68-47	Ślad osadniczy	-	-
250.	Szadek	9 na 68-47	„1.piec garncarski / duża ilość ceramiki szarej i polewanej”		
251.	Szadek	10 na 68-47	Ślad osadnictwa	XIV / XV w.	Polska
252.	Szadek	11 na 68-47	Cmentarzysko	„Hallstatt?/laten?”	-
			Osada	XIV-XVI w.	Polska
253.	Szadek	12 na 68-47	Punkt osadniczy	Okres nowożytny	Polska
254.	Szadek	13 na 68-47	Osada	Okres nowożytny /XV – XVII w. /	Polska
255.	Szadek	14 na 68-47	Ślad osadnictwa	Pradzieje	Nieokreślone
			Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze	Polska
			Osada	Okres nowożytny	Polska
256.	Szadek	15 na 68-47	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia	-
			Osada	Okres nowożytny	Polska
257.	Szadek	16 na 68-47	Osada	Okres nowożytny	Polska
258.	Szadek	17 na 68-47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
259.	Szadek	18 na 68-47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
260.	Szadek	19 na 68-47	Osada	Okres nowożytny	Polska
261.	Szadek	20 na 68-47	Osada	Okres nowożytny	Polska
262.	Szadek	21 na 68-47	Osada	Okres nowożytny	Polska
263.	Szadek	22 na 68-47	Osada	Okres nowożytny	Polska
264.	Szadek	23 na 68-47	Osada	Okres nowożytny	Polska
265.	Szadek	24 na 68-47	Osada	Okres nowożytny	Polska
266.	Szadkowice	1 na 68-47	Osada	Okres nowożytny	Polska
267.	Szadkowice	2 na 68-47	Osada	Okres nowożytny / XV-XVII w. /	Polska
268.	Szadkowice	3 na 68-47	Osada/dwór/	Okres nowożytny / XV-XVII w. /	Polska
269.	Szadkowice	4 na 68-47	Osada	Późne średniowiecze/okres nowożytny	Polska
270.	Szadkowice	5 na 68-47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
271.	Szadkowice	6 na 68-47	Ślad osadnictwa	Neolit?/Epoka kamienia	-
			Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze	Polska
272.	Szadkowice	7 na 68-47	Punkt osadniczy	Późne średniowiecze	Polska
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
273.	Szadkowice	8 na 68-47	Osada	P.średniowiecze/okres nowożytny XV-XVII w.	Polska
274.	Szadkowice	9 na 68-47	Ślad osadnictwa	P. średniowiecze	Polska
275.	Tarnówka	1 na 67-47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
276.	Tarnówka	2 na 67-47	Ślad osadnictwa	Wczesne średniowiecze	Prapolska
			Punkt osadniczy	Okres nowożytny	Polska
277.	Tarnówka	3 na 67-47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
278.	Tarnówka	4 na 68-47	Ślad osadnictwa	-	Nieokreślona
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
279.	Wielka Wieś	1 na 68-47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
280.	Wielka Wieś	2 na 68-47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
281.	Wielka Wieś	3 na 68-47	Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze	Polska
282.	Wielka Wieś	4 na 68-47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
283.	Wilamów	1 na 68-48	Cmentarzysko	Epoka brązu	Łużycka
284.	Wilamów	2 na 68-48	Punkt osadniczy	Okres nowożytny	Polska
			Ślad osadnictwa	Nieokreślona	-
285.	Wilamów	3 na 68-48	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia	-
			Ślad osadnictwa	Okres wpływów rzymskich	Przeworska
			Osada	Późne średniowiecze	Polska

			Osada	Okres nowożytny	Polska
286.	Wilamów	4 na 68-48	Punkt osadniczy	Późne średniowiecze	Polska
287.	Wilamów	5 na 68-48	Ślad osadnictwa	-	Łużycka
288.	Wilamów	6 na 68-48	Punkt osadniczy	Okres nowożytny	Polska
289.	Wilamów	7 na 68-48	Punkt osadniczy	Późne średniowiecze	Polska
			Osada	Okres nowożytny	Polska
290.	Wilamów	8 na 68-48	Ślad osadnictwa	Okres wpływów rzymskich	Przeworska
291.	Wilamów	9 na 68-48	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia	-
			Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze	Polska
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
292.	Wilamów	10 na 68-48	Ślad osadnictwa	-	Łużycka
			Punkt osadniczy	Okres nowożytny	Polska
293.	Wilamów	11 na 68-48	Ślad osadnictwa	Wczesne średniowiecze	Prapolska
294.	Wilamów	12 na 68-48	Dwór	XVI – XVII w.	Polska
295.	Wilamów	13 na 68-48	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia/mezolit/	-
			Osada	Wczesne średniowiecze	Prapolska
			Punkt osadniczy	Okres nowożytny	Polska
			Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze	Polska
296.	Wilamów	14 na 68-48	Ślad osadnictwa	Wczesne średniowiecze	Prapolska
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
297.	Wilamów	15 na 68-48	Ślad osadnictwa	Wczesne średniowiecze	Prapolska
298.	Wilamów	16 na 68-48	Ślad osadnictwa	Wczesne średniowiecze	Prapolska
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
299.	Wilamów	17 na 68-48	Ślad osadnictwa	Wczesny brąz	-
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
300.	Wilamów	18 na 67-48	Punkt osadniczy	Późne średniowiecze	Polska
301.	Wincentów	1 na 68-48	Punkt osadniczy	Wczesne średniowiecze	Prapolska
302.	Wincentów	2 na 68-48	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia/schyłkowy paleolit?"	„Krag kultur z liścikami?"
303.	Wola Krokocka	1 na 67-47	Osada	Okres nowożytny	Polska
304.	Wola Krokocka	2 na 67-47	Ślady osadnictwa	Okres nowożytny	Polska
305.	Wola Krokocka	3 na 67-47	Punkt osadniczy	Wczesne średniowiecze	Prapolska
			Osada	Okres nowożytny	Polska
306.	Wola Krokocka	4 na 67-47	Ślad osadnictwa	Okres nowożytności	Polska
307.	Wola Krokocka	5 na 67-47	Ślad osadnictwa	Wczesne średniowiecze	Prapolska
			Ślad osadnictwa	Okres nowożytności	Polska
308.	Wola Krokocka	6 na 67-47	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia/neolit,mezolit/	-
309.	Wola Łobudzka	1 na 66-48	Cmentarzysko	II okres epoki brązu	Trzciniecka
			Cmentarzysko	III okres epoki brązu	Łużycka
			Cmentarzysko	Halsztat / laten	Grobów kloszowych
			Cmentarzysko	Okres rzymski	Przeworska
310.	Wola Łobudzka	2 na 66-48	„Ślad osadniczy ?”	II okres neolitu	Pucharów lejkowatych
311.	Wola Łobudzka	3 na 66-48	Ślad osadniczy	Epoka brązu	Łużycka
			Ślad osadniczy	Okres rzymski	Przeworska
			Osada	XV w. średniowiecze	Polska
			Osada	Nowożytna	Polska
312.	Wola Łobudzka	4 na 66-48	Osada	„Neolit?"	„?"
313.	Wola Łobudzka	5 na 66-48	Ślad osadniczy	„Neolit?"	„?"
			Osada	Średniowiecze XV w.	Polska
314.	Wola Łobudzka	6 na 66-48	Osada	Średniowiecze XV w.	Polska
315.	Wola Łobudzka	7 na 66-48	Osada	Okres rzymski	Przeworska
316.	Wola Przatowska	1 na 68-48	Punkt osadniczy	Okres nowożytny	Polska

Źródło: Wojewódzka ewidencja stanowisk archeologicznych. Dane Urzędu Gminy i Miasta w Szadku.

12. Spis tabel i rysunków.

Tabela 1. Działania i zadania w ramach programu opieki nad zabytkami w województwie łódzkim na lata 2020-2023.

Tabela 2. Cele strategiczne i operacyjne Gminy i Miasta Szadek na lata 2014-2020.

Tabela 3. Zarys historyczny niektórych miejscowości Gminy i Miasta Szadek.

Tabela 4. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego w Gminie i Mieście Szadek.

Tabela 5. Priorytety, kierunki działań i zadania przyjęte przez Gminę i Miasto Szadek.

Rys. 1 Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NPM i św. Jakuba Apostoła – widok od strony zachodniej.

Rys. 2 Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NPM i św. Jakuba Apostoła – widok od strony wschodniej.

Rys. 3 Dwór w Dziadkowicach – widok od strony wschodniej.

Rys. 4 Dwór w Prusinowicach – widok od strony zachodniej.

Rys. 5 Dwór w Rzepiszewie – widok od strony wschodniej.

13. Bibliografia

1. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.
3. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy i Miasta Szadek.
4. Błaszczyk J., Naczynie z wyobrażeniami ptaków w Woli Łobudzkiej, stan 1, gmina Szadek. W: Acta Universitatis Lodzensis. Folia Archaeologica [online]. 1997, [nr] 21, s. 31-42. [dostęp 10.03.2022 r.]. Dostępny w Internecie:
<https://dspace.uni.lodz.pl/xmlui/bitstream/handle/11089/7796/Folia%20Archaeologica%2021%201997%204253.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, ISSN 0208-6034.
5. Cechosz S., Holcer Ł., Średniowieczny kościół parafialny w Szadku i jego renesansowa kaplica. W. red. Marszał T., Biuletyn Szadkowski. T. 15. Łódź 2015, str. 35-68.
6. Cicha M., Sztuka ludowa, folklor i gwara regionu sieradzkiego, Sieradz, 2010.
7. Dziurawicz-Kaszuba M., Strój ludowy regionu sieradzkiego, Na sieradzkich szlakach, R. VI, nr 2/22 (1991 r.), str. 16-17.
8. Figlus T., Zagadnienia morfogenezy i przemian rozplanowania wsi na tle rozwoju osadnictwa we wschodniej części gminy Szadek. W. red. Marszał T., Biuletyn Szadkowski. T. 16. Łódź 2016, str. 117-140.
9. Figlus T., Zagadnienia morfogenezy i przemian rozplanowania wsi na tle rozwoju osadnictwa w zachodniej części gminy Szadek. W. red. Marszał T., Biuletyn Szadkowski. T. 16. Łódź 2016, str. 91-115.
10. Jędrasiak D., Boczek – środowisko przyrodnicze, historia i teraźniejszość. W. red. Marszał T., Biuletyn Szadkowski. T. 17. Łódź 2017, str. 181-205.
11. Kajzer L., Dwór królewski – zapomniany zabytek Szadku, W. red. Marszał T., Biuletyn Szadkowski. T. 2. Łódź 2002, str. 7-21.
12. Kałczak P., Wrońska-Pilarek D., Dendroflora zabytkowego parku w Rzepiszewie (województwo łódzkie). W: Nauka Przyroda Technologie [online]. 2013, t. 7, zeszyt 2 [dostęp 08.03.2022 r.]. Dostępny w Internecie:
http://www.npt.up-poznan.net/pub/art_7_26.pdf
13. Kopacki R., Założenia dworsko-parkowe w Dziadkowicach. W. red. Marszał T., Biuletyn Szadkowski. T. 5. Łódź 2005, str. 179-188.
14. Kopacki R., Nowak A., Założenie dworsko-folwarczno-parkowe w Prusinowicach. W. red. Marszał T., Biuletyn Szadkowski. T. 4. Łódź 2004, str. 31-45.
15. Leopold A., Rzepiszew – zarys dziejów. W. red. Marszał T., Biuletyn Szadkowski. T. 2. Łódź 2002, str. 41-59.

16. Pr. Zbior. Pod red. T. Marszała „Leksykon Sołectw w Gminie Szadek”, Łódź-Szadek, 2004.
17. Nalewajko J., Zróżnicowanie przestrzenne cech środowiska geograficznego sołectwa Reduchów w gminie Szadek. W. red. Marszał T., Biuletyn Szadkowski. T. 2. Łódź 2002, str. 117-132.
18. Ogrodowczyk A., Dwór w Rzepiszewie współcześnie. W. red. Marszał T., Biuletyn Szadkowski. T. 4. Łódź 2004, str. 59-66.
19. Piskorz-Branekova E., Ocalić od zapomnienia. Polskie stroje ludowe, Warszawa , 2005.
20. Repejko A., Pradzieje okolic Szadku w zarysie. W. red. Marszał T., Biuletyn Szadkowski. T. 8. Łódź 2008, str. 93-102.
21. Repejko A., Korzeniewska K., Region szadkowski w badaniach archeologiczno-historycznych. W. red. Marszał T., Biuletyn Szadkowski. T. 10. Łódź 2010, str. 231-244.
22. Turczyn M., Szadek na tle podziałów administracyjnych Polski. W. red. Marszał T., Biuletyn Szadkowski. T. 1. Łódź 2001, str. 65-75.
23. (dostęp 10.03.2022 r.)
24. (dostęp 12.05.2022 r.)
25. <https://nowedotacjeunijne.eu/programy-2021-2027/feniks/> (dostęp 12.05.2022 r.)
26. <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/lista-produktow-tradycyjnych12> (dostęp 10.03.2022 r.)